

Niina Naakka

KONFLIKTINHALLINNAN KÄSITTEELLISTYMINEN EU:N JA VENÄJÄN DISKURSSEISSA

Pro gradu -tutkielma

Valtio-oppi

Kevät 2012

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Konfliktinhallinnan käsitteellistyminen EU:n ja Venäjän diskursseissa

Tekijä: Niina Naakka

Koulutusohjelma/oppiaine: Valtio-oppi

Työn laji: Pro gradu -työ x Sivulaudaturtyö   Lisensiaatintyö

Sivumäärä: 122

Vuosi: Kevät 2012

Tiivistelmä

Pro gradu -tutkielmani käsittelee Venäjän ja Euroopan unionin merkityksiä konfliktinhallinnasta. Analysoin merkityksenantoja kahdella tasolla, ensimmäiseksi Venäjän ja EU:n erityisinä ymmärryksinä konfliktinhallinnasta ja toiseksi yhteistyöhön tähtäävällä tasolla, jolla EU ja Venäjä muotoilevat konfliktinhallinnan yhteisen merkityksenannon. Tutkin merkityksiä, jotka ohjaavat konfliktinhallinnan operatiivista toteutusta ja vaikuttavat yhteistyön toteutumiseen toisen osapuolen kanssa. Tutkimusasetelmani on vertaileva. Tarkastelu kohdentuu ensin 2000-luvun alun ja toiseksi 2000-luvun lopun diskurssiin. Tarkoitukseni on vertailla, mikä oli konfliktinhallinnan merkityksenanto 2000-luvun alussa ja miten merkitys muuttui tultaessa vuosikymmenen loppuun.

Tutkimukseni teoreettisena ja metodologisena viitekehyksenä toimii poststrukturalistinen turvallisuuden tutkimus ja poststrukturalistiseen diskurssin tutkimukseen perustuva ideologia ja diskurssianalyysi. Tutkielman teoreettinen siirto osaksi poststrukturalismia on mahdollistanut ymmärryksen konfliktinhallinnasta diskurssina. Olen jakanut konfliktinhallinnan sisällöllisiin ulottuvuuksiin, jonka kautta näen merkityksen muodostuvan: 1) miten Venäjä ja EU identifioituvat kansainvälisinä toimijoina, 2) mikä turvataan ja mikä nähdään turvallisen ympäristön perustuksena, 3) mikä nähdään uhkana vakaalle turvalliselle ympäristölle ja 4) mitkä ovat keinot, joilla turvattava kohde turvataan? Tutkielman aineisto koostuu EU:n ja Venäjän ulko- ja turvallisuuspoliittisista asiakirjoista sekä EU:n ja Venäjän korkeimpien edustajien puheista.

Olen tullut tutkielmassani johtopäätökseen, jossa EU:n ja Venäjän toimintaa konfliktinhallinnasta ohjaavat toisistaan poikkeavat, monimutkaiset ajatussysteemit. EU:lla ja Venäjällä ei ole edellytyksiä muotoilla yhteistä laaja-alaista konfliktinhallinnan käsitettä. Konfliktinhallintayhteistyö täytyy järjestää tapauskohtaisesti.

Avainsanat: Turvallisuuspolitiikka, Euroopan unioni, Venäjä, konfliktinhallinta, poststrukturalismi, diskurssianalyysi

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi x

Suostun tiivistelmän tallentamiseen yliopiston WWW-palvelimelle x

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi   (vain Lappia koskevat)

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO.....	5
1.1	Tutkimusasetelma.....	5
1.2	Aineisto.....	8
1.3	Tutkielman rakenne.....	13
2	POSTSTRUKTURALISTINEN VIITEKEHYS.....	15
2.1	Tutkimuksen sijoittautuminen tieteelliseen keskusteluun ja tietoteoreettisia taustaolettamuksia	15
2.2	Aikaisempi tutkimus.....	19
2.3	Ideologia- ja diskurssianalyysi tutkimuksen metodina.....	26
2.4	Konfliktinhallinta diskurssina.....	29
2.5	Konfliktinhallinnan ulottuvuudet	33
2.5.1	Identifikaatio.....	38
2.5.2	Turvallisuuden kohde.....	40
2.5.3	Uhkat.....	41
2.5.4	Konfliktinhallinnan osa-alueet.....	43
3	TIELLÄ YHTEISEEN KONFLIKTINHALLINTAAN?.....	46
3.1	EU:n käsitys konfliktinhallinnasta.....	46
3.1.1	Dislokaation hetki.....	46
3.1.2	Identifikaatio osaksi kansainvälistä turvallisuutta.....	48
3.1.3	Kuinka luoda uhkaluvat – mihin konfliktinhallinnalla halutaan vastata?.....	50
3.2	Venäjän käsitys konfliktinhallinnasta.....	57
3.2.1	Konfliktinhallintaa moninapaisessa kansainvälisessä järjestyksessä.....	60
3.2.2	Vahvan valtion ja turvallisuuden liitto.....	65
3.3	Hegemoninen diskurssi.....	69
3.3.1	Leikkaavat arvot ja intressit pohjana suhteiden institutionaaliselle kehikolle.....	69
3.3.2	Elementtejä yhteisestä konfliktinhallinnasta.....	74
4	TODELLISUUS JA REALITEETIT 2000-LUVUN LOPULLA.....	79
4.1	EU 2000-luvun lopulla.....	80
4.1.1	Gloaalia konfliktinhallintaa.....	80
4.1.2	Uhkien uudet konstruktiot.....	85
4.1.3	Laaja-alainen kriisinhallinta.....	86
4.2	Venäjä 2000-luvun lopulla.....	88
4.2.1	Lunastettu globaali toimijuus.....	88
4.2.2	Sotilaallinen konfliktinhallinta.....	92
4.3	Hegemoninen diskurssi.....	94
4.3.1	EU–Venäjä-suhteiden kehitys tultaessa nykypäivään.....	94
4.3.2	Hegemoninen umpikuja?.....	97
5	YHTEENVETO	102
	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	108

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusasetelma

Euroopan unionin (EU) ja Venäjän välisiä suhteita ovat hiertäneet moninaiset ja välillä katkeratkin ongelmat. Suhteita alettiin kehittää kunnianhimoisesti 1990-luvulla, mutta kehitystyötä ovat leimanneet useat poliittiset konfliktit ja vaikeudet aina näihin päiviin saakka. Keskustelua EU:n ja Venäjän välisistä suhteista hallitsevat pohdinnat Venäjän maailmanpoliittisista pyrkimyksistä ja EU:n kykenemättömyys tehokkaaseen ja yhdenmukaiseen ulkopoliitiikkaan (Smith 2007, 63; Karaganov, Bordachev, Ivanov, Lukyanov & Entin 2010). Viimeisimpänä suhteita ovat hiertäneet ongelmat yhteisissä naapurimaissa kuten konflikti Georgiassa syksyllä 2008 sekä Venäjän ja Euroopan kaasukiistat vuoden 2009 alussa. On kuitenkin mielenkiintoista havaita, kuinka kriisistä kriisiin ajautuvista suhteistaan huolimatta toimijat ovat riippuvaisia toisistaan ja yhteistyölle nähdään aika ajoin merkittäviäkin mahdollisuuksia.

Pro gradun tarkoitus ei ole kuitenkaan tehdä yleistä analyysia EU:n ja Venäjän välisistä suhteista, vaan kohdennan tarkastelun ulko- ja turvallisuuspoliittisessa viitekehyksessä tapahtuvaan konfliktinhallintaan. Aloitteita Venäjän ja EU:n välisestä yhteistyöstä ulko- ja turvallisuussektorilla, erityisesti konfliktinhallinnassa on käyty jo 2000-luvun alusta. Viimeisin kunnianhimoinen avaus oli Angela Merkelin ja Dmitri Medvedevin Saksan Mesebergissa allekirjoittama muistio EU:n ja Venäjän ministeritasoisen komitean luomisesta ulkopoliitiikan ja kansainvälisen turvallisuuden asioille (Joint EU-Russia Committee on Security and Foreign Policy ERPSC 2010) (Federal Government 2010). Vaikka vuoropuhelu yhteisestä konfliktinhallinnasta on ollut jopa vilkasta, varsinaista operatiivista toimintaa on ollut huomattavan vähän; vuonna 2008 Venäjä osallistui EU operaatioon (EUFOR Tchad/RCA) Tshadissa ja vuonna 2009 EU ja Venäjä toimivat koordinaatioyhteistyössä Somalian rannikolle sijoittuvassa merirosvouksen vastaisessa kriisinhallintaoperaatioissa.

Sodankäynnin vallankumouksen¹ ja kansainvälispoliittisen kehityksen myötä tapahtunut muutos,

---

1 Sodankäynnin vallankumous (Revolution in Military Affairs, RMA) tarkoittaa 1990-luvulla sotilaallisen voiman kehityksessä tapahtunutta murrosta, joka vaikutti asevoimien tehtävien, käytön ja menetelmien kehitykseen. Vallankumous vaikutti muun muassa korkean teknologian merkitykseen osana sodankäyntiä. Erityisesti muuttuva turvallisuusympäristö ja "tarve" kriisinhallintaan oman alueen ulkopuolella on vaikuttanut merkittävästi uuden sotilaallisen voiman määrittelyyn. (Tästä mm Raitasalo 2005.)

jossa on siirrytty niin sanotusta modernista ja perinteisesti YK-johtoisesta rauhaturvamisoperaatiosta asymmetrisiin² uhkakuviin vastaavaan postmoderniin kriisinhallintaan, tekee EU:n ja Venäjän konfliktinhallintaan liittyvät toiminnot yhteismitattomiksi. Tältä katsannolta suvereenia valtiollista valtaa käyttävän Venäjän rauhanturvaamisen ja jäsenvaltioiden kesken toteutettavan EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen kriisinhallinnan vertailua voidaan kuvailla vähintäänkin ongelmalliseksi. Tämän ongelman pyrin ylittämään sillä, että tuon erityiset merkitykset kriisinhallinnasta ja rauhanturvaamisesta turvallisuuden ja konfliktinhallinnan analyttisten käsitteiden alle (tästä myöhemmin luvussa 2.5.4 Konfliktinhallinnan osa-alueet). Tällöin näen, että työssä on mahdollista tutkia EU:n ja Venäjän mahdollisesti eriäviä ajatussysteemejä konfliktinhallinnasta ja niitä ulottuvuuksia, jotka muodostavat konfliktinhallinnan kokonaiskäsitteen.

Tutkielmani ottaa lähtökohdaksi poststruktuurilistisen ajatuksen, jossa kieli konstituoii merkityksen, ja jota edelleen voidaan tutkia diskursseissa (katso esimerkiksi Larsen 2000). Koska tarkastelen konfliktinhallintaa poliittisena toimintana, määrittelen diskurssin ajatussysteemiksi tai arvoryppääksi, jonka piirissä EU:lla ja Venäjällä on mahdollisuus muuttaa tai ylläpitää tiettyjä poliittisia toimintalinjoja ja käsityksiä (vastaavankaltainen katsanto Heinonen 2011, 49). Tällöin mahdollisen yhteistyön viitekehyksessä on oleellista tutkia niitä diskursseja, joissa EU:n ja Venäjän konfliktinhallinnan merkityksenannot muovaavat käsitystä siitä, miten politiikkaa käytännössä toteutetaan. Toisin sanoen, minkä merkityksenannon EU ja Venäjä antavat konfliktinhallinnalle ja minkä merkityksen kautta EU ja Venäjät osallistuvat toimintaan konfliktinhallinnassa. Tällöin yhteistyön viitekehyksessä erityiset merkitykset vaikuttavat siihen, millä edellytyksillä Venäjä ja EU osallistuvat yhteiseen operaatioon. Tätä taustaa vasten syvennyn pro gradussa Venäjän ja EU:n erillisiin merkityksenantoihin konfliktinhallinnasta. Tutkimusongelmani on: 1) *mitkä ovat EU:n ja Venäjän konfliktinhallinnan merkityksenannot?*

Teen tutkielmassani määritelmän, jossa ymmärrys konfliktinhallinnasta merkityksellistyy turvallisuuden diskursseissa. Turvallisuus on moniulotteinen hegemoninen käsitejärjestelmä, joka ylläpitää tiettyä ymmärrystä konfliktinhallinnasta. Tutkielman teoreettisen ja

² Selkeiden sotilaallisten vihollisarmeijaan perustuvien uhkakuvien rinnalle uusiksi asymmetrisiksi uhkakuviksi on muodostunut usein ei-valtiollisia, ei ainoastaan sotilaallisilla keinoilla vastattavia uhkakuvia. Asymmetrisiksi uhkiksi voidaan nimetä esimerkiksi kyperturvallisuus, terrorismi ja rikollisuus.

metodologisen pohjan kautta muodostan ymmärryksen turvallisuuden kautta hahmottuvasta konfliktinhallinnan käsitejärjestelmästä. Näen, että hegemoninen käsitejärjestelmä muodostuu neljästä ulottuvuudesta, joiden kautta hahmottuu Venäjän ja EU:n erityiset konfliktinhallinnan merkitykset. Tällöin merkityksiä on mahdollista tarkkailla rinnakkain ja verrata EU:n ja Venäjän ymmärryksiä. Toisin sanoen, tällöin voidaan pohtia, onko Venäjällä ja EU:lla ollut edellytyksiä kehittää toimivaa konfliktinhallinnan yhteistyöulottuvuutta. Konfliktinhallinnan ulottuvuudet ovat: a) miten Venäjä ja EU identifioituvat kansainvälisenä turvallisuuspoliittisena toimijana, b) mitä turvataan ja mikä nähdään turvallisuuden perustana, c) mikä nähdään uhkana vakaalla turvalliselle ympäristölle ja d) mitkä ovat konfliktinhallinnan keinot, jolla turvattava kohde turvataan? Näihin kysymyksiin ja niiden muodostukseen palaan ennen aineiston analyysiä osana tutkielman teorialukua (ks. luku 2.5. Konfliktinhallinnan ulottuvuudet).

Tutkimusongelma on kaksiosainen. Sekä EU:lla että Venäjällä on omat toimintakonseptit ja periaatteet konfliktinhallinnassa. Nämä eriävät lähtökohdat on sisällytetty osaksi Venäjän ja EU:n ulkoisen turvallisuuden yhteistyöaluetta, jonka tarkoitus on löytää yhteistyömuotoja konfliktinhallintaan. Teen analyysin kahdella tasolla, paitsi ensimmäisessä tutkimusongelmassa esitettyinä Venäjän ja EU:n erityisinä ymmärryksinä konfliktinhallinnasta, mutta myös tasolla, jolla EU ja Venäjä muotoilevat näkemyksen yhteisestä konfliktinhallinnasta. EU ja Venäjä ovat luoneet poliittisen dialogin ja sopimuksellisen kehikon, jossa ne pyrkivät muotoilemaan yhteisen ymmärryksen konfliktinhallinnasta. Toisin sanoen pohjan, jossa EU:n ja Venäjän on mahdollista osallistua yhteiseen konfliktinhallintaoperaatioon. Toinen tutkimusongelmani on 2) *tukia Venäjän ja EU:n konfliktinhallinnan yhteistä merkityksenantoa*. Tarkoitukseni onkin heijastaa EU:n ja Venäjän erityisiä merkityksiä konfliktinhallinnasta yhteiseen diskurssiin ja tutkia yhteisen diskurssin mahdollista hegemonista voittoa. Toisin sanoen havainnoida sitä, mikä on konfliktinhallinnan yhteinen merkityksenanto ja kumman diskurssia tämä muotoilu noudattaa. Työn empiirisen analyysin lähtökohtana on, että kahden toimijan näkökulmasta katsottuna erityiset intressit ja toimintamallit käyvät kamppailua siitä, kumman ymmärrys muodostuu yhteisessä institutionaalisessa kehyksessä konfliktinhallinnan merkityssisältöä määrääväksi ratkaisuksi. Kumman diskurssia yhteiset lausunnot, päätöslauselmat, lopulliset sopimusmuotoilut heijastaa? Myös tähän diskursiiviseen pintaan ja yhteiseen muotoiluun tartun turvallisuuden- ja konfliktinhallinnan neljän osa-alueen kautta.

Olen valinnut tutkielmaani ajallisesti vertailevan asetelman, jossa tarkastelu kohdentuu ensin 2000-luvun alun diskurssiin ja toiseksi 2000-luvun lopun tienoilla vallalla oleviin näkemyksiin. 2000-luvun vaihteessa EU–Venäjä-suhteissa on havaittavissa edistysaskel, jossa yhdeksi yhteistyön kulmakiveksi määriteltiin ulko- ja turvallisuuspoliittinen yhteistoiminta. Pariisin huippukokouksessa lokakuussa 2000 osapuolet sitoutuivat kehittämään yhteistyötä turvallisuudessa. Ajatukset yhteistyön kehittämisestä olivat kunnianhimoisia ja yksi sen merkittävimmistä osa-alueista käsitti yhteistyön konfliktinhallinnassa. (EU–Russia Summit 2000.) Hanna Smith (2007, 66) kuitenkin kuvailee myöhemmin 2000-luvulla EU–Venäjä-suhteissa tapahtunutta käännettä, jossa "kaikkosivat illuusioiden ja idealismin". EU:n ja Venäjän välillä on ollut kitkaa ja erimielisyyksiä pitkin 2000-lukua. Suhteita ovat vaivanneet lukuisat energia- ja kauppakiistat ja niitä ovat leimanneet keskenäinen epäluottamus. Silti 2000-luvun lopulla EU ja Venäjät osallistuivat menestyksekkäästi yhteiseen konfliktinhallintaoperaatioon. Näen tarpeellisenä tutkia, mikä oli konfliktinhallinnan merkityksenanto 2000-luvun alussa ja muuttuiko merkitys tultaessa vuosikymmenen loppuun. Mikä oli konfliktinhallinnan merkitys vuoden 2000 toiveikkaassa ilmapiirissä ja mitä se oli vuosikymmenen lopussa, jolloin EU:n ja Venäjän odotukset suhteista olivat realistisemmat, mutta jolloin Venäjä ja EU osallistuivat yhteiseen konfliktinhallintaoperaatioon.

1.2 Aineisto

Aiemmin esitettyjä lähtökohtia noudattaen olen valinnut tutkielmaani kolmijakoisen primaariaineiston³. Ensimmäisen ja toisen osan muodostavat sekä EU:n että Venäjän virallisten tahojen tuottamat yleiset asiakirjat ja lausunnot konfliktinhallinnasta (EU:n diskurssi ja Venäjän diskurssi). Nämä lähteet heijastelevat toimijoiden yksittäisiä näkemyksiä konfliktinhallinnasta. Asiakirjoista olen luonut kuvan kunkin toimijan konfliktinhallinnan merkityssisällöstä etsimällä diskursseja, jotka liittyivät joko yleisesti konfliktinhallintaan tai Venäjä–EU-yhteistyökumppanuuteen turvallisuuspolitiikassa. Kolmannen osan muodostaa EU:n ja Venäjän yhteinen kehikko eli yhteiset julkilausumat, lausunnot ja puheet keskinäisestä turvallisuudesta ja konfliktinhallinnasta. Tämä on myös taso, johon yksittäiset

---

3 Aineiston jakautuminen	EU	Venäjä	Yhteinen
2000-luvun tienoo	18	14	7
2010-luvun vaihde	22	18	15

merkitykset vertautuvat.

EU-aineisto

Vaikka Lissabonin sopimuksen myötä (2009) ulko- ja turvallisuuspolitiikan edustusta ja toimijuutta pyrittiinkin selkeyttämään ja yhtenäistämään, Euroopan unionin ulko- ja turvallisuussuhteiden edustus, ja täten tutkielmani aineisto, on jakautunut. Varsinaisesti vertailevaa asetelmaa EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisista käsityksistä ennen ja jälkeen Lissabonin sopimusta en kuitenkaan pyri tekemään. Analyysissä käytänkin moniulotteisesti EU-instituutioiden ja niiden edustajien virallisia asiakirjoja ja muita lausuntoja. Nykyisin unionin ulkopoliittikkaa muovaavat ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Catherine Ashton, komission puheenjohtaja José Manuel Barroso ja Eurooppa-neuvoston presidentti Herman van Rompuy (Raik 2011, 24). Kuitenkin ylintä valtaa unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikassa käyttää Eurooppa-neuvosto (European Council), joka määrittelee unionin politiikan suuntaviivat ja tavoitteet. Tutkimusaineistona olen käyttänyt eritoten Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan puolivuositaisiä päätelmiä, jotka historiallisessa asetelmassa mahdollistavat vertailevan analyysin.

Lisäksi olen käyttänyt tutkielmassa lausuntoja EU:n ministerineuvostolta (Council of the European Union), jonka tehtäviin kuuluu muotoilla ja määritellä unionin yhteiset toimet ja kannat. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan saralla merkittävin kokoonpano on ministerineuvoston ulkoasianneuvosto, joka on Lissabonin sopimusta edeltävän, ja täten nykyisellään kahtia jaetun yleisten asioiden ja ulkosuhteiden neuvoston (General Affairs & External Relations Council, GAERC), perillinen. Ulkoasianneuvoston puheenjohtajana toimii unionin ulkoasiain- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja, jonka lausunnot ovat merkittävä osa aineistoa. Javier Solana toimi tässä virassa vuodesta 1999 vuoteen 2009. Lissabonin sopimuksessa ulko- ja turvallisuuspolitiikan yhtenäisyyttä ja johdonmukaisuutta pyrittiin vahvistamaan luomalla ulkoasiain- ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan toimi, jonka keskeisiin tehtäviin kuuluu ulko- ja turvallisuuspoliittinen edustus ja johto, poliittinen vuoropuhelu kolmansien maiden kanssa ja unionin kannan esittäminen kansainvälisissä järjestöissä. Samalla korkean edustajan toimivaltaan sulautettiin ulkosuhteista vastaavan komission jäsenen tehtävät. Tehtävässä toimii tällä hetkellä Catherine Ashton. (Euroopan unionin portaali 2011.)

Venäjä-aineisto

Venäläinen ulko- ja turvallisuuspolitiikan johto on ollut perinteisesti keskusjohtoista; presidentillä ja presidentin hallinnolla on keskeinen asema ulko- ja turvallisuuspolitiikan muotoilussa. Dmitri Trenin ja Bo Lo (2005) näkevät, että Venäjällä vallitsee vahva jako ”high policy”:n ja ”low policy”:n välillä, missä niin sanotut kovan politiikan kysymykset sodasta ja rauhasta, ulkopoliitikasta, puolustuksesta ja kansallisesta turvallisuudesta kuuluvat vallan vertikaaliin. Erityisesti nyky-Venäjän poliittista elämää heijastaa presidentin hallinnon vallan kasvattaminen eli vallan vertikaali. Venäjän perustuslain mukaan presidentti muun muassa päättää sisä- ja ulkopoliitiikan peruslinjaukset, allekirjoittaa sotilasdoktriinin ja johtaa Venäjän ulkopoliittikkaa. Presidentti myös päättää osallistumisesta rauhanturvaoperaatioon tai sotilasoperaatioon ulkomailla. (Andermann, Frisell & Pallin 2007, 25.) Lisäksi kovan politiikan ministeriöt; puolustusministeriö (Министерство обороны Российской Федерации), ulkoministeriö (Министерство иностранных дел Российской Федерации) ja hätätilaministeriö⁴ (Министерство Российской Федерации по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий) ovat vastuullisia ainoastaan presidentille (Trenin & Lo 2005, 11). Merkittävissä ulko- ja sisäpoliittisissa kysymyksissä neuvoa-antavassa ja toimeenpanevassa roolissa on ainoastaan presidentille vastuullinen presidentin hallinto (Администрация Президента Российской Федерации). Lisäksi vuonna 1992 poliittisen toimikunnan (Политбюро) perilliseksi perustettiin federaation turvallisuusneuvosto (Совет Безопасности Российской Федерации), joka toimii turvallisuusasioissa presidentin neuvonantajana ja päättävänä elimenä. Käytännössä neuvoston merkittävyys, rooli ja toiminta ovat vaihdelleet neuvoston ja presidentin muuttuessa (Haukkala 2010, 60).

Venäjän EU-politiikka jakautuu usealle instituutiolle. Käytännössä politiikkaa koordinoi Venäjän edustusto EU:ssa. Venäjän sisäisesti ministerien merkittävyys ja valta ulkopoliitikassa ja suhteissa EU:iin ovat vaihdelleet, sillä ministerien ja ministeriöiden vahvuudet eivät ole olleet Venäjän poliittisessa elämässä vakaita. Esimerkiksi Putinin pääministeriyn myötä, pääministerin merkittävyys ja valta ovat nousseet merkittävästi. Vallan epävakaus on nähtävissä myös muissa ministeriöissä; ulkoministerin vahvuus on usein kietoutunut ministerin valtaan ja persoonaan. Nykyinen ulkoministeri Sergei Lavrov on ollut

---

4 Palo ja pelastustointa ja siviilikriisinhallintaa koordinoiva ministeriö

jo vuodesta 2004 saakka erityisen voimakas hahmo Venäjän politiikassa. Ulkoministeriö vastaa myös EU:n neljän yhteisen alueen kolmannen sektorin eli ulkoisen turvallisuuden koordinaatiosta (Anderman, Frisell & Pallin 2007, 17). Ulkoministeriö ei ole kuitenkaan ainut ministeriö, joka käsittelee kysymyksiä konfliktinhallinnasta ja turvallisuuspoliittisesta yhteistyöstä EU:n kanssa. Näin ollen niin ulkoministeriö, mutta myös puolustus- ja hätätilaministeriö ovat lähettäneet edustajansa Venäjän EU:n delegaatioon (mts. 26).

Venäjä-analyysin ydinaineisto koostuu Venäjän ulko- ja turvallisuuspoliittisista dokumenteista. Merkittävimmät dokumentit ovat kansallisen turvallisuuden konsepti (концепция национальной безопасности российской федерации) vuodelta 2000 ja vuoden 2009 kansallisen turvallisuuden strategia vuoteen 2020 (стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года). Dokumentit ovat turvallisuusneuvoston laatimia Venäjän suurstrategioita, jotka antavat yleiskuvan Venäjän turvallisuuspolitiikasta ja määrittelevät laajasti niin diplomaattiset, taloudelliset kuin lailliset keinot kansallisen turvallisuuden takaamiseksi. Poliittisesti strategia ulottuu niin sisä- kuin ulkopoliittikkaankin. Vuonna 2000 laadittiin myös kansalliselle turvallisuudelle alisteiset sotilasdoktriini (Военная доктрина Российской Федерации) ja ulkopoliittinen konsepti (концепция внешней политики российской федерации). Puolustusministeriön laatima sotilasdoktriini käsittelee valtion sotilaallista ulottuvuutta, kun taas ulkoministeriön laatima ulkopoliittinen konsepti Venäjän poliittista ja diplomaattista ulottuvuutta. Uudet versiot sotilasdoktriinista ja ulkopoliittisesta konseptista laadittiin presidentti Medvedevin kaudella vuosina 2010 ja 2008.

Venäjän ja EU:n yhteinen diskurssi

EU:n ja Venäjän välillä käydään eritasoista poliittista dialogia. Ylimmällä näistä on kahdesti vuodessa järjestettävä huippukokous, johon osallistuu muun muassa Venäjän presidentti sekä Eurooppa-neuvoston ja komission puheenjohtajat. 27. huippukokous järjestettiin kesäkuussa 2011 Nižnyj Novgorodissa, jossa oli mukana presidentti Dmitri Medvedev, ulkoministeri Sergei Lavrov, Eurooppa-neuvoston pysyvä puheenjohtaja Herman van Rompuy, komission puheenjohtaja Jose Manuel Barroso, ulkosuhteiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Catherine Ashton sekä kauppakomissaari Karel de Gucht. Lisäksi ministeritasolla EU:n korkean edustajan ja Venäjän ulkoministerin välillä käydään kahdenvälisiä tapaamisia.

Tärkein työskentelymuoto on kumppanuusneuvosto (Permanent Partnership Council, PPC), jossa Venäjän pysyvä edustaja EU:ssa ja EU:n poliittisten ja turvallisuusasioiden komitean edustajat (Political Security Committee, PSC) tapaavat kuukausittain. Parlamentaarisella tasolla Euroopan parlamentin ja Venäjän parlamentin edustajat tapaavat säännöllisesti yhteistyökomiteassa. Turvallisuussektorilla keskustelua käyvät EU:n sotilaskomitean puheenjohtaja ja Venäjän sotilasesikunnan päällikkö. Lisäksi vuonna 2002 Venäjä nimitti pysyvän edustajan EU:n sotilasesikuntaan. (Permanent Mission of the Russian Federation to the European Union 2011, European Union External Action 2007.)

Tutkielmani teoreettinen ja metodologinen asetelma mahdollistaa kysymyksen miten? Tämä diskursiivisiin liikkeisiin kiinnittyvä asetelma ei kuitenkaan pysty luomaan kokonaiskuvaa 2000-luvun Venäjä–EU-suhteista, toisin sanoen vastamaan kysymykseen miksi. Jälkistrukturalistisen tutkimuksen keskeisimpiä ajatuksia ovat tietyn historiallisen ajankohdan mahdollistavat diskurssit; diskurssit määrittyvät tietyissä poliittisissa ja historiallisissa olosuhteissa ja kamppailuissa (Torfing 2005, 10). Diskursseja ei tule nähdä ulkopoliitiikasta irrallisena ja leijuvana ominaisuutena, vaan haluankin korostaa näiden suhdetta kiinnittämällä oman analyysini muuhun EU–Venäjä-suhteista tehtyyn tutkimukseen ja yhdistämällä diskurssit tiettyyn poliittiseen kontekstiin. Koenkin, että pelkkä diskurssien kuvailu jäisi tutkielmassa riittämättömäksi, joten liitän diskurssit laajempaan ulkopoliittista kontekstia selittävän tutkimuskirjallisuuteen. Näen, että juuri sekundaariaineistoksi valitsemani muu tutkimuskirjallisuus EU–Venäjä-suhteista on keino antaa pilkahduksia suhteiden laajemmasta näkökentästä, ja antaa myös vastauksia kysymykseen miksi?

Rajaus

Tutkimusajankohdan rajaaminen oli helposti hahmotettavissa. Alkupään rajaukselle muodostaa Venäjän ja EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen diskurssin synty jokseenkin samoihin aikoihin, jolloin EU aloitti politiikan turvallisuudesta ja puolustuksesta (ETPP) vuonna 1999. Toisin sanoen analyysi alkaa pisteestä, jossa aiemmin taloudellisen yhteistyön viitekehyksessä nähdyt suhteet saivat turvallisuuspoliittisia ulottuvuuksia. 2000-luvun alku muodostaakin analyysin luonnollisen alkupisteen, johon ajallinen asetelma on mahdollista asemoida; kuinka ja miten yhteistyö on tuosta hetkestä kehittynyt? Venäjän ja EU:n turvallisuuspoliittisten suhteiden puitteet ovat siis vasta noin reilun kymmenen vuoden

luomus – tutkimusajankohdan lopullisen rajauksen muodostaa lähestyminen nykypäivää. Tarkennan kuitenkin tarkastelujakson päätepisteeksi vuoden 2010, eli vuoden, jolloin Venäjä julkaisi viimeisimmän merkittävimmän ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ohjaavan doktriininsa. Koska pro gradun mittasuhteissa ei ole mielekästä tehdä yhtenäistä kymmenen vuoden tarkastelua, analyysi tapahtuu kahden ajallisen pisteen vertailuna. Pro graduni tulee nähdä yhden teeman ympärillä tapahtuvana kokonaisuutena, mutta jossa tarkastelu jakaantuu kahteen ajalliseen pisteeseen. Näiden pisteiden kautta havainnoin, onko toimijoiden konfliktinhallinnan merkityksenannoissa tapahtunut merkittävää muutosta. Väitänkin, että vaikka aikajana on lyhyt, se antaa mielenkiintoisen viitekehyksen ajalliseen tarkasteluun konfliktinhallinnan käsitteellistymisestä ja että se tulee heijastelemaan Venäjän ja EU:n 2000-luvun jopa myrskyisäksi luonnehdittua suhdetta.

1.3 Tutkielman rakenne

Ennen aineiston analyysia, toisen pääluvun tarkoitus on kiinnittää tutkielmani sekä politiikkatieteisiin että EU–Venäjä-suhteita käsittelevään tutkimukseen. Luku jakautuu siten, että ensin esittelen tutkielman teoreettisen pohjan, jonka kautta muodostuu ontologinen ymmärrys konfliktinhallinnasta diskurssina. Toiseksi avaan EU–Venäjä-tutkimusta ja sitä, kuinka tutkielman poststrukturalistinen asetelma sijoittuu osaksi tätä keskustelua. Kolmanneksi tuon esille ideologia- ja diskurssianalyysiin perustuvan metodin, joka antaa työkalut käsitellä konfliktinhallinnan merkityksenantoa. Luvun viimeisessä osiossa palaan tutkielman määritelmään konfliktinhallinnasta. Selvitän, kuinka vuoropuhelu teorian ja metodin kanssa on auttanut muodostamaan ymmärryksen konfliktinhallinnan neljästä osialueesta.

Analyysin rakenne noudattaa tutkimusongelmaa. Ensimmäinen tarkastelupiste kohdentuu ajanjaksoon vuoden 2000 tienoille. Analysoin kolmannessa luvussa ensin EU:n diskurssia konfliktinhallinnasta, jota seuraa vastaava katsaus Venäjän diskurssista. Vaikka tein tutkielmaan ajallisen rajauksen vuoteen 2000, on mielestäni kuitenkin tarpeellista avata EU:n ja Venäjän konfliktinhallintatoimijuuden kehitystä myös sitä ennen. Toisin sanoen tehdä johdatus siihen, kuinka EU:sta tuli toimija kriisinhallinnassa ja Venäjästä rauhanturvaamisessa. Kolmannen luvun viimeinen osio noudattaa tutkielman toista

tutkimuskysymystä. Se luo katsauksen EU:n ja Venäjän ensiyrityksiin pyrkimyksissä muotoilla yhteinen konfliktihallinnan merkityksenanto. Luku tuo esille sen, kuinka Venäjä ja EU aloittivat keskustelun yhteisestä konfliktinhallinnasta.

Analyysin päättää tarkastelujakson jälkimmäinen piste, eli 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppu. Tämä osio koostuu kolmannen luvun mukaisesti. Ensin tarkastelen EU:n diskurssia, jota seuraa Venäjän diskurssi ja viimeisenä konfliktinhallintadiskurssin yhteinen ulottuvuus. Tämä jakson tarkoitus on havainnoida konfliktinhallintadiskurssissa tapahtunutta muutosta. Näin muutan päättävän luvun tarkastelunäkökulman vertailevaksi, jossa vuosikymmenen lopun diskurssi asemoituu historialliseen vertailuasemaan suhteessa vuosikymmenen alun diskurssiin. Miten konfliktinhallintadiskurssi on vuosikymmenen takaisesta muuttunut?

2 POSTSTRUKTURALISTINEN VIITEKEHYS

2.1 Tutkimuksen sijoittautuminen tieteelliseen keskusteluun ja tietoteoreettisia taustaolettamuksia

Tutkimusongelmassani on pohjimmiltaan kyse siitä, miten EU:n ja Venäjän diskursseissa muodostetaan merkityksiä konfliktinhallinnasta: merkityksiä, jotka ohjaavat konfliktinhallinnan operatiivista toteutusta ja vaikuttavat yhteistyön toteutumiseen toisen osapuolen kanssa. Tämän takia onkin tärkeää ymmärtää ja tuoda esille, kuinka poststrukturalistinen⁵ politiikan ja turvallisuuden tutkimus ylipäänsä lähestyy maailmaa ja tutkittavaa kohdetta, toisin sanoen miten muodostan ymmärryksen EU:n ja Venäjän konfliktinhallinnasta. Tuon samalla esille tutkielman tietoteoreettisen taustan, jolloin sijoitan tutkielman tieteellisessä keskustelussa omalle paikalleen. Luvun ensimmäisen osion muodostaa teoreettinen taustoitus, jonka jälkeen teen viittauksen EU–Venäjä-tutkimukseen ja siihen, kuinka tutkielmani asemoituu suhteessa niiden keskeisimpiin käsityksiin. Tämän jälkeen perehdyn tutkielman poststrukturalistiseen diskurssin tutkimukseen. Viimeisenä määrittelen tutkielmani keskeisimmän käsitteen – konfliktinhallinnan.

Poststrukturalismi tuli osaksi kansainvälisten suhteiden ja turvallisuuden tutkimusta James Der Derianin (1987, 1989), Michael Shapiron (1989) ja R.B.J. Walkerin (1990, 1993) tutkimusten myötä. Tutkimukset olivat osa 1980-luvun jälkipuoliskolla niin sanottua kansainvälisten suhteiden neljättä debattia⁶. Kansainvälisten suhteiden historiaa voidaan tarkastella sen sisäisten murrosten ja kehityslinjojen kautta, joita oppialalla voidaan tunnistaa neljä. Ensimmäinen murros ilmenee ensimmäisen maailman sodan tienoilla idealismin ja realismin välillä, toinen behaviorismin (positivismin) ja traditionalismin välillä 1960-luvulla ja kolmas koulukuntien välisessä keskustelussa realismin, liberalismen ja marxismin välillä 1970- ja 1980-luvuilla. (Dunne & Kurki 2007, 16–21.) Tutkielmani sijoittuu 1980-luvun

5 Postmodernia ja poststrukturalistista tutkimusta ei tule nähdä yhtäläisyysmerkein. Käyttäessäni termiä poststrukturalismi viittaan tiettyyn tutkimusorientaatioon, kun taas postmodernilla tarkoitan tiettyä historiallista aikakautta (vastaava katsanto esim. Hansen 2010, 2–3, Wæver 2002, 23–24).

6 Katsanto tieteenalan kehityslinjoista ei ole yhtäläinen, esimerkiksi Schmidtin (2002) ja Wæverin (1997) tarkastelut oppialan historiasta poikkeavat toisistaan. Schmidt katsoo neljännen debatin olevan osa kolmatta vaihetta, kun taas Wæver (1997) katsoo tieteen alalla vallitsevan neljä suurta debattia. Wæver jopa esittää katsannon, jossa oppiala elää nykyisellään neljännen vaiheen jälkeistä aikaa.

neljännen debatin tutkimusperinteeseen, jossa kriittis-reflektivistiset teorat kuten feminismi, poststrukturalismi, jälkikolonialismi ja kriittinen teoria kyseenalaistivat perinteisten realististen ja liberalististen (ja tuolloin elpyneiden neorealistien ja neoliberaalien) teorioiden ontologiset, epistemologiset ja metodologiset olettamukset (Wæver 1997). Tutkielmalleni läheisemmän kosketuspinnan luo tuoreempi tutkimus, kuten poststrukturalismin ja diskurssin tutkimuksen ulkopoliitiikkaan ja turvallisuuteen yhdistävä Lene Hansenin (2006) *Security as Practice–Discourse Analysis and the Bosnian War* sekä David Campbellin (1992) hiukan vanhempi ulkopoliitiikan, uhkakuvien ja identiteetin suhdetta analysoiva teos *Writing Security–United States Foreign Policy and the Politics of Identity*.

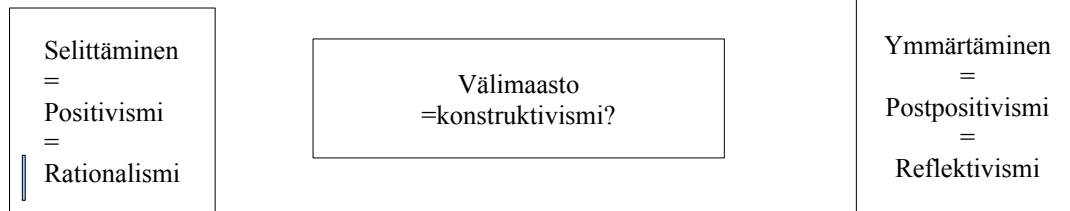
Kriittisten teorioiden mukaan perinteisten tutkimussuuntausten tietoteoreettiset olettamukset vaikuttivat jähmettävästi siihen, mistä kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa voitiin puhua tai voitiin tutkia. ”Kansainvälisten suhteiden teorat ovat paljon mielenkiintoisempia tutkittuina nykyisen maailmanpolitiikan näkökulmina, jotka pitää selittää sen sijaan, että niitä tarkasteltaisiin nykyistä maailmanpolitiikka selittävinä tekijöinä⁷” (Walker 1993, 6). Kriitikki oli myös empiiristä, sillä kriittiset teorat katsoivat perinteisten teorioiden olevan kyvyttömiä selittämään modernin maailman muutosta postmoderniin ja -suvereeniin järjestykseen (Campbell 2007, 206–207). Uudet teoriasuuntaukset eivät pyrkineetkään muodostamaan uusia objektiivisia totuuksia, vaan tarkastelivat, kuinka hallitsevat käsitykset ja merkitykset ovat rakentuneet, minkälaisten prosessien kautta ne ovat tuotettuja ja kuinka itse tutkimus tuottaa ennalta määrättyä totuutta. Neljännen debatin uusissa teorioissa olikin enemmän kyse epistemologisesta muutoksesta: minkälaista tietoa on saatavissa sekä millä keinoin ja millä varmuudella tieto on saavutettavissa. Ontologialtaan uudet teorat erityisesti kyseenalaistivat kansainvälisten suhteiden perustavat elementit, kuten valtion, rakenteet, yksilön ja luokat. (Wæver 1997, 16.) Tutkielma lähtökohta-asetelma onkin, että turvallisuuden värittämät ulottuvuudet, joiden kautta sekä EU että Venäjä määrittelevät konfliktinhallinnan, eivät ole ontologisesti annettuja ja kiinnittyneitä. Konfliktinhallinnan ulottuvuudet ovat poliittisen kamppailun alaisia rakennelmia, joiden sisältö ja merkitys ovat ajassa ja paikassa muuntuvia (ks. luku 2.5 Konfliktinhallinnan ulottuvuudet).

Neljäs debatti voidaan katsoa tapahtuneen selittämisen ja ymmärtämisen (explaining and

---

7 ”Theories of international relations are more interesting as aspects of contemporary world politics that need to be explained than as explanations of contemporary world politics.”(Walker 1993, 6.)

understanding)⁸ ja positivismin ja postpositivismin⁹ kahtiajaoissa. Pääjakolinja voidaan asemoida rationalismin ja reflektivismin välille, mikä sitoo kaksi edellistä jakoa yhden nimikkeen alle. Vaikka debatti käsittelee mutkallista tieteenfilosofiaa, Wight (2003) on muodostanut debatista ja nykyisestä kansainvälisten suhteiden kentästä yksinkertaistetun jaottelun (kuva 1).

Kuva 1. Kansainvälisten suhteiden kenttä (Wight 2003, 36).

Asetelman vahvisti Robert Keohanen (1988) International Studies Association puheenjohtajuuspuheessaan, jossa Keohane nimesi perinteiset realistiset ja uusliberaalit tutkimusperinteet rationalistiseksi suuntaukseksi ja uudet suuntaukset, jotka hylkäsivät perinteiset tietoteoreettiset olettamukset reflektivistieiksi. Uudet tutkimussuuntaukset kielsivät rationalistien positivistisen näkemyksen tieteestä, ja kiistivät tutkimuskohteen objektiuden painottamalla inhimillisen reflektion merkittävyyttä viime kädessä jopa itse maailmanpolitiikassa (Keohane 1988, 382). Georgen (1994, 192) mukaan ajattelu suvereenista subjektiudesta (esimerkiksi valtioista) ja objektiudesta (esimerkiksi tekstistä) vaihtui historiallisiin, kulttuurillisiin ja kielellisiin prosesseihin, jossa tekijä ja kohde ovat rakennettuja. Vaikka Keohane tunnustikin osaltaan reflektivistisen suuntausten ideoihin, merkityksiin ja arvoihin perustuvan selitysvoiman, hän kielsi tutkimussuuntauksen tieteellisyyden, sillä selittämiseltä puuttui kausaalinen syy–seuraussuhde. Lisäksi Keohane kritisoi uusien suuntausten tieteellisyyttä, koska hänen mielestään teoretisointi niissä perustui ainoastaan rationalististen teorioiden kritiikkiin (Keohane 1988, 393).

8 Selittävät teoriat ymmärtävät politiikan tutkimuksen luonnontieteen kaltaisena, jolloin tieteellisiä metodeja käyttämällä pystytään luomaan poliittista käyttäytymistä selittäviä syysuhteita (Hollis & Smith 1990, 47–48). Ymmärtävissä malleissa kansainvälisten suhteet ovat merkityksellisiä ainoastaan ihmisymmärrykselle, toisin sanoen kansainvälisen todellisuuden muokkaavat ihmisten uskomukset, ymmärrys kielestä, toiminnasta ja sosiaalisista merkityksistä. Ymmärtävien teorioiden mukaan kansainväliset suhteet, joiden olemassaolo on riippuvainen inhimillisestä ymmärryksestä, ei ole todennettavissa luonnontieteellisin metodein. (mts. 69–71.)

9 Väittely positivismin ja postpositivismin välillä on tieteenfilosofinen. Erottelu pohjautuu erityisesti positivistiseen näkemykseen empiirisestä epistemologiasta; empiirisessä lähestymistavassa oikea tieto ja näin ollen tiede perustuu aistihavainnoilla muodostettuihin faktoihin. Havaittavan ilmiön ja siitä saavutettavan tiedon takana ei nähdä muuta selittävää tekijää, milloin on myös mahdollista muodostaa yleisiä säännönmukaisuuksia ja lakeja. Ontologisella tasolla positivistinen näkemys törmää postpositivistiseen näkemykseen ymmärryksessä diskursseista ja sosiaalisesta todellisuudesta – positivismi kiistää näiden ontologioiden todellisuuden. (Kurki & Wight 2007, 22.)

Poststrukturalistinen tutkimus pyrkii kyseenalaistamaan vallitsevia ontologisia itsestäänselvyyksiä, ymmärrystämme maailmasta. Poststrukturalistisessa turvallisuuden tutkimuksessa tarkastelu ei sinänsä kohdistu turvallisuuteen, vaan niihin rakenteisiin ja käytäntöihin, joilla tiettyä turvallisuusdiskurssia tuotetaan, ylläpidetään tai muutetaan. Tutkielmani lähestyy konfliktinhallinnan ontologiaa jokseenkin samoista lähtökohdista, joita Cynthia Weber on muotoillut tutkimuksessaan suvereeniuden ja intervention liitoksisuudesta. Weber (1992) pyrkii haastamaan artikkelissaan *Reconsidering statehood: examining the sovereignty/intervention boundary* intervention vakaan ja luonnollisen olemuksen¹⁰. Weberin väittäminen on, että intervention suhteellisen kiistämätön asema johtuu käsitteiden interventio ja suvereniteetti yhteen kytkemisestä. Diskurssit interventiosta sisältävät siis diskursseja suvereeniudesta. Weber pitääkin suvereeniutta perustavana lähtökohtana, jonka kautta intervention käsite on ollut mahdollista muodostaa. Weberin asetelma pitää suvereniteetin muotoa performatiivisena prosessina, joka tekee siitä ajallisesti ja tilallisesti muovautuvan. Tällöin muuntuvat käsitykset suvereeniudesta heijastuvat ymmärrykseen interventiosta. Omaan tutkielmaani tuon Weberin kaltaisen ajattelun, jossa näen konfliktinhallinnan sisältävän muuntuvia käsityksiä turvallisuudesta. Konfliktinhallinnan merkitys on kiinnittynyt EU:n ja Venäjän turvallisuuskäsityksiin.

Edellisen luonnehdinnan kautta voin tuoda esille perimmäiset kysymykset, joissa poststrukturalistinen turvallisuuden tutkimus eroaa sekä perinteisestä realistisesta että uudesta turvallisuuden tutkimuksesta. Poliittikan tutkimuksen teorit ovat prismoja, joiden kautta maailmaa pyritään ymmärtämään. Poststrukturalismia voisikin luonnehtia antimaaailmankatsomuksena, sillä koulukunta on epäileväinen sen suhteen, että maailmaa pystyisi selittämään jonkin teoreettisen mallinnuksen kautta (esim. Walker 1993, 6 & Der Derian 1989). Poststrukturalistinen turvallisuuden tutkimus ei hyväksy ”perinteisten” teorioiden näkemystä objektiivisesta turvallisuudesta, vaan katsoo turvallisuuden muotoa kielessä ja diskurssissa. Kielen kautta turvallistetaan eli rakennetaan ymmärrys siitä, mikä katsotaan turvattomuudeksi, uhkasta ja siitä mikä tai kenet halutaan suojata. (Hansen 1997, 385.) Tutkin EU:n ja Venäjän ymmärrystä konfliktinhallinnasta pysäytetyistä pisteistä käsin, sillä näen, että ymmärrystä uudelleen tuotetaan vallan ja sosiaalisten prosessien vuorovaikutuksessa. Poststrukturalistisen tutkimuksen lähtökohtana on, ettei näkemysten, ajatusten ja toimintojen ulkopuolella ole objektiivista maailmaa, vaan maailma on ainoastaan

¹⁰ Esimerkiksi R.B.J. Walkerin on tehnyt vastaavankaltaisen dekonstruktion suvereeniudesta, mutta josta tuonnempana s. 24.

edellisten prismojen kautta olemassa oleva. Venäjän ja EU:n ymmärrys turvallisuudesta on se välittäjä, jonka kautta heijastuu konfliktinhallinnan diskursiivisuuden pinta. Tutkielmassa olen kiinnostunut siitä diskursiivisesta tilasta, joka luo turvallisuuden ja konfliktinhallinnan todellisuuden.

2.2 Aikaisempi tutkimus

Venäjän ja Euroopan unionin välillä on lukuisia julkilausuttuja yhteistyötavoitteita ja kumppanuutta on pyritty kehittämään monella tapaa. Mistä johtuu, että yhteistyössä ei juurikaan ole käytännön toimintaa? Kysymykselle voidaan etsiä vastauksia tutkimuskirjallisuudesta, jossa pyritään muodostamaan laaja yleiskuva EU–Venäjä-suhteista. Kokonaiskuvaan pyrkivän tutkimuksen kautta voidaan myös hahmottaa ja selittää ongelmia, jotka vallitsevat rajatummissa poliittisessa asiayhteydessä. On varsin yllättävää havaita, että on vain vähän tutkimuskirjallisuutta, joka pyrkii suhteiden teoreettiseen kokonaistarkasteluun. Sergei Prozorov (2006) ja Hiski Haukkala (2010) ovat kuitenkin tällä hetkellä kaksi keskeistä, suomalaista, varsinkin teoreettisesti toisistaan poikkeavaa tutkijaa, jotka ovat tehneet Venäjä–EU-suhteista laajamittaiset ja selittävät kuvaukset. Vaikuttaakin, että Venäjä–EU-suhteista on löydettävissä huomattavasti enemmän tiettyyn osa-alueeseen keskittyviä julkaisuja. Muun muassa pohjoisesta ulottuvuudesta Aalto, Blakkisrud & Smith (toim.) (2009), energiayhteistyöstä Aalto (toim.) (2008) tai Venäjän suhteista länteen Nygren, Ahlgren, Sivonen & Hult (toim.) (2010).

Vaikka tutkielmani on osa Venäjä–EU-suhteiden sektoraalista tutkimusta, tutustuin kahteen ylläkin mainittuun kuvaukseen Venäjä–EU-suhteista. Hiski Haukkala (2010) huomauttaa tutkimuksessaan *The EU-Russia strategic partnership: the limits of post-sovereignty in international relations* erityisesti teoreettisen tutkimuksen puutetta Venäjä–EU-suhteiden ongelmien tarkastelussa. Tähän Haukkala pyrkii vastaamaan luomalla tutkimuksellisen synteisiin kansainvälisten suhteiden englantilaisesta koulukunnasta, institutionalismista ja konstruktivismista. Teoreettisessa viitekehyksessä hän pyrkii vastaamaan siihen, miksi Euroopan unionin ja Venäjän yritykset yhteistyön syventämiseen ovat olleet niin vaikeat. Haukkala kritisoi Venäjä–EU-suhteiden tutkimusta yleisestä selitysmallista, jossa ongelmat selitetään toimijoiden erilaiseen arvoperustaan takertuen. Haukkala pyrkiiikin menemään

arvoperusteisesta lähtökohdasta syvemmälle ja ottaa tämän tietyksi viittauskohdaksi, jota hän pyrkii koettelemaan niin teoreettisesti kuin empiirisesti. Haukkala tarkastelee erilaista arvoperustaa institutionalistisesta viitekehyksestä, jolloin tämä teoreettinen siirto luo eroavaisuuden toimijoiden 'maailmankuvalliseen' näkemykseen yhteisestä normatiivisesta ja institutionaalisesta kulttuurista ja yhteistyöstä. Tutkimuksen analyttisenä työkaluna Haukkala käyttää yhteisyyttä (commonality), jolloin tapaustutkimusten kautta hän arvioi, missä määrin toimijoiden käsitys ja ymmärrys on päällekkäinen, tai missä määrin ne tietyissä toiminnoissa tai systeemeissä eroavat. (mts. 55.)

Haukkala perustaa EU:n ja Venäjän ongelmien ytimeksi hyvin matalan yhteisen ymmärryksen yhteisestä institutionaalisesta kehikosta. Toimijoilla on radikaalisti toisistaan poikkeavat, tai jopa vastakkaiset käsitykset, suhteen perusluonteesta. EU:n jälkisuvereeni ymmärrys Venäjään ja Venäjän perinteinen käsitys valtio suvereeniudesta luovat suhteisiin pysyvän konfliktiluonteen. Kylmän sodan jälkeen EU:n suhteita ulkopuolisiin valtoihin leimaa pyrkimys edistää omia arvoja ja normeja, joiden se katsoo parhaiten kasvattavan rauhaa ja vaurautta. Suhteissa Venäjään se näkyy odotuksena, jossa Venäjä muovautuu ja alistuu eurooppalaisen normatiivisen hegemonian muottiin. Kehys yhteiselle toiminnalle ei ole kuitenkaan muovautunut tämän periaatteen ympärille. Venäjä korostaa suhteissaan Eurooppaan tasa-arvoisuutta ja suojelee vahvasti omaa autonomiaa ja suvereniteettiaan. Venäjä näkee yhteistyön keinona ajaa omia poliittisia ja taloudellisia intressejä. Tämä on myös keino oman suurvalta-aseman kasvattamiseen. (Haukkala 2010, 170–171.) Haukkalan (mt.) tutkimus antaaakin tutkielmalleni lähtökohtaisesti mielenkiintoisen olettamuksen EU:n ja Venäjä eriävien maailmankuvien vaikutuksesta myös konfliktinhallintaan. Moderni ja jälkimoderni ymmärrys vaikuttaa ratkaisevasti Venäjän ja EU:n käsitykseen turvallisuudesta, jolloin turvallisuusdiskurssi heijastuu eroavina näkemyksinä turvallisuuspoliittisesta toiminnasta ja konfliktinhallinnasta. Tällöin moderni ja jälkimoderni ristiveto vaikeuttaa yhteisen konfliktinhallintakonseptin muodostamista ja konkreettisen yhteistyön toteutusta.

Toinen tutkimus, johon tutustuin on Sergei Prozorovin (2006) *Understanding the Conflict between the Russia and the EU—The Limits of Integration*. Prozorov pyrkii tutkielmassaan rakentamaan selittävän mallin EU–Venäjä-suhteiden luonteesta. Tämän mallinnuksen Prozorov pyrkii rakentamaan ”bottom-up” -lähestymistavalla, jossa hän pyrkii luopumaan erityisesti aikaisemmissa EU–Venäjä-tutkimuksissa vallinneista teoreettisista ennakko-

olettamuksista¹¹ lähtemällä liikkeelle niissä vallitsevista tosiasiallisista käytännöistä (mts. 20).

Haukkalan mukaan Venäjän ja EU:n erot maailmakuvissa aiheuttavat ongelmia institutionalisoituneessa vuorovaikutuksessa. Prozorov siirtyy yhteisesti jaetusta arvo- ja normiperustaisesta arvioinnista poststrukturalistiseen katsantoon muuntuvista subjektipositioista. Prozorovin kritiikki kohdistuu EU–Venäjä-tutkimuksessa vallitseviin näkemyksiin toimijoiden subjektipositioden olemassa olevista ja muuttumattomista olemuksista, jotka väistämättä aiheuttavat pysyvän konfliktin EU:n ja Venäjän välille (Prozorov 2006, 22). Tältä osin Prozorovin katsanto yksinkertaistettuna näyttäytyykin kriittisenä Haukkalan valitsemaa kaksijakoista modernia ja jälkimodernia jaottelua kohtaan.

Prozorov (2006) ottaa tutkimuksessaan EU:n ja Venäjän suhteiden konfliktisesta luonteesta lähtökohdaksi toimijoiden muuntuvat, yhteensopimattomat ja vastakkaiset subjektipositiot. Prozorovin näkemys eroaakin kritiikistään siinä, että hän tarkastelee subjektipositioita poliittisessa diskurssissa syntyvinä, jotka usein yhteensopimattomina luovat konfliktin. Onkin mielenkiintoista, kuinka tässä viitekehyksessä Prozorov tekee monokausaalisen teesin, jonka mukaan EU–Venäjä-suhteissa vallitsevat vastakkaiset subjektipositiot syntyvät kahden ulkopoliittisen logiikan – suvereeniuden tai integraation – mukaan, joita osapuolet edelleen omaksuvat suhteessa toisiinsa. (mts. 23.) Esimerkiksi Haukkala (2008, 113) kuvailee Prozorovin mallia itseään todistavana kehämällinä, joka perustuu yksinkertaistavaan olkinukke-argumentaatioon. Prozorov perustelee näkemystään sillä, että esimerkiksi integraatio ei ole yksinomaan EU:lle luonteenomainen toimintalogiikka ja suvereenius Venäjälle, vaan toimijat omaksuvat kumpaakin logiikkaa poliittisessa vuorovaikutussuhteessa, missä nämä edelleen joko törmäävät tai soveltuvat yhteen (mts. 73). Prozorovin mallinnus syntyykin rakenteen (suvereeniuden ja integraation logiikoiden) ja vuorovaikutuksen nelikentästä. Ensimmäisen osapuolen omaksuessa ulkopoliittisen toimintalogiikkansa toisen osapuolen logiikka puolestaan vastaa tähän omalla logiikalla tai hylkää sen (mts. 96.) Tutkielmani eroaakin Prozorovista hylkäämällä subjektipositiot tutkimuksen keskiöstä. En

---

11 Prozorov jakaa aiemman EU–Venäjä-suhteisiin keskittyneen tutkimuksen traditionalistiseen ja transitionalistiseen. Transitionalistisella teorialla viitataan käsitykseen Venäjän jälkikommunistisesta paluusta eurooppalaisille juurilleen. Euroopan ja Venäjän suhteita tarkastellaan Venäjän sisäpoliittisesta muuntautumiskyvystä käsin, toisin sanoen Venäjän onnistumisesta transitiossa lännen poliittiseen ja kulttuuriseen traditioon. (esim. Prozorov 2006, 11.) Traditionalistisella tutkimuksella Prozorov tarkoittaa lännen ja Venäjän ikuista asetelmaa toistensa ”toiseutena”, jolloin toimijoiden yhteismitattomuus luo suhteisiin väistämättömän konfliktin. (esim. mts. 17.)

näe tiettyjen subjektipositoiden määrittelevän yhteistyön onnistumista tai epäonnistumista, vaan minua kiinnostaa esimerkiksi se, kuinka EU ja Venäjä rakentavat tietynkaltaista kansainvälistä turvallisuuspoliittista toimijuutta ja sitä, kuinka se osatekijänä vaikuttaa konfliktinhallinnan erityisen merkityksen muodostumiseen.

Tutkimus Euroopan unionin ja Venäjän turvallisuuspoliittisista suhteista perustuu tieteellisiin artikkeleihin, joita löytyy varsin huomattava määrä. Artikkelit EU:n ja Venäjän turvallisuuspoliittisesta yhteistyöstä keskittyvät usein syiden arviointiin siitä, mistä suhteiden perimmäiset ongelmat johtuvat. Tyypillisimmin, kuten Venäjän ulko- ja puolustuspoliittisen neuvoston puheenjohtaja Sergei Karaganov (Karaganov, Bordachev, Ivanov, Lukyanov & Entin 2010) ja Arkady Moshes (2006) arvioivat, ongelmat sijaitsevat suhteiden perustaksi määritellyissä intresseissä, arvoissa ja normeissa, jotka tosiasiallisesti toisistaan poikkeavina luovat suhteisiin jatkuvan epäluottamuksen tilan ja ajavat ne poliittiseen umpikujaan.

On myös tutkimuksia, jotka ovat analysoineet itse suhteissa vallitsevia ristiriitaisuuksia. Tuomas Forsbergin (2004) mukaan turvallisuuspoliittiselle yhteistyölle ovat esteenä Amerikan ensisijaisuus sekä EU:n että Venäjän turvallisuuspoliittisena yhteistyökumppanina, byrokraattinen välinpitämättömyys toisen osapuolen tuntemuksesta, eroavaisuus arvoissa ja strategisessa kulttuurissa sekä Venäjän ja EU:n erilaiset käsitykset vallasta ja statuksesta turvallisuuspoliittisessa yhteistyössä. Dov Lynchin (2005) mukaan juuri vastaavan kaltaiset ongelmat itse yhteistyössä ja kykenemättömyys ratkaista niitä juontuvat EU:n ja Venäjän poikkeaviin näkemyksiin suhteiden peruslaadusta. Se, mitä EU ja Venäjä odottivat ja ymmärsivät suhteilta, eivät olleet yhteneväiset, jolloin suhteista muodostui Forsbergin kuvailema ratkaisematon kokonaisuus. Itse lähestyn jokseenkin Steve Marshin (2008) katsantoa, joka näkee Venäjän ja EU:n ongelmien piilevän erilaisessa ymmärryksessä turvallisuuspoliittisissa prioriteeteista ja toiminnoista. Marshin analyysi on kuitenkin pinnallinen jaossaan pehmeän politiikan EU:hun ja kovan politiikan Venäjään, sillä tarkoitukseni on mennä pintaa syvemmälle ja analysoida eroavaisuuksia turvallisuuspoliittisessa ymmärryksessä. Tällöin analyysi kohdentuu siihen, mikä nähdään uhkana (millä toimintaa perustellaan), mikä nähdään toiminnan lopullisena päämääränä ja mitkä ovat keinot, jolla konfliktinhallinnalle asetettuihin tavoitteisiin päästäisiin. Ja koska tarkastelen konfliktinhallintaa ulkopoliittisena toimintana, liittyy siihen läheisesti myös kysymykset siitä, miten toimija itse näkee roolinsa kansainvälisessä turvallisuudessa. (Tästä

myöhemmin luvuissa 2.5.1–2.5.4).

Tyypillisimmin katsotaan, että EU:n ja Venäjän perustavanlaatuiset eroavaisuudet joko toimijuudessa tai maailmankuvissa luovat yhteistyölle jo alkujaan ongelmalliset lähtökohdat (esim. Krastev 2007, Haukkala 2010). Erityisesti ulko- ja turvallisuuspoliittisessa toiminnassa modernin Venäjän ja erityisesti jälkimodernin EU:n jälkisuvereenius luo yhteistoiminnalle kyseenalaiset lähtökohdat. Esimerkiksi Christopher Hill (2003, 31) yhdistää suvereenin vallan ja ulkopoliittisen toiminnan erottamattomaksi yhtälöksi, jolloin suvereenin vallan puute tekee ulkopoliittisesta toiminnasta vaikeaa, jollei mahdotonta. Tällöin joudutaankin arvioimaan EU:n jälkisuvereenia kyvykkyyttä ulko- ja turvallisuuspoliittiseen toimintaan (ks. esim. Wæver 1995). Keohane (2002) onkin puolestaan tehnyt analyysin suvereenin ja jälkisuvereenin toimijan ulkopoliittisesta yhteensopimattomuudesta ja lopulta yhteistyön vaikeudesta. Vastaavanlaiset katsantoja näkyy myös EU-Venäjä-tutkimuksessa; Ivan Krastevin (2007) analyysin mukaan juuri modernin Venäjän ja jälkimodernin EU:n poliittiset yhteensopimattomuudet tekevät yhteistyöstä lähtökohtaisesti ongelmallisia.

Tutkielmani osallistuu tieteelliseen keskusteluun EU–Venäjä-suhteista, jossa usein EU:n ja Venäjän toimijuuden luonne asetetaan vastakkain niin, että se estää mahdollisuuden toimivaan yhteistyökumppanuuteen. Venäjä on rajojaan suojeleva, suvereenia valtaa käyttävä valtio, jonka ulkopoliitiikka kietoutuu sen kansallisen vallan ympärille. Venäläinen ulkopoliittinen toimijuus sopii hyvin käsitykseen modernista valtiotoimijuudesta. Suhteutettuna tähän EU:n rooli turvallisuuspoliittisena kumppanina ja toimijana on jokseenkin ongelmallinen, sillä EU instituutiona voidaan nähdä sekä rakenteellisena että toiminnallisena kategoriana¹² (Wæver 2000, 258). Jokainen teoreettinen paradigma juontuu niiden tietoteoreettisesta taustakäsityksestä, jolloin ymmärrykset eroavat muun muassa siinä nähdäänkö perimmäisenä yksikkönä valtio, yksilö, yhteisö tai rakenne ja käsityksissä siitä, minkälaista tietoa politiikan tutkimuksissa on saavutettavissa. Tietyn kaltaisen toimijuuden suosinta vaikuttaa myös näkemyksiin kansainvälisissä suhteissa vallitsevista ongelmista ja ratkaisuista niihin. (Kurki & Wight 2007, 14.) Seuraavassa pyrin lyhyesti kuvaamaan, kuinka tutkielman teoreettinen katsanto suhteutuu esitettyyn ongelmaan EU:n ja Venäjän poliittisista toimijuuksista, sillä

---

12 Rakenteellisena kategoriana tarkasteltuna EU ilmenee sen integraatio- ja laajentumisprosesseissa, joissa sen sisäinen yhdentymisen ja alueellinen laajentuminen voidaan nähdä Euroopan turvallisuutta edistävinä ulottuvuuksina; toiminnallisena kategoriana puolestaan turvallisuutta kannattelevana instituutiona, jonka ulko- ja turvallisuuspoliittinen toiminta kohdistuu sen rajojen ulkopuolelle. (Wæver 2000, 258, 260, 277.)

tutkielman teoria poststrukturalismista ei ole osa politiikan tutkimuksen teorioita, jotka asettavat tutkimuksen keskiöön perinteisen ja muuttumaton perusyksikön¹³.

Kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa valtio on ollut perinteisesti tutkimuksen perusyksikkö. Vaikka tutkimus ei itsessään kohdistuisi valtioon, valtio nähdään usein toimijana ja sanattomasti läsnä olevana. Useimmat poliittiset käsitteet, kuten turvallisuus, demokratia ja yhteisö kantavat valtiosuvereeniuden painolastia (Wæver 1995, 416). Erityisesti poststrukturalistinen tutkimus on pyrkinyt dekonstruoimaan ja kyseenalaistamaan valtion keskeistä asemaa ajattelun keskiössä. Käsitteestä valtion perimmäisestä olemuksesta siirrytään ajatteluun, jossa valtio nähdään poliittisesti muotoutuneena yksikkönä. Valtio ymmärretään materialismin ja idealismin liitoskohdassa diskursiivisena muotona, jota ylläpitävät hegemoniset prosessit. Valtio on "epäsäännöllinen kokonaisuus ulottuvuuksia ja toimintoja, jotka ovat vain suhteellisesti liittyneet toisiinsa niissä tapahtuvien hegemonisten käytäntöjen kautta."¹⁴(Laclau & Mouffe 1985/2001, 180). Vastaavankaltaisen diskursiivisen lähestymistavan valtiosta esittää Campbell (1992, 9), joka muotoilee valtion ontologisen olemuksen diskurssina, sillä "valtiolla ei ole mitään muuta ontologista asemaa kuin se, joka syntyy niistä teoista, jotka oikeuttavat sen todellisuuden¹⁵". Poststrukturalistinen käsitys valtiosta on siis vain hetkellisesti muodostunut ja kiinnittynyt todellisuus.

Turvallisuuden tutkimuksen piirissä käsite turvallisuudesta on ymmärretty yhtäläisyysmerkein kansallisen turvallisuuden kanssa, eli valtion turvallisuuden kanssa. Esimerkiksi politiikan tutkija Stephen Walt (1991) arvioi, että kylmän sodan jälkeiselle turvallisuuden tutkimukselle sopivia tutkimuskohteita olivat valtioiden uudet näkemykset strategiasta, sodasta ja sotilaallisesta voimasta. R.B.J Walker taas ottaa lähtökohdaksi turvallisuuskäsitteen jähmeästi muuntuvan merkityksen, sillä se on "sidottu historiallisesti muovautuneisiin poliittisiin yhteisöihin" (Walker 1990, 5). Walker (1993) kritisoi poststrukturalistisen tutkimuksen klassikkoteoksessa *Inside/Outside: International Relations as Political Theory* valtavirtateorioita kyvyttömyydestä itsereflektioon paneutuen erityisesti kysymykseen valtiosta, joka tuntui saaneen itsestään selvän aseman poliittisen elämän perusyksikkönä.

13 Esimerkiksi poliittisessa realismissa, pluralismissa tai strukturalismissa valtion katsotaan olevan kansainvälisen järjestyksen perusyksikkö. Teoriat eroavat niiden katsannoissa kansainvälisestä järjestyksestä, valtion intresseistä, toiminnasta ja muiden toimijoiden roolista. (Ks esim Hollis & Smith 1990, 38–41.)

14 "State is an uneven set of branches and functions, only relatively integrated by the hegemonic practices which take place within it" (Laclau & Mouffe 1985/2001, 180).

15 "State has no ontological status apart from the various acts which constitute its reality" (Campbell 1992, 9).

Kansainvälisessä suhteissa suvereenius ja valtio liitettäisiin toisiinsa erottamattomina yksiköinä. Walker (1993) kyseenalaistikin valtion muuntumattoman olemuksen kansainvälisten suhteiden perusyksikkönä ja dekonstruoi suvereeniuden merkittävyyden kansainvälisten suhteiden tutkimukselle itselleen. Lisäksi vuonna 1990 julkaistussa artikkelissa *Security, Sovereignty, and the Challenge of World Politics* Walker jäljitti turvallisuuden yhteyden valtiosuvereeniuteen.

Valtioiden historia on jäljennettävissä vuosisatoja taaksepäin. Klassisessa valtion määrittelyssä valtiolla on poliittisessa johdossa oleva auktoriteetti, jolla on oikeutettu valta pakkovaltaan rajoitetulla alueella tiettyä määriteltyä kansakuntaa kohtaan. Walkerin (1990 & 1993) dekonstruktion mukaan valtion suvereeniudesta on muodostunut historiallisesti se yksikkö, johon ymmärryksemme poliittisesta yhteisöstä on kiinnittynyt. Koska yhteisöt muodostavat ymmärryksemme politiikasta, on valtiosuvereeniuden ja politiikan liitto sidoksissa toisiinsa. Näin ollen kansallinen turvallisuus on ensisijainen ymmärryksessämme turvallisuudesta (mts. 6). Kansallista turvallisuutta onkin voinut luonnehtia laveasti valtion turvallisuudeksi. Erityisesti kylmän sodan aikaisessa turvallisuuden tutkimuksessa kansallista turvallisuutta ajateltiin valtion ja kansan turvallisuuden yhteensulautumana. Hobbesilaisittain kansalaisten ja valtion vaihtokauppana: kansalaisten uskollisuutena valtion takaamaan turvallisuuteen. (Hansen 2006, 11.)

Valtiosuvereeniuden periaatetta voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta: joko erityisesti kansainvälisten suhteiden tapaan hajautuneen poliittisen elämän itsenäisenä yksikkönä tai politiikan tutkimukselle tyypillisenä tietyn alueen vallan ja auktoriteetin keskittymänä. Tavat ovat toisilleen vastakkaisia: ne ovat yhtä lailla katsantoja valtioista, mutta sisä- tai ulkopuolelta tarkasteltuna. Valtiosuvereeniudesta muodostuukin pirstaloitumisen ja keskityksen ratkaisu; se ei viittaa toiseen, vaan yhtä lailla kumpaankin. Valtiosuvereenius voidaan muotoilla saman ongelman filosofisen katsannon, universalismin ja partikularismin, välisenä ratkaisuna. (Walker 1993, 10). Koska nämä ulottuvuudet ovat ainoat olosuhteet, jotka ovat määritelleet ja joissa on ollut mahdollista ajatella poliittisuutta, käsitys turvallisuudesta on yhtä lailla sidoksissa partikulaarin ja universaalien väliseen kahtiajakoon. (mts. 9.) Jotta turvallisuus voitaisiin käsittää muulla tavalla, tulisi sen yhtäläisesti antaa vastaus ongelmaan, jonka valtiosuvereenius ratkaisi. Käsityksemme politiikasta tulisi muuttua tai toisin sanoen kiinnittymisemme valtiosuvereenisuuteen tulisi vaihtua muuhun poliittiseen yhteisöön.

Walkerin teoretisoinnin kautta, voidaan pohtia, onko Euroopan unionilla on mahdollisuus haastaa suvereniteettiperiaate ja kansallinen turvallisuus. EU antaa mahdollisuuden kiinnittää ymmärryksemme poliittisesta uuden kaltaiseen poliittisen yhteisöön. Tällöin uusi kiinnittyminen politiikasta haastaa perinteisen käsityksen turvallisuudesta. Esimerkiksi Ole Wæver katsoo artikkelissaan *Identity, Integration and Security, Solving the Sovereign Puzzle in E.U. Studies* (1995), että Euroopan unionin integraation, identiteetin ja turvallisuuden suhde on pyrkinyt luomaan subjektiuden ja identiteetin, jotka korvaisivat käsityksen valtiosuvereeniudesta. Onko Euroopan unionilla mahdollisuus juurruttaa uusi ymmärrys turvallisuudesta ja konfliktinhallinnasta, vai onko suvereenius yhä määräävä horisontti, jolloin käsityksessä EU:sta suvereenius on vain siirtynyt ylemmälle tasolle. Vastakohtaisesti Venäjän suvereenin vallan painotus liittyy käsitykseen valtiosta poliittisena yhteisönä ja valtioon liitoksissa olevasta turvallisuudesta. Tämänkaltaisen teoretisointi luo tutkielmaani asetelman, jossa suvereenin ja jälkisuvereenin toimijan diskurssit turvallisuudesta ja konfliktinhallinnasta asetetaan vastakkain.

Koska luku pureutui erityisesti keskusteltuun EU:sta ja Venäjästä suvereenina tai jälkisuvereenina toimijana teen tutkielmassani määritelmän, jossa tarkastelen sekä EU:ta että Venäjää ulko- ja turvallisuuspoliittisina toimijoina, joilla on kyky ”vaikuttaa, valita ja hallita” kansainvälisessä ympäristössä (Wæver 2000, 277). Tarkoitukseni ei ole esittää vastakkaista näkemystä esitetyistä arvioista, joissa EU:n ja Venäjän konflikti määräytyy toimijuuden erilaisuuden perustasta, vaan pyrin esittämään ongelmallistavan näkemyksen siitä diskursiivisesta tilasta, jossa EU ja Venäjä muodostavat näkemyksensä turvallisuudesta ja konfliktinhallinnasta. Tarkoituksenani on kyseenalaistaa vallitsevat totuudet, kuten esimerkiksi EU:n ja Venäjän luonteista esitetty luonnollinen ja vääjäämätön oletus ja tarkastella diskursseissa tuotettua todellisuutta, jonka kautta EU ja Venäjä osallistuvat konfliktinhallintaan.

2.3 Ideologia- ja diskurssianalyysi tutkimuksen metodina

Teoriaosuudessa viittasin poststrukturalistisen tutkimuksen tapaan kieltää maailmaa selittävät teorit. Jos tutkielman teoreettinen viitekehys kieltää selittävän katsannon, mistä

tutkielmassani on siis oikein kyse ja miten sen saavutan? Lähtökohta poststrukturalistiseen tutkielmaan on tarkastella maailmaa ja strukturoida tutkimuskohteen olemus sosiaalisten toimintojen, ideoiden, merkitysten ja diskurssien lävitse tapahtuvana prosessina. Tutkin konfliktinhallintaa diskursiivisena ja muutosalttiina rakennelmana, jota värittävät EU:n ja Venäjän katsannot turvallisuudesta. Tutkielman tehtävä on muodostaa kuvaus niistä ulottuvuuksista, joista konfliktinhallinnan merkitys rakentuu ja havainnoida merkityksen muutosta. Tähän vastaamisessa auttaa valitsemani Ernesto Laclau ja Chantal Mouffen ideologia- ja diskurssianalyysi, joka on saanut vaikutteita poststrukturalistisesta kielen tutkimuksesta, kuten Jacques Derridan dekonstruktiosta, Jacques Lacanin psykoanalyysistä ja Michael Foucaultin genealogiasta.

Sekä argentiinalainen Ernesto Laclau ja belgialainen Chantal Mouffe ovat politiikan teoreetikkoja, jotka 1980-luvulla nousivat tunnetuksi Louis Althusserin oppilaina teoriastaan radikaalista demokratiasta ja Antonio Gramscin hegemoniateorian uudelleentulkinnasta. Postmodernin politiikan teorian traditiossa Laclau ja Mouffe kuuluvat postmarxilaiseen ja poststrukturalistiseen koulukuntaan. Vaikka Laclau ja Mouffe identifioituvat politiikan teoreetikoina, heidän politiikan teoriassaan on diskurssitutkimuksen perusta: artikulaatioteoria, joka näyttäytyy yhtäläisyyden ja erityisyyden logiikkoina ja hegemonisina kamppailuina. (Palonen 2008, 210–212.) Diskurssiteoria tutkimusmetodina perustuu Laclau vuonna 1982 Essexin yliopistoon perustamaan ideologia- ja diskurssianalyysin ohjelmaan, jossa hän nykyään toimii politiikan teorian professorina. Chantal Mouffella on professuuri Westminsterin yliopistossa politiikan ja kansainvälisten suhteiden laitoksella. Ideologia- ja diskurssianalyyttinen tutkimus painottuu erityisesti Essexin yliopiston ympärille, mutta esimerkiksi Tanskassa tutkimus on koskettanut perinteisiä, kansainvälisten suhteiden kysymyksiä, kuten turvallisuutta. Laclau ja Mouffen diskurssin tutkimus eroaa laajasta kielellisten analyysien joukosta sen ansioista, että se erityisesti saumautuu politiikan tutkimukseen.

Ideologia- ja diskurssianalyysi kuuluu diskurssin tutkimuksen ja analyysin laajaan menetelmäkenttään. Diskurssi voidaan määritellä usealla eri tavalla, mutta alustavasti luonnehdin sitä tietynkaltaisena tapana puhua ja ymmärtää maailma. Itse diskurssin tutkimus on laaja, ei-yhtenäinen kenttä, jossa tutkimussuuntaukset eroavat hyvinkin paljon käsityksissään siitä, mikä nähdään diskurssina ja kuinka sitä tulisi analysoida. Jacob Torfing

(2005, 5–8, 21) näkee diskurssin tutkimuksessa kolme sukupolvea, joissa käsitys diskurssista on kehittynyt kapea-alaisesta merkityso pillisesta puheen käytöstä aina laajaan ymmärrykseen, jossa diskurssi ulotetaan sosiaalisiin käytäntöihin ja lopulta todellisuuteen niin, että diskurssi ja todellisuus jakavat saman tilan. Käsityksen muutos oli osa 1970-luvulla yhteiskuntatieteissä tapahtunutta kielellistä käännettä, jossa käsitys kielestä ulotettiin tekemiseen ja toimintaan. Lähtökohtana diskurssin tutkimukselle voidaan pitää käsitystä olemassa olevasta merkityksien kentästä, joka tekee ymmärtämisen, ajattelun ja toiminnan tietyllä tapaa merkitykselliseksi (Laclau 1993, 541).

Tutkielman pohjana ovat Derridan ajatukset niin sanottujen luonnollisiksi koettujen käsitteiden ja merkityksien purkamisesta, mikä haastaa käsityksen muuttumattomasta konfliktinhallinnan ymmärryksestä (dekonstruktion ja diskurssintutkimuksen liitoksisuudesta Laclau 1996/2007). Itse menetelmällinen pääpaino on Laclaun ja Mouffén ideologia- ja diskurssianalyysissä, jonka tarkoitus on tutkia kielen ja toiminnan kautta tapahtuvia prosesseja, joissa yhtäläisyyden ja erillisyyden sekä sisään- ja ulosrajaamisen kautta kiinnitetään, ylläpidetään ja rikotaan merkityksiä (Palonen ei julk., 3). Näiden menetelmien kautta tartun siihen diskursiiviseen ja muovautuvaan tilaan ja havainnoin niitä merkityksiä, joita sekä EU että Venäjä antavat konfliktinhallinnalle.

Seuraava luku esittelee pro graduni keskeisimmän käsitteen: konfliktinhallinnan. Luku tulee ymmärtää teorian ja metodin kanssa yhteen kietoutuneena. Valitsemani diskurssin tutkimus ei ole ainoastaan metodi aineiston analysointia varten, vaan se sisältää vahvoja tietoteoreettisia taustaolettamuksia (erityisesti kielen roolista sosiaalista todellisuutta muokkaavana), teoreettisia mallinnuksia, metodologisia lähestymistapoja ja tekniikoita analyysiin (Phillips & Jørgensen 2002, 4). Pyrkimyksenäni on esittää yhtenäinen teoreettis-metodologinen viitekehys, jolloin luvulla on kaksi tarkoitusta. Ensimmäiseksi luoda konfliktinhallinnan teoreettinen siirto osaksi poststrukturalismia ja toiseksi esitellä työkalut konfliktinhallinnan merkityksen avaamiseksi.

2.4 Konfliktinhallinta diskurssina

Olen viitannut konfliktinhallintaan diskurssina, mutta käsitystä on edelleen tarkennettava siltä osin, mitä diskurssi tarkoittaa erityisesti Laclau ja Mouffin teorian yhteydessä. Laclau ja Mouffin ymmärrys diskurssista voidaan havainnollistaa strukturalistisen kielitieteilijä Ferninand de Saussuren teorialla kielen rakenteellisuudesta ja filosofi Jacques Derridan strukturalismia kohtaan esittämän poststrukturalistisen kritiikin kautta. Ajattelu kielen ja todellisuuden suhteesta perustuu de Saussuren ajatuksiin kielestä merkkien järjestelmänä. Merkkien ketju on muodon ja idean yhteenliittymä, jossa merkitsijä (signifiant) nimeää muodon (kirjaimen, äänen) ja merkitty (signifié) sen idean ja merkityksen, jonka merkitsijä meille luo. Merkkien järjestelmä perustuu ajatukseen, jossa merkki muodostuu merkitsijän ja merkityn mielivaltaisesta suhteesta, eli merkityn ja merkitsijän välillä ei ole luonnollista tai ennalta määrättyä suhdetta. (Culler 1976/1994, 24–29.) Arbitaarisesta suhteesta muodostuu strukturalismin käsitys kielestä systeeminä, jossa merkitykset muodostuvat suhteessa toisiinsa. Mielivaltaisuus ilmenee niin, ettei ole mitään, joka pakottaisi kutsumaan esimerkiksi rauhaa yhdistelmällä r, a, u, h, a vaan merkitys tulee nähdä systeemissä muodostuneena. Merkityksen ja todellisuuden suhde ei ole kiinnitetty, vaan se muodostuu kielen sisäisten erontekojen kautta. Esimerkiksi rauhan merkitys syntyy eroista merkkeihin, kuten kriisi, konflikti, vakaus, jolloin merkki "rauha" on osa suhteellista merkityksen ketjua saaden merkityksen siitä, missä se eroaa muista merkeistä.

Vaikka poststrukturalistinen suuntaus sisältää monia strukturalistisen teorian kehittämiä oivalluksia, keskeisin eroavaisuus koskee diskurssien muutosalttiutta, toisin sanoen käsitystä avoimista rakenteista ilman pysyvää keskipistettä. Kuten Saussurelle, Derridalle merkkien merkitys muodostuu suhteessa toisiinsa, mutta Derridalle tuo suhde on äärimmäisen häilyvä; kieli ei ole vakaa ja muuttumaton. Kritiikki kohdistuu merkitsijän ja merkityn muuttumattomaan rakenteeseen ja käsitykseen itsenäisestä merkitystä, johon merkitsijöillä ei ole vaikutusta (Nikander 1997, 52).

”Ilman transsendentaalia merkittyä täytyi alkaa ajatella, ettei keskusta ollutkaan kiinteä paikka vaan tietty funktio: eräänlainen ei-paikka, jossa merkit korvautuivat loputtomiin toisilla merkeillä. Juuri tällöin kieli valloitti universaalin ongelmakentän. Keskustan ja alkuperän poissaollessa kaikki muuttui diskurssiksi —edellyttäen, että tämän sanan merkityksestä ollaan yksimielisiä. Kaikki muuttui siis järjestelmäksi, jossa keskeinen, alkuperäinen tai transsendentaalinen merkitty

ei ole koskaan ehdottomalla tavalla läsnä erojen järjestelmän ulkopuolella. Transsendentaalisen merkityn poissaolo laajensi merkitsemisen kenttää ja leikkiä loputtomiin.” (Derrida 1978/1997, 38.)

Derridan ajattelun pohjan muodostaa ilmiötä jäsentävän rakenteen pysyvän ja muuttumattoman (transsendentaalin), merkitsijästä riippumaton keskustan olemassaolon kieltäminen. Rakenne on Derridalle avoin niin, että sen muotoa antava keskusta on jatkuvasti altis muutokselle ja korvautumiselle. Ikuista merkitsijöistä riippumatonta merkittyä, eli keskustaa, johon merkitsijä olisi asetettu korvaavaksi, ei ole olemassa, vaan ainoastaan loputon määrä merkitsijöitä. (Nikander 1997, 52.) Transsendentaalisen merkityn poissa ollessa kaikista merkityksistä muodostuu niin sanottu erojen leikin rajattomuus (differance), merkityksen muodostuessa suhteessa toisiin merkityksiin. Näin ollen kaikki merkitykset ovat osa merkityksen leikkiä, sillä vasta sen kautta merkitys konstituoituu. (mts. 49.) Ilman alkuperäisiä merkityksiä (merkittyjä) kaikkea voidaankin tarkastella kielenä niin, että jokainen merkitys muodostuu erojen leikissä siten, kuinka se eroaa muista merkeistä (mts. 52). Transsendentaalisen keskustan puutos merkitsee ja kuvaa kielen uudistuvaa, muutosaltista luonnetta, jolloin merkitykset ja todellisuus ovat mahdollisia ainoastaan diskursseissa.

Merkitykset ja identiteetit eivät ole jähmeästi keskustaan kiinnittyneitä, vaan keskuksen jatkuva uudelleen korvaaminen ja paikaltaan siirtyminen aiheuttaa merkityksien alituisen vaihtelun (Torfing 2005, 8). Tämä käsitys auttaa ymmärtämään konfliktinhallinnasta käydyn diskurssin syvän poliittisen olemuksen; diskurssi on paitsi altis historialliselle muutokselle on se myös altis jatkuvalla poliittiselle kamppailulle. Koska dekonstruktio osoitti suljetun kokonaisuuden mahdottomuuden ja irrotti merkitsijän ja merkityn kiinteän yhteyden, konfliktinhallinaan liittyvistä merkitsijöistä muodostuu irrallisia, kelluvia merkityksiä. Poliittiset voimat käyvät merkitsijöistä kamppailua pyrkien pysäyttämään itselleen merkitsijän merkityksen tai määrittelemään itsensä sen kautta. Se, mitä EU tai Venäjä tietyssä pysäytetyssä hetkessä tarkoittavat konfliktinhallinnalla, ei ole välttämättä sama, mitä se oli hetkeä aiemmin tai merkityssisällöltään sama, jonka toinen toimija on sille antanut. Laclaulle ja Mouffelle nämä hetkelliset kiinnittymiset, jotka voivat vaikuttaa luonnollisilta kokonaisuuksilta, ovat pohjimmiltaan voiman käytössä syntyviä ja muovautuvia poliittisia rakennelmia. Laclau ja Mouffe nimeävät nämä kokonaisuudet hegemoniaksi. (Laclau 1991, 545.)

Konfliktinhallinta ei ole ainoastaan kieltä, vaan se sisältää fyysistä ja konkreettista toimintaa. Se on muun muassa sotilaallista toimintaa, pelastus- ja poliisitoimintaa. Katsanto konfliktinhallinnasta diskurssina ei siis ole ongelmatonta. Kielen kautta muodostetaan kuvauksia ja rakennelmia todellisuudesta – todellisuus ja näin ollen myös käsitykset turvallisuudesta elävät kielessä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita materiaallisen ulottuvuuden kieltämistä ja mahdollistumista ajatuksista ja puheesta riippumattomana (Laclau & Mouffe 1985/2001, 108). Diskurssin tutkimusta on kritisoitu sen kyvyttömyydestä nähdä ja tutkia oikeaa maailmaa, sillä sen katsotaan unohtavan materiaallisen maailman ja suhteet, jotka vallitsevat kielen ulkopuolella.

The fact that every object is constituted as an object of discourse has nothing to do with whether there is a world external to thought, or with the realism/idealism opposition. An earthquake or the falling of a brick is an event that certainly exists, in the sense that it occurs here and now, independently of my will. But whether their specificity as objects is constructed in terms of “natural phenomena” or “expressions of the wrath of God”, depends upon the structuring of a discursive field. What is denied is not that such objects exist externally to thought, but the rather different assertion that they could constitute themselves as objects outside any discursive conditions of emergence. (mts. 108.)

Laclau ja Mouffe eivät siis hylkää ulkopuolisen todellisuuden olemassaoloa, vaan korostavat diskursseissa materiaalisille objekteille muodostunutta merkitystä. Tämä tekee yhteiskunnasta Laclaulle ja Mouffelle (mts. x) auttamatta diskursiivisen ja täten poliittisen. Laclau ja Mouffen käsitys objektien diskursiivisuudesta mahdollistaa tutkimusongelman muotoilun, konfliktinhallinnan materiaallisen ulottuvuuden, tarkastelun diskursiivisena elementtinä.

Konfliktinhallinta toimintana ja artikulaationa muodostaa sekä EU:lle että Venäjälle diskursiivisen ulottuvuuden. Diskursiivisuus on Laclaulle ja Mouffelle tutkimuksen yleinen teoreettinen horisontti, joka mahdollistaa subjektien ja objektin rakentumisen ja merkityksenannon. Itse diskurssi on ”rakenteellinen kokonaisuus, joka muodostuu artikulaatiossa¹⁶” (Laclau & Mouffe 1985/2001, 105). Artikuloidut osat kuten vakaus, vauraus tai koskemattomuus ja suvereenius ovat diskurssin elementtejä, joista ketjuuntumalla muodostuu hetkellisesti kiinnittynyt rakenteellinen systeemi eli diskurssi. Näitä diskursiivisuuden kentällä diskurssin osaksi artikuloituja elementtejä Laclau ja Mouffe nimittävät tuokioiksi¹⁷ (moment) (mts. 105). Käytännössä tutkielmassani se tarkoittaa, että havainnoin, mitä EU:n ja Venäjän merkityksien kentällä tapahtuu, mistä osista EU:n ja

16 ”Structured totality resulting from the articulatory practice” (Laclau & Mouffe 1985/2001, 105).

17 Suomennos Palonen (ei julk.)

Venäjän diskurssit muodostuvat ja mitkä osat rajautuvat ulkopuolelle. Eritoten tarkastelussa yhteistoiminnasta havainnointi kohdentuu kysymyksiin, ovatko diskurssit samaa vai eri diskurssia, onko merkityksien kenttä yhtäläinen, onko diskurssin osilla samoja osia vai ovatko ne toisistaan täysin erillisiä?

Diskurssi on siis enemmän tai vähemmän jähmettynyt merkityssysteemi, joka merkityksellistää ja muodostaa subjektien ja objektien identiteetin. Asioiden merkitys ja identiteetti tulee todeksi ainoastaan historiallisesti muovautuvissa diskursiivisissa rakenteissa. (Howarth & Stavrakakis 2000, 2–3.) Koska diskurssi on synnynnäisesti muovautuva, on se aina altis poliittisille kamppailulle. Se, miten konfliktinhallinta on vaikuttanut meille tietyssä historiallisessa hetkessä normaalilta ja kiistämättömältä, on vain hetkittäisesti jähmettynyt diskurssi, jossa voiman käytöllä on rajattu se, mitä luetaan diskurssiin ja mitkä osat rajataan sen ulkopuolelle. Ilman ennalta olemassa olevaa sisältöä konfliktinhallinnan elementit eivät ole muuttumattomia, vaan artikulaation kautta ne perustetaan, niitä pidetään yllä ja muutetaan. Diskurssiteorian kautta tutkin sitä, miten ja miksi tietty diskurssi konfliktinhallinnasta on poliittisesti syntynyt, muovautunut ja vakiintunut. Kahden ajallisen pisteen kautta havainnoinkin sitä prosessia ja liikettä, jota konfliktinhallinnan diskurssissa on käyty.

Laclau ja Mouffe ovat kehittäneet käsitteistön, jonka kautta on mahdollista tarttua diskursiivisuuden pintaan. Artikuloidut elementit ovat diskurssia ylläpitäviä merkkejä, jotka muodostuvat saussurelaisten merkkien tavoin ketjuuntumalla suhteessa toisiinsa tuokioihin. Merkityksien mahdottomuus lopulliseen kiinnittymiseen viittaa kuitenkin hetkellisiin kiinnittymisiin, jolloin diskurssin sisällä tuokiot kiinnittyvät kiinnekohtien ympärille. Laclau ja Mouffe nimittävät näitä hetkittäisiä kiinnittymisiä psykoanalyttikko Jacques Lacanin tapaan kiinnekohdiksi (nodal point tai point de capiton). (Laclau & Mouffe 1985/2001, 112.) Kiinnekohdat voidaan siis nähdä diskurssin ”etuoikeutettuina” osina, joiden kautta merkityksien ketju eli muut diskurssin osat järjestäytyvät. (Palonen ei julk., 12).

Kiinnekohta voi kuitenkin myös olla tyhjä. Tyhjä merkitsijä eroaa kiinnekohdasta nimensä mukaisesti, sen merkitys on tyhjä, merkitsijällä ei ole merkittyä (Laclau 1996/2007, 36). Katson, että esimerkiksi uhkan käsitettä voidaan havainnoida tyhjänä merkitsijänä. Tyhjä merkitsijä syntyy laajojen yhtäläisyysketjujen (logic of equivalence) kautta syntyneiden

diskurssien kiinnekohtana. Mutta koska merkitsijä on kykenemätön nimeämään laajaa erityisten sosiaalisten merkityksien kenttää, sen oma alkuperäinen merkityssisältö tyhjenee. (mts. 37.) Uhka ei siis ole vailla merkitystä, mutta käsite itsessään muodostuu epäselväksi. Laclau (1996/2007, 41–42) kuvaa tapahtumaa yhteiskunnallisten vaateiden tai merkitysten kautta, jossa jokainen vaade näyttäytyy aluksi erillisenä suhteessa toisiinsa ja tällöin vaateiden välillä ei nähdä yhteyttä (logic of difference). Kuitenkin poliittisen voiman käytön kautta on mahdollista koostaa erilliset vaateet yhdeksi kokonaisuudeksi luopumalla erillisyydestä osana laajaa yhtäläisyyden logiikkaa. Tällöin tyhjä merkitsijä tulee nimeämään logiikan: ”Vaikka muut diskurssin osat eivät ole millään muulla tavalla rinnasteisia toisten kanssa ne ovat suhteessa toisiinsa sen kautta, että kukin on suhteessa tyhjään merkitsijään.” (Palonen ei julk. 12–13).

Kelluva merkitsijä taas on tyhjälle merkitsijälle rinnasteinen elementti, jolloin esimerkiksi rauha, vakaus ja konflikti ovat kiistanalaisia merkitsijöitä, joiden merkitys vaihtuu siirryttäessä diskurssista toiseen. Laclau (1996) nimeää nämä kiinnekodat, jossa samasta merkitsijästä käydään kamppailua kelluvaksi merkitsijäksi (floating signifier). Sekä EU että Venäjä käyttävät omissa diskursseissaan elementtejä kuten vakaus ja rauha, mutta diskurssien sisällä osat vakaudesta ja rauhasta rinnastuvat edelleen toisiin osiin, jolloin merkitsijällä on eriävä merkitys eri diskursseissa (mts. 15). EU:n ja Venäjän yhteisessä diskurssissa kelluva merkitsijä on käsite, jonka kautta yhteisen diskurssin kilpailevat osapuolet pyrkivät määrittelemään itsensä vaatien merkityksen tai käsitteen itselleen (Palonen ei julk. 14).

2.5 Konfliktinhallinnan ulottuvuudet

Poststrukturalismi kehittyi osana kansainvälisten suhteiden ja turvallisuuden tutkimusta. Ensimmäiset poststrukturalistiset tutkimukset (Der Derian 1987, 1989; Shapiro 1989; Walker 1990, 1993 & Campbell 1992) painottuivat kysymyksiin turvallisuudesta ja koskettivat perinteisen turvallisuuden tutkimuksen kysymyksiä, kuten rakenteita ja valtaa. Merkittävin käänne kiteytyy poststrukturalismin kiinnittymisenä kieleen ja diskurssiin. Turvallisuutta ei tarkasteltu enää objektiivisena tilana, josta voitaisiin tehdä arvioita valitsevista uhkista, vaan diskursiivisena subjektin konstituivana tilana (Hansen 2010, 4). Turvallisuuden diskursiivisuus juontuu ymmärryksestä, jossa kieli nähdään syvemmin kuin pelkkänä

todellisuuden prismana. Vain kielen kautta todellisuudelle, subjekteille, objekteille ja materiaalisille rakenteille, annetaan merkitys. Vastoin kuin esimerkiksi positivistisessa ja empiirisissä tutkimuksissa, kieltä ei nähdä ”läpinäkyvänä välittäjänä”, joka heijastaisi todellisuuden puolueettomasti, vaan peittävänä poliittisen toiminnan kenttänä, joka värjää ja antaa todellisuudelle merkityksen (Shapiro 1989, 14). Kielen kautta ei ole siis mahdollista saavuttaa objektiivista totuutta; esitykset todellisuudesta eivät ole todellisuuden heijastumia vaan poliittisia rakennelmia. Tällöin politiikan tutkimuksen tarkoitus on purkaa hegemonisia, konstituoituneita diskursseja, kuten käsitteitä tai tietynkaltaisia kansainvälisiä rakenteita. (Der Derian 1989, 6.)

Käsitän konfliktinhallinnan turvallisuuden hegemonisen diskurssin värittämänä. Yleisessä kielenkäytössä hegemonialla voidaan viitata tietyllä toimintakentällä tapahtuvaan yhden toimijan herruuteen. Laclau ja Mouffen teoria hegemoniasta perustuu alun perin marxilaisen Antonio Gramscin käsitykseen hegemoniasta ja ideologiasta. Hegemonia on Gramscille keskeinen termi tutkittaessa poliittisia, kulttuurisia ja ideologisia vaateita, joiden kautta jokin yhteiskuntaluokka pyrkii saavuttamaan vallitsevan aseman suhteessa muihin luokkiin. Gramscille johtavan ryhmittymän hegemoninen asema ei viittaa ainoastaan ylivaltaan taloudessa ja politiikassa, vaan hegemonia viittaa erityisesti asemaan kansalaisyhteiskunnassa ja siellä tapahtuvaan hyväksyntään ja alistumiseen, joissa hallitsevat luokat saavuttavat ”intellektuellisen ja moraalisen johtajuuden.” (Howarth 2000, 89–90.)

Gramscille ideologia on jotain yhteiskunnassa vallitsevaa; käytäntöjä, ihmisten arkipäivää ja instituutioita – Gramscin ideologiakäsite lähestyykin kulttuurin käsitettä. Koivisto ja Uusitupa (1989) kuvailevat Gramscin ideologiaa maastoksi, jossa käydään jatkuvaa kamppailua eri hegemonisten periaatteiden välillä. Luokat kilpailevat ideologisista elementeistä pyrkien sitomaan ne osaksi omaa diskurssiaan eli määrittelemään ne termit, joiden kautta merkityksiä rakennetaan. Hegemoniseksi luokaksi muodostuukin se, joka pystyy sitomaan itseensä eri ryhmittymien päämääriä ja vaatimuksia. Hegemonian voidaan sanoa pyrkivän sisäiseen yhtenäisyyteen, mutta toisaalta termi myös selittää poliittisen ja sosiaalisen yhtenäisyyden muodostuksen ja olemassaolon mahdollisuuden (Laclau & Mouffe 1985/2001, 7).

Laclau ja Mouffe irrottavat Gramscin hegemonian pysyvistä olemuksesta ja kehittävät

ideologian käsitettä diskurssiin. Ensimmäiseksi, Laclau ja Mouffe eivät jaa Gramscin näkemystä luokasta hegemonian subjektiutena ja käsitystä hegemoniasta yhteiskunnassa yhden keskuksen ympärille kiertyneenä. Laclaulle ja Mouffelle hegemonia ilmenee erityisesti modernissa, pluralistisessa vastakkaisten suhteiden verkostossa, joka mahdollistaa useiden ja eritasoisten hegemonisten kiinnekohtien olemassaolon. (mts. 138–139.) Hegemoniassa on kyse prosessista, joka pyrkii artikuloimaan eri identiteettejä ja subjekteja saman rakenteen alle (mts. x). Laclaun ja Mouffen käsitys hegemoniasta perustuu ennakko-olettamuksiin vallitsevasta yhteiskunnallisesta tilasta: lopullisen perustan puuttumisesta, vastakkaisten voimien ja poliittisten rajojen epävakasta olemassaolosta (mts. 134–136). Jokaista yhteiskunnallista järjestystä tulee tarkastella hegemonisena järjestyksenä, joka on väliaikaisesti luotu ja vakiinnutettu. Tämä edellyttää mahdollisuutta ”asioiden toisin olemiseen” eli se mikä tietyllä hetkellä nähdään ”luonnollisena järjestyksenä” on aina altis poliittiselle kamppailulle. Hegemoniset järjestykset ovat näin myös alttiita vastahegemonisille voimille, eli pyrkimyksille hajottaa yhtenäisyys artikuloimalla elementit uudeksi järjestykseksi (Mouffe 2008 ei s.) Hegemonia voidaan siis nähdä poliittisena toimintana, jossa tavoitteena on horjuttaa vallitsevaa diskurssia ja aiheuttaa paikaltaan siirtymä eli diskursiivinen dislokaatio.

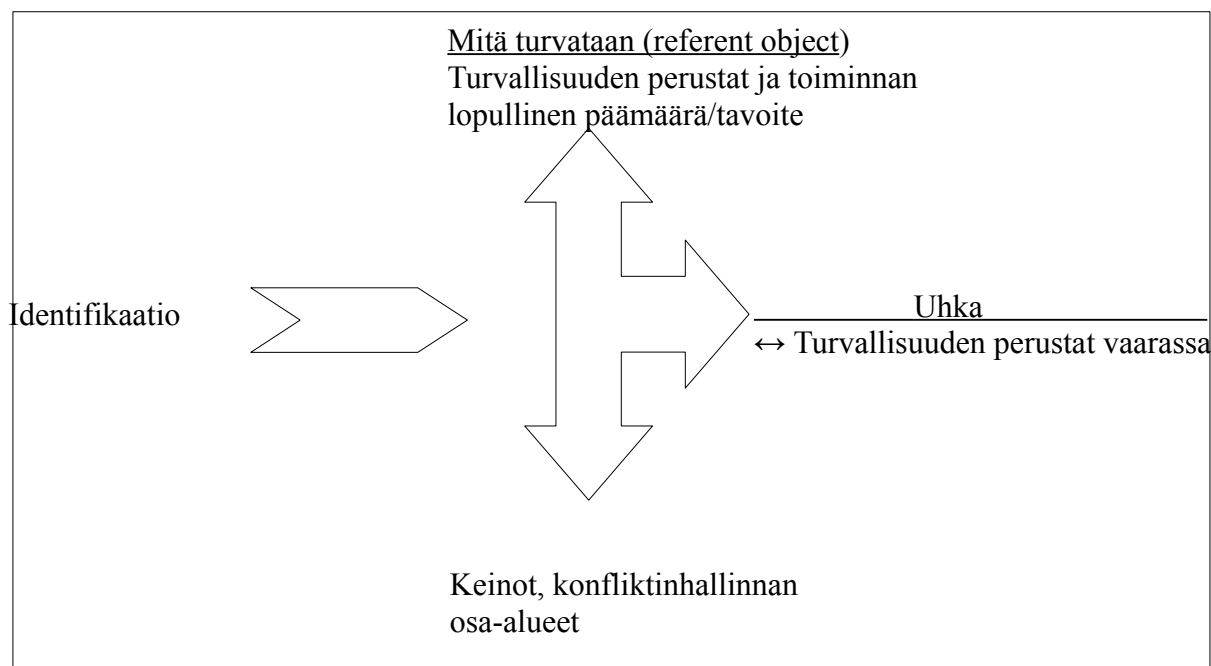
Käsitän tutkielmassani konfliktinhallinnan turvallisuuden hegemonisen diskurssin värittämänä. Turvallisuus on moniulotteinen hegemoninen käsitejärjestelmä, joka ylläpitää tiettyä ymmärrystä konfliktinhallinnasta. Howarth ja Stavrakakis kuvailevat hegemonisen toiminnan tyypillisimmillään poliittisena toimintana, joka sisältää ”eri identiteettien ja subjektiviteettien artikulaation yhteiseen projektiin”. Hegemonia voidaan toisaalta nähdä näiden ”projektien tuloksena ja muotona¹⁸”, joka pyrkii säilyttämään ja jähmettämään diskurssiin tietyn merkityksen ja järjestyksen (Howarth & Stavrakakis 2000, 14). EU ja Venäjä määrittelevät turvallisuuden hegemonian omien tavoitteidensa mukaisella sisällöllä, jolloin nämä merkityksenannon heijastuvat ymmärrykseen konfliktin ratkaisuun tähtäävästä toiminnasta. Lähtökohtaisesti tarkastelen konfliktinhallintaa kahden eri toimijan diskursseissa muotona, jotka tuotaessa yhteistoiminnalliseen ulottuvuuteen kamppailevat hegemonisesta ratkaisusta.

---

18 "H[h]egemonic practices are an exemplary form of political activity that involves the articulation of different identities and subjectivities into a common project, while hegemonic formations are the outcomes of these projects" (Howarth & Stavrakakis 2000, 14).

Konfliktinhallinta merkityksellistyy osana turvallisuuden monisäikeistä hegemoniaa. Hegemonian ulottuvuudet vaativat tarkennusta; sen sisäisten elementtien hahmottamisessa olen käyttänyt sovelletusti apunani Henrik Larsenin (2000) poststrukturalistista analyysia turvallisuuden merkityksestä 1990-luvun EU:ssa ja Torsti Sirenin (2006) luokittelua konfliktinhallinnasta ja konfliktista (katso s. 45 ja kuva 3.). Sirenin luokittelu on pohjana konfliktinhallinnan teknisessä lajittelussa, kun taas Larsenin analyysi auttaa tarkastelemaan konfliktinhallinnan laajaa ja syvempää ymmärrystä turvallisuuden prisman lävitse.

Larsenin artikkeli käsitteli turvallisuuden sisäistä dynamiikkaa 1990-luvun EU:ssa. Analyysissa turvallisuuden merkityksenanto tehtiin neljässä ulottuvuudessa: turvaamisen kohteessa (EU), uhkissa (esimerkiksi epävakaus Venäjällä ja Välimerellä), päämäärissä (esimerkiksi liberaalien arvojen edistäminen) ja keinoissa (poliittinen ja taloudellinen integraatio). Vertailukohtana esimerkiksi Jarmo Limnell on kuvannut turvallisuuden diskurssiulottuvuudet 2000-luvun alun Suomen uhkakuvapolitiikassa kolmen ulottuvuuden kautta: mikä turvataan, miltä turvataan ja miten turvataan (Limnell 2009, 46). Katson, että Limnellin käyttämä tapa ei anna tarpeeksi moniulotteista kuvaa turvallisuudesta, jolloin paitsi Larsenin analyysi, mutta myös muu poststrukturalistinen turvallisuuden tutkimus inspiroivat tarkastelemaan turvallisuutta ja konfliktihallintaa suhteellisena, monisärmäisenä merkitysrakenteena. Perimmäisenä olettamuksena on turvallisuuden osien merkityksen muodostuminen suhteessa toisiinsa (Torfing 2005,14). Tätä ajatusta mukaillen olen jaotellut turvallisuuden hegemonisessa järjestyksessä tapahtuvan konfliktinhallinnan sisällöllisiin ulottuvuuksiin, joiden kautta hahmotan, mitä sisältöjä tutkimuskohteelle on annettu ja miten sen merkitys on muuttunut (kuva 2.)

Kuva 2. Turvallisuuskäsityksen värittämä ymmärrys konfliktinhallinnan ulottuvuuksista.

Analyysissä ensimmäinen tarkastelupiste kohdistuu toimijoiden identifikaation konfliktinhallinnassa (vrt. Laclau ja Mouffe 1985/2001). Liitän konfliktinhallinnan osaksi ulko- ja turvallisuuspoliittista toimintaa, jolloin katson toimijan identifikaation kansainväliseen turvallisuuteen määrittelevän toimintaa konfliktinhallinnassa: toisin sanoen, mihin subjektipositioon EU ja Venäjä itse asemoituvat kansainvälisessä turvallisuudessa (luku 2.5.1). Toiseksi konfliktinhallinnan merkitykseen liittyy läheisesti kysymys siitä, mihin tai keneen konfliktinhallinta kohdistuu tai kenet sillä pyritään suojaamaan (referent object) (ks. Wæver 1995). Katson kuitenkin, ettei turvattavan objektin nimeäminen (esimerkiksi kansainvälinen turvallisuus tai EU:n turvallisuus) anna tarpeeksi moniulotteista kuvaa, vaan lähestyn turvattavaa kohdettava turvallisuuden perustojen – toisiinsa linkittyvien elementtien, jotka toimija näkee pohjana ja perustana turvalliselle ympäristölle – kautta. Toiminnalliselta kannalta turvattavat objektit näyttäytyvät toiminnan perimmäisenä päämääränä ja tavoitteena: tekijöinä, joiden kautta luodaan vakaa turvallisuusympäristö (luku 2.5.2). Kolmanneksi konfliktinhallinnan merkityksellistyminen on liitoksissa siihen, mikä nähdään uhkana tai mihin toiminnalla pyritään vastaamaan (sisä- ja ulkopuolen dialektiikka Walkerin 1990, 1993 mukaan sekä uhkien ja toiseuden merkitys ulkopoliittisen identiteetin konstruktiossa Campbell 1992). Toisaalta kysymystä voidaan lähestyä diskurssianalyysin rajanvedon kautta, jolloin analyysi linkittyy jälleen niihin turvallisuuden perustuksiin, jotka uhattuna synnyttävät

epävakautta (luku 2.5.3). Neljänneksi itse konfliktinhallinta voidaan määritellä välineeksi ulko- ja turvallisuuspoliittisessa toiminnassa, jolloin tarkastelen EU:n ja Venäjän omia sekä näiden yhteisissä diskursseissa esiintyviä konfliktinhallinnan keinoja, joilla turvallisuus pyritään takaamaan (luku 2.5.4).

2.5.1 Identifikaatio

Kylmän sodan jälkeinen aika nosti esiin kysymykset valtioiden muuttuneista ja uusista identiteeteistä. ”Todellisuus” ei vastannut enää tieteenalan käsityksiä poliittisista toimijoista ja rakenteista. Tämä empiirinen muutos vaikutti myös politiikan tutkimukseen, jolloin yhdeksi kansainvälisten suhteiden tutkimuksen trendeistä muodostui tutkimus valtion identiteetin ja ulkopoliittikan suhteesta. (Neumann 1999, 1.) Koska tutkielmani koskee valtion tai sen niin sanotun postmodernin version ulkopoliittista toimintaa, on tarpeen tehdä lyhyt viittaus valtion identiteetin ja turvallisuuden suhteelle. Kuten aiemmin viittasin, Walkerille valtio muodostaa poliittisen ajattelun perusyksikön: vain valtioon liittyvä on poliittista ja näin ollen valtion turvallisuus dominoi ajattelua siitä, mitä turvallisuus voi olla. Ei siksi, että uhka vallitsee ainoastaan valtioiden välisessä sodassa vaan koska se tekee muun kaltaisen poliittisen mahdottomaksi (Walker 1990, 6). Valtiosuvereeni muodostaa myös perustan poliittiselle identiteetille. Vaateet kansallisen turvallisuuden muutoksesta globaalin turvallisuuteen aiheuttaisivatkin nykyisen poliittisen identiteetin vaihdon, toisin sanoen valtiosuvereeniuden hylkäämisen. Walker myöntää modernin maailman esittävän uusia identiteettejä, kuten etnisyyteen tai ympäristöön perustuvia, mutta katsoo, että ne epäonnistuvat identiteetin muodostuksessa kyvyttömyydessään järjestäytyä poliittiseksi yhteisöksi tai hyväksytyksi auktoriteetiksi. Toistaiseksi siis, vain valtion kautta ymmärrettävä turvallisuus on mahdollista. (mts. 13.) Wæver (1995, 407) kuitenkin esittää juuri vastaavan liikkeen tapahtuneen EU:ssa, jossa käsitys valtioon liittyvästä turvallisuudesta on liittynyt myös kansakuntaan ja muihin yhteisöihin perustuviin identiteetteihin. Tutkielmassa vastakohdaksi asemoituu Venäjän vahvaan valtiollisen suvereeniuteen kiinnittyvä identiteetti. Tässä viitekehyksessä toisistaan poikkeavat, suvereeniuteen suhteutuvat identifikaatiot muodostavat EU:lle ja Venäjälle lähtökohtaisesti eri kiinnittymiset turvallisuuteen.

Identiteeteissä ei ole kyse siitä, keitä me olemme vaan siitä, ”ketä meistä voi tulla, kuinka

meidät on esitetty ja mikä kaikki vaikuttaa siihen, kuinka mahdollisesti esitämme itsemme” (Hall 1999, 250). Diskurssiteoria tukee Stuart Hallin käsitystä identiteetistä, sillä Laclau ja Mouffen (1985/2001, 115) mukaan sosiaaliset merkitykset muodostuvat diskurssien suhteellisissa rakenteissa. Tämä käsitys tekee myös identiteeteistä diskursiivisten rakenteiden osia. Laclau ja Mouffe eivät kuitenkaan puhu identiteetistä vaan identifikaatiosta ja subjektipositioista. Identiteetti on subjektin identifioitumista tietyn diskurssin subjektipositioihin, kuten EU:n tai Venäjän identifioituminen nimenomaisesti turvallisuuden diskurssiin (mts. 114–122.) Laclau ja Mouffen teoria identiteetistä liittyy läheisesti lacanilaiseen käsitykseen subjektin vajavaisuudesta ja toiseudesta. Tämä käsitys hylkää autonomisen minän eli tekee subjektista diskursiivisissa rakenteissa muovautuvan subjektiposition (mts. 115). Jaques Lacan ymmärtää subjektin vajavaisena kokonaisuutena, jolla on pyrkimys täydellistymiseen. Vaikka rakenteiden muovautuvuuden myötä täydellistyminen ei ole mahdollista, se on identiteetin ennakkoehto ja syy, miksi identiteetti ”alistuu” diskurssiin. (Laclau 2005, 112–113; Laclau 1993). Identiteettiä ei nähdä enää valistuksen minän yhtenäisenä ja vakaana olemuksena tai sosiologisen käsityksen mukaisena minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa muotoutuneena, vaan pirstoutuneena, ristiriitaisena ja muovautuvana subjektina (Hall 1999, 22). Subjektin pirstaleisuus mahdollistaa subjektin erilaisen asemoitumisen eri diskursseihin, jolloin subjekti voi kuulua moniin diskursseihin yhtä aikaa eri subjektipositioista käsin esittäytymällä (Palonen ei julk.).

Poststrukturalistisen politiikan tutkimuksen mukaan ulkopolitiikka ei tapahdu irrallisessa, abstraktissa tilassa, vaan kulttuurillisten, historiallisten ja poliittisten identiteettien heijastumina (Shapiro 1987). EU:n ja Venäjän identiteetit vaikuttavat ratkaisevasti siihen, miten EU tai Venäjä määrittelevät toimintansa konfliktinhallinnassa. Se vaikuttaa määrittelyyn itsen rajoista, ulkopuolesta ja ulkopuolella vallitsevista uhkista. Identiteetti vaikuttaa myös määritelmään siitä, miten EU ja Venäjä näkevät oman roolinsa osana kansainvälistä turvallisuutta. Identiteetti tulee nähdä ”pisteinä, jossa kiinnitymme tilapäisesti niihin subjektiasemiin, joita diskursiiviset käytänteet meille rakentavat” (Hall 1999, 253). Tutkielmassa havainnoinkin niitä diskursiivisia rakenteita, joiden kautta Venäjä ja EU asemoivat subjektipositionsa osaksi kansainvälistä turvallisuutta. Ajallisessa jatkumossa hetkelliset kiinnittymiset tekevät identiteetistä muovautuvan, jolloin EU:n ja Venäjän identiteetit osana kansainvälistä turvallisuutta ovat jatkuvassa liikkeessä.

2.5.2 Turvallisuuden kohde

Moderni turvallisuuden tutkimus alkoi ensimmäisen maailmansodan jälkeen tutkimuksena valtion turvallisuudesta sisäisiä ja ulkoisia uhkia vastaan. Tieteellisen turvallisuuden tutkimuksen tuli pyrkiä, kansainvälisten suhteiden tutkimuksen tapaan, rakentamaan ja testaamaan kausaalisuhteisiin perustuvia teoreettisia rakennelmia (Walt 1991, 221). Kylmän sodan loppupuolella turvallisuuden tutkimus alkoi kuitenkin muuttua, kapea-alainen valtio- ja sotilaskeskeinen näkemys laajeni laaja-alaiseen turvallisuuden tutkimukseen. Valtion turvallisuudesta, turvallisuuden kohteena (referent object), siirryttiin kansainväliseen, alueelliseen ja yksilön turvallisuuteen. Myös turvallisuuden käsitettä avarrettiin sotilaallisesta turvallisuudesta talouteen, ympäristöön, ruokaan ja yhteiskuntaan. Tieteellisessä maailmassa uusia, jopa itse turvallisuuden käsitteen kyseenalaistavia tutkimussuuntauksia ei kuitenkaan katsottu suopeasti: ”Erityisesti kysymykset sodasta ja rauhasta ovat liian tärkeitä tieteenalalle siirrettäväksi pitkävetoiseksi ja omahyväiseksi diskurssiksi, jotka ovat irtautuneet todellisesta maailmasta¹⁹” (Walt 1991, 223). Perinteiset katsannot hyväksyivät uusien, kriittisten suuntausten esille tuomat ei-sotilaallisten ilmiöiden luomat uhkat yksilölle tai valtiolle, mutta rationalistit eivät hyväksyneet ajatusta, jossa ongelmia käsiteltäisiin juuri turvallisuuden alla. Rationalistien mukaan liian laajakatsantoinen näkemys rikkoisi turvallisuuden tutkimuksen intellektuellisen yhtenäisyyden ja estäisi ”uusien” ongelmien todellisen ratkaisun. (Walt 1991, 213.)

Radikaalein piirre siirrossa perinteisestä turvallisuuden tutkimuksesta poststrukturalistiseen tutkimukseen liittyy käsitykseen turvallisuuden diskursiivisesta luonteesta. Wæverin mukaan ei ole mahdollista tavoittaa turvallisuuden ”oikeaa” tilaa, vaan kysymykset turvallisuudesta perustetaan (turvallistetaan) diskursiivisissa prosesseissa. Ymmärrys liittyy Wæverin (2002, 251) kuuluisaan teoriaan turvallistamisesta, joka kieltää turvallisuuden (ja turvattomuuden) objektiivisen, olemassa olevan luonteen. Turvallisuutta tarkastellaan ”puhetekona, jossa turvallistava toimija nimittää uhkan tietylle turvaamisen kohteelle (referent object) ja julistaa uhkan samalla viitaten oikeuteen käyttää erikoistoimia puolustaakseen sitä.²⁰”. Käsitys viittaa ymmärrykseen, jossa turvallisuus nähdään subjektiivisena ja poliittisena rakennelmana,

19 " In particular, issues of war and peace are too important for the field to be diverted into a prolix and self-indulgent discourse that is divorced from the real world." (Walt 1991, 223).

20 "Security is the speech act where a securitizing actor designates a threat to a specified referent object and declares an existential threat implying a right to use extraordinary means to fence it off." (Wæver 2000, 251).

sisältäen ymmärryksen sekä turvattavasta kohteesta että vallitsevista uhkista ja vaaroista. Edellisessä kappaleessa esittelin ymmärrystä, jossa turvallisuuden kohde määräytyi kohtisuorasti valtiosta yksilöön ja vaakasuorasti sotilaallisesta sektorista ympäristöön. Katson kuitenkin, että yksiulotteinen turvattavan kohteen nimeäminen ei anna kuvaa EU:n tai Venäjän ymmärryksestä turvallisuudesta, joten tarkastelen turvattavaa kohdetta arvojen ja niiden perustojen kautta, jotka EU ja Venäjä näkevät muodostavan pohjan turvalliselle ympäristölle. Katsanto lähestyykin Bill Mcsweeneyä (1999, 84), joka havainnoi turvallisuuden ja arvojen kiinnikkeisyyttä. Näen, että nämä ovat elementtejä, jotka turvataan turvallisen ympäristön puolesta. Koska konfliktinhallinta on itsen ulkopuolelle kohdistuvaa toimintaa, ovat nämä elementit myös toimintaa ohjaavia perimmäisiä päämääriä. Toisin sanoen tekijöitä, jotka luovat turvallisen ympäristön.

2.5.3 Uhkat

Edellä kuvattuun identifikaatioon ja identiteettiin liittyy läheisesti diskurssit uhkista. Lene Hansenin (2006) poststrukturalistinen näkemys turvallisuudesta on yhtäläinen Wæverin (2002) teoretisoinnin kanssa turvallisuudesta poliittisena rakennelmana ja puhetekona, mutta Hansenin käsitys laajentaa turvallisuuden poliittisten subjektien rakentamiseksi. Diskurssin ja identiteetin muodostumiseen liittyy voiman käyttö ja vastakkaisten suhteiden luominen.

Politiikan perimmäisenä edellytyksenä on käsitys toiseudesta, vastakkainasettelusta ja vallankäytöstä. Hansen (2006, 21) näkee identiteetin olevan poliittisessa diskurssissa sekä lähtökohta että tuote, jolloin se voi toimia poliittisessa diskurssissa paitsi oikeutuksena, mutta samalla uudelleen tuotettavana projektina. Sekä Hansen (2006) että Campbell (1992) ovat tutkineet identiteetin ja ulkopoliitiikan suhdetta tutkimuksissa *Security as Practice* ja *Writing Security*. Molemmat tutkimukset tarkastelevat ulkopoliitiikkaa turvallisuuden toiminnallisena ulottuvuutena, joka edelleen ilmentää ja uudelleen tuottaa ulkopoliittisen toimijan identiteettiä. Poststrukturalistinen muotoilu identiteetin, ulkopoliittisen toiminnan ja turvallisuuden suhteesta on toisiaan rakentava. Ulkopoliittinen toiminta nähdään diskursiivisena, jolloin muotoilemalla tulkintoja vallitsevista tilanteista tuotetaan ja paljastetaan oma identiteetti. (Hansen 2006, 6.) Se, miten Venäjä ja EU kuvaavat tietyt tilanteet ja mikä merkitys tietyille kohteille on luotu, vaikuttaa edelleen siihen, mikä toiminta

nähdään mahdolliseksi ja lopulta, miten toiminta toteutetaan. Identiteetti, ja siihen liittyvä prosessi, ovat osatekijänä oikeutuksessa, jolla toimija legitimoii ulkopoliittisen toimintansa (mts. 37–38). Usein poliittisessa toiminnassa piilevät identiteetit heijastuvat ulkopoliittisiin muotoiluihin turvallisuushkista, ongelmista ja vaaroista, joiden kautta pyritään luomaan kokonaiskuvaus vallitsevasta tilanteesta (mts. 5–6). Hansenin ja Campbellin määritelmät viittaavatkin poststrukturalistiseen perusolettamukseen radikaalin eroavaisuuden ja toiseuden suhteellisesta olemassaolosta itsen rakennelmassa.

Vaikka Hansenin (1997, 390, 2006) ja Wæverin (2002, 24) tutkimukset voidaan sijoittaa usein poststrukturalistiseen tutkimusnimikkeeseen alle, he kritisoivat poststrukturalistisen tutkimuksen jopa jähmeää käsitystä ”toiseuden” roolista identiteetin muodostuksessa. Esimerkiksi Campbell (1992, 13) katsoo valtion tarvitsevan radikaalin toiseuden, turvattomuuden ja vaaran muodostaakseen valtio identiteetin. Turvallisuushkia ei tarkastella vallitsevina ja objektiivisina, vaan niiden muotoilu kietoutuu tietyn identiteettiprosessin uudelleentuottamiseen. Wæver ja Hansen kuitenkin korostavat identiteetin muodostusta monitahoisten elementtien rakennelmana, mikä mahdollistaa itsen ja toiseuden vaihtelevan suhteen. Shapiron (1988, 123) mukaan tulisikin pyrkiä tutkimaan keinoja, joilla eri toiseudet ovat rakennettuja (Hansen 1997, 390). Tutkielmani pyrkiikin pääsemään Hansenin ja Wæverin mainitseman ongelman ohitse, sillä ideologia- ja diskurssianalyysi tulkitsee identiteettiä moninaisena ja muuntuvana, prosessin ja liikkeen kautta tapahtuvana. Hansenin tavoin en pyrikään nimeämään, onko uhka vallitseva vai ei, onko turvallistamisprosessi onnistunut, vaan miten Venäjä ja EU turvallistajina (securitizing actors) muodostavat uhkat ja mitä itseyden ja toiseuden subjekteja turvallisuuden ja uhkien diskursseissa rakennetaan. (Hansen 2006.)

Vaikka teoreettisesti tukeuden erityisesti Hanseniin, hyödynnän metodologisesti Lacanin ja Mouffén diskurssiteoriaa sosiaalisesta vastakkainasettelusta, jossa toiseuden ulossulkeminen käsitetään diskurssin muotona siinä, mitä se ei ole. Diskurssi asemoituu radikaalin toiseuden, konstituovan ulkopuolen kautta. (Torfing 1999, 124). Antagonismi kuvaakin sitä rajaa, jossa vedetään viiva itsen ja toiseuden sekä sisä- ja ulkopuolen välille. Koska Lacanin ja Mouffén käsityksellä toiseuden esityksestä on läheinen suhde lacanilaiseen käsitykseen vajavaisesta (lack) subjektista, toiseuden läsnäolo paitsi estää subjektin täydellisen kokonaisuuden on se samalla sen ennakkoehto. Antagonismi paljastaa yhteiskunnan ja diskurssin puutteellisen

täydellisyyden.

"The limit of the social must be given within the social itself as something subverting it, destroying its ambition to constitute a full presence. Society never manages fully to be society, because everything in it is penetrated by its limits, which prevent it from constituting itself as an objective reality." (Laclau & Mouffe 1985/2001, 127.)

Vastakkaisuuden ja hegemonian prosesseissa diskurssin sisäinen rakenne järjestäytyy joko yhtäläisyyden- (logic of equivalence) tai erillisyyden logiikoiden (logic of difference) kautta. Yhtäläisyyden logiikan päämääränä on jakaa sosiaalinen tila rinnastuksen kautta kahteen kenttään, jossa yhteinen vihollinen tai uhka rakentaa sisäpuolen. Laclau ja Mouffe kuvaavatkin prosessia yksinkertaistamisen logiikaksi. Osien rinnastus ei tapahdu osien samankaltaisuuden vaan negatiivisen ulkopuolen kautta, josta muodostuu osien yhteinen nimittäjä ja jonka tyhjä merkitsijä nimeää (Laclau 1996/2007, 39). Erojen logiikassa vaateet tai merkitykset eivät luovu erillisyydestään yhteisen nimittäjän alle vaan esittäytyvät erillisyyden suhteissa. Erojen logiikan voidaan katsoa hajottavan yhtäläisyyden ketjuja ja purkavan vastakkaiset osapuolet useiksi erityisiksi yksiköiksi.

2.5.4 Konfliktinhallinnan osa-alueet

EU:n ja Venäjän toiminta kansainvälisissä konflikteissa, kriisinhallinta ja rauhanturvaaminen eivät ole käsitteinä yhteismitallisia. Seuraavassa haluan tehdä määritelmän siitä, kuinka lähestyn kahta erilaista määritelmää nykyaikaisten konfliktien hallinnasta. Toisin sanoen, kuinka tutkielmassani pystyn liittämään kahden yhteismitattoman näkemyksen yhden otsikon alle. Pyrinkin seuraavassa paitsi lyhyesti avaamaan tuota ongelmallisuutta, mutta myös sitä, kuinka tuon ongelman olen tutkielmassani ylittänyt.

Sodankäynnin vallankumous, kansainvälisen suurvaltasuhteen- ja turvallisuusympäristön muutos paitsi laajensivat käsitystä turvallisuudesta mutta myös muunsivat käsitystä perinteisestä YK-johtoisesta rauhanturvaamisesta kriisinhallintaan. Laajentunut turvallisuuskäsitys sekä kokemukset 1990-luvun humanitaarisista katastrofeista synnyttivät eritoten ymmärryksen, jossa pelkkä sotilaallinen valmius ei ole kykenevä saavuttamaan konfliktille pysyvää ratkaisua. Käsitys kriisinhallinnasta laajennettiin kokonaisavaltaiseksi ja siihen sisällytettiin siviilielementtejä. (Pyykönen 2008, 129.) Olen joutunut huomioimaan

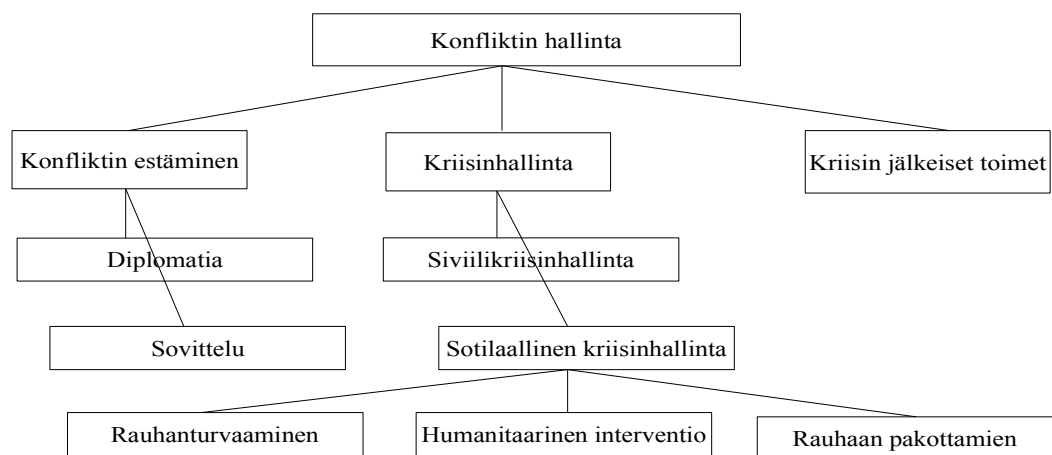
tutkielmassani, kuinka muuntuneet käsitykset ja toimintatavat uusien sotien rauhoittamisessa ovat vaikuttaneet valtioiden, sotilasliittojen ja koalitioiden useimmiten eriäviin näkemyksiin konfliktinhallinnan operatiivisesta toiminnasta, niiden päämääristä ja itse legitimitetistä. Rauhanturvaamiseen, humanitaariseen interventioon ja kriisinhallintaan liittyvät käsitteet ja toimintatavat ovat olleet murroksessa, jonka seurauksena käsitteiden merkitykset jäävät usein epämääraisiksi.

Muuntuvat käsitykset konfliktinhallinnasta ja -ratkaisusta ovat puolestaan vaikuttaneet niistä tehtyyn tieteelliseen tutkimukseen. Esimerkiksi EU:n kriisinhallintaan liitetty tutkimus liberaalista rauhanteoriasta ei kosketa venäläistä rauhanturvaamista (esim. Richmond & Franks 2009) ja toisaalta perinteisen rauhanturvaamisen ja suvereeniuden suhdetta koskettava tutkimus ei ole oleellinen tarkastelupiste EU:n kriisinhallinnalle (vrt. esim. Bellamy, Williams & Griffin 2010; Weber 1992). Irrottaudunkin noista kahdesta tutkimusperinteestä, ja ratkaisen ongelman tarkastelemalla tutkimuskohdettani yleisen turvallisuustutkimuksen piirissä ja tuon kriisinhallinnan ja rauhanturvaamisen käsitteet konfliktinhallinnan yläkäsitteen alle.

Käytän analyysissäni Torsti Sirenin (2005, 308) käsittehierarkiaa sekä konfliktinhallinnasta että kriisin ja konfliktin käsitteellisestä erottelusta. Siren luonnehtii konfliktia kahden osapuolen väliseksi poliittis-sotilaalliseksi ristiriitatilanteeksi, joka valtiotasolla voidaan edelleen jakaa valtion sisäiseksi tai valtioiden väliseksi konfliktiksi. Kriisin Siren täsmentää kärjistyneeksi konfliktiksi eli ristiriitatilanteeksi, joka on laajentunut sotilaalliseksi yhteenotoksi.

Kolmannen osapuolen rauhaan tähtäävää toimintaa Siren käsitteellistää kolmitasoisien hierarkian kautta (kuva 3.). Sirenin jaottelu on tutkielmalle oleellinen, sillä konfliktinhallinnan yläkäsitteen kautta pystyn tutkimaan sekä EU:n että Venäjän merkityksenantoja konfliktien ja kriisien rauhoittamisessa. Konfliktinhallinta on rauhaan tähtäävän toiminnan yläkäsite, jonka tavoitteina ovat muun muassa turvallisuuden ja ihmisoikeuksien ylläpito sekä kolmansien osapuolten taloudellisten ja poliittisten intressien suojaaminen. Konfliktinhallinta jakaantuu edelleen konfliktin estämiseen, kriisinhallintaan ja kriisin jälkeisiin toimiin. Estävät toimet, kuten diplomatia (preventing diplomacy) ja sovittelu (peace making) pyrkivät ehkäisemään konfliktin laajentumista kriisiksi. Kriisinhallinta jakaantuu sotilaalliseen ja

siviilikriisinhallintaan. Konfliktin kärjistyessä sotilaalliseksi kriisiksi, kansainvälinen yhteisö voi turvautua sotilaalliseen kriisinhallintaan. Tällöin perinteistä kahden konfliktiosapuolen suostumuksella tapahtuvaa väliintuloa nimetään rauhanturvaamiseksi (peacekeeping), kun taas kansainvälisen yhteisön mandaatilla tapahtuvaa väliintuloa humanitaariseksi interventioksi (humanitarian intervention) tai rauhaanpakottamiseksi (peace-enforcement). Kriisin jälkeiset toimet ovat rauhaa rakentavia sisältäen muun muassa elementtejä vakauttamisesta ja jälleenrakennuksesta. (Siren 2005, 310.)

Kuva 3. Konfliktinhallinta Sirenin (2005) mukaan

3 TIELLÄ YHTEISEEN KONFLIKTINHALLINTAAN?

Tutkielmani pohjautuu väitteeseen, jossa näen käsityksen konfliktinhallinnasta olevan sekä EU:n että Venäjän diskursseissa ja yhteistyöhön viittaavissa diskursseissa ontologisesti epävakaa, kiinnittymätön ja merkitykseltään muuntuva. Näin ollen tarkasteluni kohdentuu tiettyihin pysäytettyihin hetkiin. Kolmas luku kietoutuu analyysin ensimmäisen ajallisen pisteen ympärille, eli vuoden 2000 tienoilille. Pääluvun ensimmäinen osio (luku 3.1) pureutuu EU:n merkityksenantoon konfliktinhallinnasta. Aloitan analyysini EU:sta luomalla aluksi kuvan siitä, kuinka EU:sta tuli turvallisuuspoliittinen toimija. Tätä seuraa syvempi analyysi konfliktinhallinnan merkityksenannosta luvun 2.3 konfliktinhallinnan ulottuvuuksien mukaisesti. Luvun toisessa osiossa (luku 3.2) teen vastaavan katsauksen Venäjästä. Luvun alku havainnoi Venäjän lähestymistä kansainväliseen konfliktinhallintaan, mitä seuraa konfliktinhallinnan syvempi merkityksenanto. Viimeisenä (luku 3.3) analyysini ensimmäisessä ajallisessa pisteessä havainnoin yhteistä diskurssia, Venäjän ja EU:n yhteistä sopimuksellista kehikkoa ja poliittista dialogia. Kuinka EU ja Venäjä aloittivat keskustelut yhteisestä turvallisuuspoliittisesta ulottuvuudesta ja minkälaisia muotoiluja konfliktinhallinta sai? Onko yhteisessä diskurssissa havaittavissa hegemonista ratkaisua?

3.1 EU:n käsitys konfliktinhallinnasta

3.1.1 Dislokaation hetki

EU:n turvallisuuspoliittisten toimintojen kehittyminen itsessään on suhteellisen uusi ilmiö. Ilmiötä voidaankin havainnoida uuden poliittisen identiteetin rakentumisen ja vanhan diskurssin paikaltaan siirtymisen kautta (Laclau 1990, 39). Paikaltaan siirtyminen tapahtuu kun (vanha) hegemoninen diskurssi ei pysty selittämään tai sisällyttämään uusia tapahtumia vallitsevaan hegemoniseen diskurssiin (Torfing 2005, 17). Alkujaan Euroopan yhteisö (EY) nähtiin erityisesti taloudellisena ja poliittisena toimijana, mutta vuonna 1993 Maastrichtissa sisällytettiin turvallisuuspoliittinen ulottuvuus unionin toiseksi pilariksi osana yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa (YUTP). Tämä voidaankin nähdä osana Euroopan unionin uuden turvallisuuspoliittisen identiteetin syntyä. Tuossa sopimuksessa mainittiin myös lauseparsi

mahdollisuudesta yhteiseen puolustukseen (Maastricht Treaty 1992, article j4). Ulko- ja turvallisuuspoliittisesta kehityksestä on kuitenkin tullut yksi EU:n nopeimmin kehittyvimmistä osa-alueista. Osana ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa EU kehittää yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaansa (YTPP)²¹, jonka näkyvimvät edistysaskeleet on otettu viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana.

Vanhan diskurssin paikaltaan siirtyminen avaa tilan erityisten ryhmien poliittiselle kilpailulle, jolloin näiden ryhmien pyrkimyksenä on luoda omasta partikulaarista universaali ratkaisu (Torfing 2005, 17). EU:n sisällä erityisten ryhmien kamppailua voidaan havainnollistaa EU jäsenvaltiokokoonpanon kautta, missä kansallisvaltioiden eriävät käsitykset kamppailivat sekä identiteeteistä että intresseistä ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön suunnasta. 1990-luvun unionissa toimijoiden eriävät ymmärrykset EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisesta identiteetistä johti diskursiiviseen kamppailuun EU:n turvallisuuspoliittisen projektin määrittelystä (Larsen 2000, 339). Ensimmäisen merkittävän hegemonisen ratkaisun ja pisteen unionin puolustusvalmiuden kehittämiseksi voidaan katsoa olevan unionin kahden sotilaspoliittisesti vahvimman maan, Iso-Britannian ja Ranskan, sopimus sotilaallisen voiman ja autonomisen toimintakyvyn kehittämisestä St. Malossa 1998. Julistus tarkoitti Euroopan omaa sotilaallisen voiman kehitystä, niin että unionilla on myös käytännössä kyky, kapasiteetti ja mahdollisuus sotilaalliseen toimintaan myös Pohjois-Atlantin Liiton (North Atlantic Treaty Organization, NATO) ulkopuolella (European Council 1999a.) Taustaa sopimukselle loi eurooppalaisten turhautuminen voimattomuudelleen 1990-luvulla Jugoslavian hajoamissodissa ja Ruandan kansanmurhassa. James Rogersin (2009, 842) arvioiden mukaan juuri Jugoslavian kansanmurha oli 1990-luvun alun paikaltaan siirtymän aiheuttava voima. Tällöin jo vuosikymmeniä vallinnut hegemonia ja kiinnekohta eurooppalaisesta "siviilivallasta" identiteettinä ja kollektiivisena itsetietoisuutena hajosi uudeksi globaalien vallan hegemoniaksi.

Vuonna 1999 voimaan tullessa Amsterdamin sopimuksessa EU sisällytti unioniin ns. Petersbergin tehtävät, jotka vuodesta 1992 lähtien olivat määritelleet Länsi-Euroopan unionin (Western European Union, WEU) toimintaa pelastustoimesta, rauhanturvaamisesta, taistelujoukkojen tehtävistä, kriisinhallinnasta, konfliktin estosta ja rauhaan palauttamisesta.

---

21 Lissabonin sopimuksessa vuonna 2009 Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (ETPP) nimettiin uudelleen Euroopan unionin yhteiseksi turvallisuus- ja puolustuspolitiikaksi (YTPP).

Uusi subjektipositio kansainvälisenä toimijana mahdollisti uusien toimintojen kehittämisen. Jotta Euroopan unioni näkisi itsensä toimijana kansainvälisessä konfliktinhallinnassa, olisi sillä oltava myös itsenäinen kyky ja keino suoriutua Petersbergin tehtävistä. (European Council 1999a: Annex III.) Kölnin Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan päätelmien kolmannessa liitteessä tuotiin esille tarve rakenteellisen kyvyn luomisesta, siis keinoista vastata uusiin turvallisuushaasteisiin (European Council 1999a). Tämän seurauksena unionille perustettiin pysyvät poliittiset ja sotilaalliset rakenteet: Euroopan unionin neuvoston alaisena toimiva poliittisista ja turvallisuusasioista huolehtiva komitea (Political and Security Committee, PSC), sotilaskomitea (European Union Military Committee, EUMC) ja sotilasesikunta (The European Union Military Staff, EUMS). (mt.)

Vuosien 1999 ja 2000 Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan päätelmissä konfliktinhallinnan osalta keskityttiin lähinnä toiminnallisen kyvyn tavoitteiden asettamiseen. Helsingin Eurooppa-neuvostossa vahvistettiin konfliktinhallinnan ja kriisinhallinnan merkitystä osana unionin konfliktinhallintaa: unioni tulisi kasvattamaan valmiuksiaan niin siviili- kuin sotilassektorillakin (European Council 1999b). Helsingin voimavaratavoitteessa (Helsinki Headline Goal) unionille määriteltiin sotilaallisten kriisinhallintavoimavarojen varsin kunnianhimoiset kehitystavoitteet: 60 päivän varoitusajalla pitäisi pystyä keräämään 50 000–60 000 miehen joukko, joka olisi toimintakykyinen vähintään vuoden ajan (European Council 1999b). Siviilikriisinhallinnassa päätettiin keskittyä neljään erikoisalueeseen: poliisitoimi, oikeusvaltioperiaate, siviilihallinto ja pelastuspalvelu (European Council 2000).

3.1.2 Identifikaatio osaksi kansainvälistä turvallisuutta

Olen tutkielmani teoreettisessa osiossa korostanut kysymystä siitä, minkälaisena toimijana EU ja Venäjä näkevät itsensä konfliktinhallinnassa. Näen tämän olevan läheisesti liitoksissa toimijoiden näkemyksiin itsestään kansainvälisinä toimijoina, toisin sanoen liittyvän toimijoiden identifikaatioon. Kylmä sodan jälkeisessä turvallisuusdiskurssissa EU alkoi korostaa rooliaan kansainvälisessä turvallisuudessa. Vaikka diskurssi korosti toimijuutta kansainvälisen vakauden ja rauhan edistämisessä, diskurssin keskittyi tosiasiallisesti maantieteellisen Euroopan turvallisuuden vahvistamiseen. (Larsen 2000, 347.) Rogers (2009) on paikantanut Euroopan unionin diskurssista paikaltaan siirtymän noin vuodelta 1999, ajalta,

jolloin EU alkoi rakentaa identiteettiänsä ja rooliaansa aikaisemmasta siviilivallan hegemoniasta (civilian power) kansainväliseksi toimijuudeksi. Rogersin arvioiden mukaan turvallistamisprojektin kautta tapahtuneessa artikulaatiossa EU:n suurstrategia kietoutui uuden globaalin vallan (global power) kiinnekehdan ympärille. Larsenin analyysin mukaan juuri elementit konfliktinhallinnasta olivat merkittäviä osia EU:n kansainvälisen toimijuuden identiteettidiskurssissa: EU:n käsitys omasta kansainvälisestä toimijuudestaan kietoutui toimintaan konfliktin- ja kriisinhallinnassa (Larsen 2002).

EU:n uusi kansainvälinen subjektipositio (ks. Rogers 2009 & Larsen 2002) mahdollisti unionin uuden toiminnan konfliktinhallinnassa kansainvälisellä kentällä. Koska positio oli uusi, unionin diskurssissa on havaittavissa pyrkimys kehittää ja vahvistaa kansainvälistä identiteettiään ja toimijuuttaan. "Maailma ei odota, että saamme oman talomme järjestykseen. Kumppanimme ympäri maailmaa odottavat, että Euroopan unionilla on tehokas ja selvä poliittinen linja tärkeissä kansainvälisissä kysymyksissä."²² (Solana 2000a). Vuosien 1999 ja 2000 diskursseissa konfliktinhallinta vaikuttaakin välineelliseltä keinolta pääsyssä kansainvälisesti hyväksytyksi toimijaksi. EU:n näkemys vakuuttavasta, kansainvälisestä toimijuudesta kietoutuu erityisesti "tehokkaamman, yhtenäisemmän ja näkyvämmän ulkopoliittikan" ympärille (mt. Solana 2000b). Diskurssin pyrkimyksenä oli EU:n tuolloin kyseenalaistetun ulkopoliittisen toimintakyvyn lisääminen.

Larsenin (2000, 2002) ja Rogersin (2009) arvioiden kautta tutkielmani alkupiste sijoittuu aikaan, jossa EU:n identiteetti ja toimijuus olivat toisaalta sekä murroksessa että kansainvälisestä näkökulmasta katsottuna kehittymässä. Tutkielmani onkin jatkanut EU:n diskurssia siitä, mihin Larsen ja Rogers lopettivat ja kaventaa tarkastelun kohteen yleisestä kansainvälisestä toimijuudesta juuri konfliktinhallintaan. Painopisteeni onkin Larseniin ja Rogersiin verrattuna muuntunut. Näkemykseni mukaan, jo alkujaan konfliktinhallinnan diskurssia kiinnittää kiinnekohta globaalista toiminnasta²³ (European Council 1999a: Annex III). Euroopan unionin kriisihallinnan toimintakenttänä on maailma. Diskurssissa on kuitenkin

22 "The world is not waiting while we get our own house in order. Our partners around the globe expect the European Union to have an effective and clear policy on issues of international importance ." (Solana 2000a).

23 "European Union shall play its full role on the international stage. To that end, we intend to give the European Union the necessary means and capabilities to assume its responsibilities regarding a common European policy on security and defence. The work undertaken on the initiative of the German Presidency and the entry into force of the Treaty of Amsterdam permit us today to take a decisive step forward." (European Council 1999a Annex III.)

havaittavissa painotus, joka poikkeaa artikuloidusta globaalista toimijuudesta. Vaikka EU:n identiteettiä konfliktinhallinnasta hallitsi uusi subjektipositio kansainvälisestä toimijuudesta, ei tosiasiallinen kohde 1990-luvun Euroopan turvallisuudesta ollut muuttunut globaaliksi. Turvallisuuden ja konfliktinhallinnan painopiste oli erityisesti lähialueilla, kuten Balkanilla ja Lähi-Idässä (Solana 2000b, Solana 2000c).

Vuodet 1999 ja 2000 olivat unionin ensimmäisiä vuosia globaalina turvallisuuspoliittisena toimijana (Larsen 2002, Rogers 2009). Noiden vuosien diskurssissa onkin havaittavissa vahvoja artikulaatiivisia siirtoja, jossa tietynkaltaista poikkeuksellista politiikkaa - uutta kansainvälistä identiteettiä – pyritään vahvistamaan suurempaan moraaliseen voimaan vetoamalla. Hansen (2006, 46–51) erottaa jälkistrukturalistisessa turvallisuuden tutkimuksessa kolme identiteetin konstruktia. Teoreettisessa osiossa havainnollistettujen (erityisesti Walker 1993) ajan ja tilan ulottuvuuksien rinnalle, Hansen kuvaa turvallisuuden diskurssissa vallitsevan eettisen ulottuvuuden, joka muovaa diskurssia toimijan moraaliselle vastuulle ja velvollisuudelle. Eettisyyden diskurssi rakentaa itsen vastuun (tai vastakohtaisesti kiellon) toiseudesta, joka edelleen toimii tietynkaltaisen politiikan oikeuttajana. Hansenin oma analyysi käyttää esimerkkiä Bosnian sodasta, jossa "normaalin" sodan diskurssi muovattiin kansanmurhaksi ja interventio humanitaariseksi, mikä muutti radikaalisti poliittista päätöksentekotilaa ja teki Balkanin sodasta lännen velvollisuuden (Hansen 2006, 111–114). Unionin diskursseissa itsestä, tai diskursseissa, joissa se pyrki vahvistamaan omaa kuvaansa yhä enemmän kansainvälisenä toimijana, on nähtävissä taipumuksia, joissa unioni perusteli uuden roolinsa kansainvälisenä turvallisuuspoliittisena toimijana juuri sille syntyneenä velvollisuutena (Solana 2000d, Solana 2000c).

3.1.3 Kuinka luoda uhkaluvat – mihin konfliktinhallinnalla halutaan vastata?

Tutkielmani teoreettisessa ja metodologisessa osiossa olen viitannut Laclauhun ja Mouffeen, joiden mukaan identiteetti ei ole jotain kiinnittynyttä vaan muuntuvaa. Tarkoitukseni onkin havainnoida uhkien liitoksisuutta siihen identiteettiin, jonka kautta toimijat hahmottavat konfliktinhallinnan. Apuna tässä on Campbellin teoria uhkien ja identiteetin liitoksisuudesta, toisin sanoen kysymykset itsestä ja toiseudesta. Toisaalta, pelkkä itsen ja ulkopuolen havainnointi ei varsinaisesti vielä pysty vastaamaan tutkielmani tavoitteisiin: itse

diskursiivisten muutosten kuvailuun. Tämän takia uhkien konstruktioon on liitettävä ajan, tilan ja eettisyyden analyyttiset ulottuvuudet (tästä Hansen 2006, 46–51).

Campbell (1992) on tarkastellut valtion identiteetin ja olemuksen muutosta erityisesti sen kokeman ulkopuolen ja uhkan kautta. Campbell käsittelee valtiota performatiivina, ilman ontologista perustaa olevana ilmiönä. Valtion identiteettiä ja olemusta tuotetaan uudelleen ulkopoliittisessa diskurssissa, jossa artikuloidaan tiettyyn aikaan sidottuja uhkia (mts. 12). Ulkopoliitiikassa artikuloidut vaarat eivät siis tosiasiallisesti ole uhkia valtion identiteetille tai olemassaololle, vaan muoto olemiselle. Artikuloidut uhkat ovat kuitenkin ajallisesti muuntuvia, joskin rajoihin ja ulossulkemiseen perustuvat tekniikat uhkien rakentamisessa säilyvät. (mts. 13.) Uhkat ja toiseudet muovaavat EU:n identiteettiä määrittelemällä uhkaavan, itselle vieraan ulkopuolen. Turvallinen sisäpuoli rakentuu suhteessa uhkaavaan ulkopuoleen. Näkemykset itsestä ja toisesta, uhkista ja turvallisesta ympäristöstä ovat osa EU:n identiteettiä ja turvallisuuskäsitystä. Ne muovaavat osaltaan näkemystä siitä, mihin uhkiin konfliktinhallinnalla halutaan vastata ja mikä on toiminnan lopullinen päämäärä. Mitkä ovat olosuhteet, jotka muodostavat EU:lle vakaan ja turvallisen ympäristön. Ulottuvuudet uhkista ja vakaasta ympäristöstä ovat siis tekijöitä, joiden kautta EU:n legitimoitietynkaltaisen konfliktinhallinnan.

Ulko- ja turvallisuuspoliittista diskurssia voi ilmentää kolmessa ulottuvuudessa: aiemmin mainitussa eettisessä, ajallisessa ja tilallisessa. Ulottuvuuksilla ei sinänsä ole merkittävyyden kannalta järjestystä, mutta eri diskursseissa tietyt ulottuvuudet painottuvat eniten. Esimerkiksi kehityksen, tai usein kehittymättömyyden, painottaminen konfliktin lähteenä on hyvin tyypillinen tapa painottaa ajallista ulottuvuutta. (Hansen 2006, 46.) Tehokkaan ja toisaalta radikaaliuteen pyrkivän ulkopoliittisen diskurssin tavoitteena onkin artikuloida kolme ulottuvuutta yhtäaikaaisesti ja toisiaan vahvistavasti pyrkien ehkä jopa vaimentamaan vaihtoehtoisen toiminnan (mts. 46–47). Tarkastelu EU:n uhkista ei ole selvärajainen jaottelu ulkopuolella vallitsevaan toiseuden uhkaan. Diskurssissa on havaittavissa jaottelu sisä- ja ulkopuoleen. Mielenkiintoiseksi asetelman tekee kuitenkin sisäpuolen turvallistaminen osaksi konfliktinhallintaa ja kuinka se lopulta asemoituu jopa välineelliseksi ulottuvuudeksi globaalin toimijuuden subjektipositiossa.

Campbell näkee ulkopolitiikan rajojen kautta järjestyvänä, joka muotoutuu itsen ja toisen, sisä- ja ulkopuolen kautta (mts. 9). Campbellin tarkastelu kuitenkin korostaa poliittisen tilan ulottuvuutta. Tästä poikkeavan näkemyksen esittää Wæver (1996), jonka tutkielmassa eurooppalaisesta identiteetistä toiseuden uhka ei löydy tilasta, vaan pääuhkakuvan rakentaa ajallinen ulottuvuus Euroopan omasta sotaisasta menneisyydestä. Vuosituhannen vaihteen diskurssissa menneisyyden toiseus ja siihen liittyvä turvallistaminen liittyvät erityisesti EU:n laajentumiseen ja Euroopan sisäiseen integraatioon, joiden kautta menneisyyden uhkaa estetään palaamasta (Solana 2000d; Secretary General/Commission 2000). Onkin mielenkiintoista, kuinka sekä laajentuminen että integraatio toimivat kiinnekohtina Euroopan²⁴ sisäistä turvallisuutta koskevassa diskurssissa turvallisuutta edistävinä ja konfliktia estävinä instrumentteina. Silti näiden poliittisten toimintojen mukaan lukeminen tutkielmaan konfliktinhallinnasta ei ole itsestään selvää. Perustankin väitteeni Katja Keisalan (2004) väitöskirjaan, jonka mukaan laajentuminen ja integraatio EU:n kaltaisen ei-valtiollisen toimijan turvallisuuspoliittisina toimintoina saattavat olla sotilaallisia keinoja tehokkaampia ratkaistaessa uusia turvallisuusuhkia. Lisäksi laajentumisen ja integraation lukemista konfliktinhallinnan osa-alueeksi puoltaa ajatus, jossa poliittiset tavoitteet ulottuivat vakauttavaan toimintaan myös EU rajojen ulkopuolelle.

Jos joku täytyy vakuuttaa, miksi tämä prosessi on tärkeä, katsokoon viimeisemmän Balkanin konfliktin traagisia seurauksia. Niissä on tarpeeksi syytä viimein jälleen yhdistää Eurooppa. Avaamalla useille idässä sijaitseville maille mahdollisuus unioniin liittymiseen on merkki siitä, että Eurooppa on viimeinkin sulkemassa kylmän sodan historian surullisen luvun ja parantamassa jaon, joka jakoi mantereen aivan liian pitkäksi aikaa kahtia.[...] Euroopan unionin perustamisen myötä saavutettu sovinto on vahva osoitus siitä, mitä alueellinen integraatio voi saavuttaa. Maat, jotka haluavat liittyä unioniin eivät ole ainoastaan kiinnostuneita siitä taloudellisesta hyödystä, jonka jäsenyys tuo. Vaikkakin se on tärkeää. Ne haluavat sitoutua järjestelmään, joka on menestyksekkäästi jo melkein puolivuosisataa taannut läntisen Euroopan turvallisuuden²⁵. (Solana 2000d.)

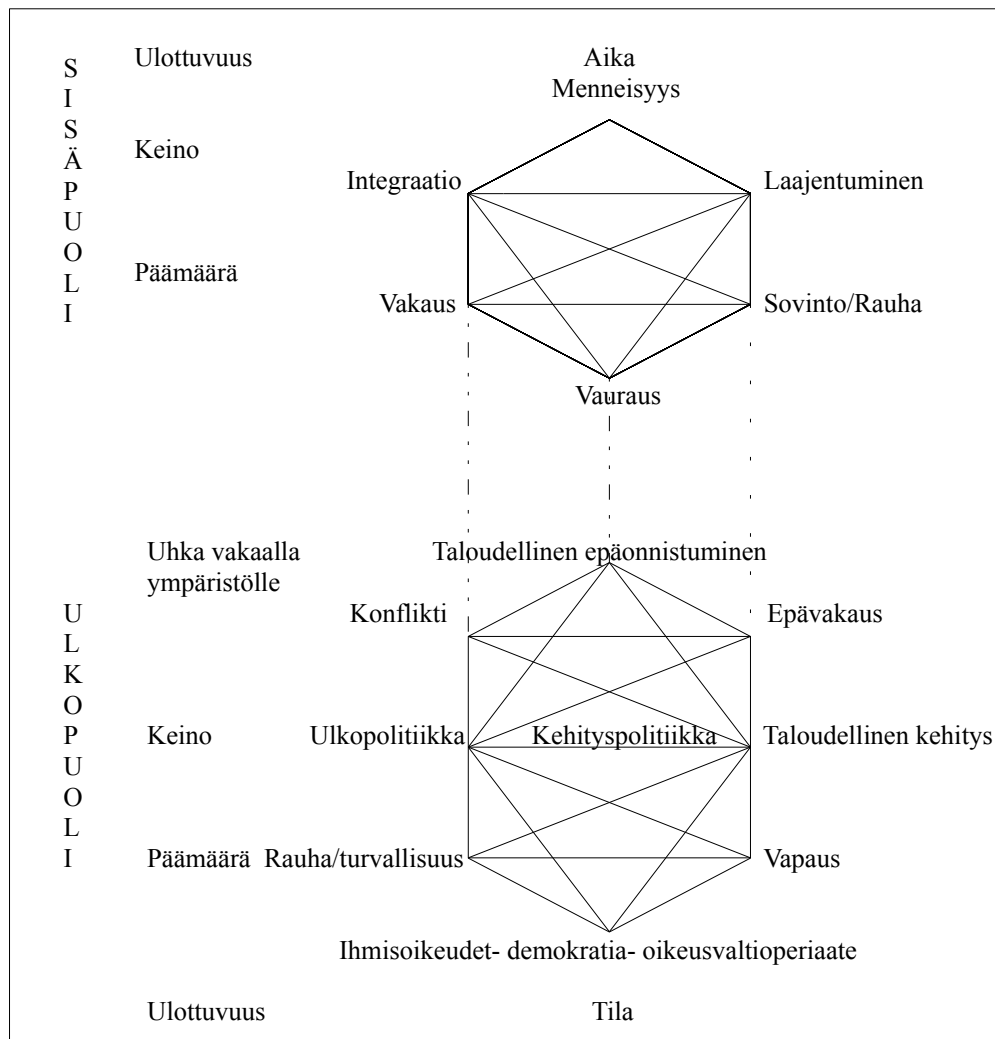
Unioni haluaa turvata sekä itse Euroopan unionin mutta myös laajan maantieteellisen Euroopan. Unionin diskurssi ei aseta rajaa sisä- ja ulkopuolen, itsen ja muiden välillä tiukasti

24 Tässä kohden näen tarpeelliseksi korostaa, että EU:lla viitataan poliittiseen yhteisöön, kun taas puhuessani Euroopasta viitataan laajempaan maantieteelliseen Eurooppaan.

25 If anyone needs to be persuaded of why this process is so important, let them look to the tragic results of the recent conflicts in the Balkan region. They provide reason enough for us to follow the path of finally "re-uniting" Europe. Opening up the prospect of accession to a large number of new members in the east is a sign that Europe is finally closing the sorry chapter in its history of the Cold War and healing the divisions which for too long split the continent in two.[...] The reconciliation achieved through the establishment of the Union is a powerful example of what regional integration can achieve. Those countries seeking to join the Union are not simply interested in the economic benefits that flow from membership. Though these are certainly important. They also want to be bound into a system which has been so successful in guaranteeing peace in western Europe for nearly half a century. (Solana 2000d.)

unionin rajoihin piirtyväksi, vaan lukee (alueellisen) Euroopan itse unionin diskurssin sisäpuolelle kuuluvaksi. Laaja kuva Euroopasta kiinnittyy lähialueilla erityisesti länsi-Balkaniin, joka sidotaan unionin sisäiseen diskurssiin kuuluvaksi (Council of the European Union 2000b). Euroopan, ja näin siis myös Balkanin alueen, turvallisuus olisi taattavissa politiikalla, joka lukeutuu muutoin unionin sisäisen turvallisuuden kehitykseen. Lähialueiden turvallisuus olisi taattavissa samoilla keinoilla kuin unionin oma vakaus ja turvallisuus on luotu eli liittymällä rauhan ja vakauden poliittisen yhteisöön ja sitoutumalla sen poliittiseen integraatioon (European Council 2000b, Solana 2000b).

Wæverin (1996) artikkelin mukaan EU:n turvallisuuspoliittinen identiteetti rakentuu sekä sisä- että ulkopuolella vallitsevista uhkista. Kuitenkin tultaessa 2000-luvulle diskurssit, joiden kautta unioni muotoilee poliittisen toimintansa ja näkemyksensä konfliktinhallinnasta, alkavat muuntua ratkaisevasti. Unionin uuden vuosituhanen alun turvallisuuspoliittisessa diskurssissa on havaittavissa muutos, jossa turvallisuuden aiempi painotus unionin sisäistä yhtenäisyyttä luovana tekijänä muuntui pyrkimykseksi ulko- ja turvallisuuspoliittiseen toimintaan, ja turvallisuusdiskurssi valjastettiin ja suunnattiin ulospäin kansainvälistä toimijuutta vahvistavaksi (Joenniemi 2007, 136). Jatkan Joenniemen ajattelua ja näen, että konstruktiot sisä- ja ulkopuolelta alkoivat erottua toisistaan. Sisäpuolen ajallisen diskurssin rinnalla on havaittavissa ulkopuolen tilallinen erottelu, joka edelleen vaikuttaa ratkaisevasti siihen poliittisen toimintaan (konfliktinhallintaan), jota käytännössä harjoitetaan. (kuva 4.)

Kuva 4. Unionin diskursiivinen rakennelma konfliktinhallinnasta

Joenniemen (2007) mukaan ulkopuolelle suunnatun toimijuuden prosessi sisä- ja ulkopuolen rajauksessa tapahtui rikkomalla erillisyydenketju yhtäläisyydenketjuksi. Turvallisuuteen liittyvät elementit muodostuivat alkujaan eronteon kautta, joka perustui erillisyyden hyväksymiseen, neuvotteluun ja dialogiin. Turvallisuus toimi yhdistävänä, eikä poissulkevana, ominaisuutena (mts. 130). Poliittisten merkityksenantojen (voimankäytön) kautta nämä erillisyyden suhteessa toisiinsa liittyneet elementit yhdistyivät yhtäläisyyden ketjuiksi, jotka määrittyivät suhteessa siihen, mitä ne eivät ole tai eivät halua olla (Laclau ja Mouffe 1985/2001, xiii). Unionin uudet konstruktiot kansainvälisestä turvallisuudesta ja konfliktinhallinnasta eivät enää perustuneet erillisyyden logiikalle, vaan muodostuivat erityisesti rajanvedossa sisä- ja ulkopuolen, itsen ja toiseuden välillä.

Aineistosta ilmenee, että unionin pyrkimys toimijuuteen konfliktinhallinnassa luo yhä syvemmän rajanvedon sisä- ja ulkopuolen välillä. Väitänkin, että unionin oman toimijuuden vahvistaminen luo yhä selkeämmät rajat itsen ja toiseuden välille: sisä- ja ulkopuoli alkavat yhä enenevässä määrin erottautua toisalta rauhan ja vakauden ja toisalta konfliktin ja epävakauden alueiksi. Sisäpuoli on osa vakauden ja rauhan yhtäläisyyden ketjua, kun taas ulkopuoleen liittyvät konfliktin ja epävakauden merkitsijät (kuva 4.). Näihin merkitysten ketjuihin liittyvät edelleen tietyt poliittiset toimet ja tavoitteet. Esimerkiksi integraatio ja laajentuminen asemoituvat mielenkiintoiseen suhteeseen kansainvälisen toimijuuden vahvistamisessa. Sisäpuoli (Eurooppa) pyritään integraation ja laajentumisen kautta turvaamaan menneisyyden uhkalta, jolloin perimmäisenä tavoitteena on luoda vakauden, vaurauden ja rauhan alue (Solana 2000c, Solana 2000d). Larsenin (2000, 347) mukaan integraation ja laajentumisen turvallistaminen liittyy unionin kansainvälisen toimijuuden vahvistamiseen.

Unionin diskurssin ulkopuoliset uhkat muotoutuvat suhteessa sisäpuoleen; Walkerin (1993, 174) mukaan "kun tietää ulkopuolella olevan toiseuden, on mahdollista vahvistaa identiteettejä sisäpuolella. Kun tietää identiteetit sisäpuolella, on mahdollista kuvitella ulkopuolelta puutteet." Vakaus, vauraus ja rauha luovat unionille sisäpuolen turvallisen ympäristön, pohjan turvalliselle ympäristölle ja poliittisen toiminnan päämäärän. Yhtäläisyysketjun ja toiseuden eronteon kautta nämä päämäärät uhattuina tai toisin sanoen ulkopuolen puutteet – konfliktit, taloudelliset häiriöt ja epävakaas – muodostavat uhkan ja pohjan turvattomuudelle (kuva 4.). Käsitteistä erityisesti epävakauden (tai yhtäläisesti vakauden) merkityssisältöön sisältyvät liberalistiset käsitteet oikeusvaltiosta, ihmisarvosta ja demokratiasta. Nämä diskursiiviset tuokioiden rinnastetaan vapauteen, rauhaan ja turvallisuuteen, jolloin ne toimivat kiinnekohtaisina merkitsijöinä unionin ydinarvoille. Edelleen, toiseuden eronteon ja rajanvedon kautta, nämä ovat ulkopuolen konkreettisia puutteita ja pohja konfliktialttiille ympäristölle. Liberaali pohja on täten myös jatkuvasti läsnä unionin ulkopuolelle sijoittuvassa toimijuudessa; se ohjaa toimeenpanoa ja on toiminnan lopullinen päämäärä. (Council of the European Union 2000a, Council of the European Union 2000b, Solana 2000d, Solana 2000a.)

Epävakaan ympäristön luonne heijastuu unionin näkemyksiin konfliktinhallinnan toimintakeinoista. Konkreettisiksi uhkiksi sekä unionin sisäiselle turvallisuudelle että

ulkopuolelle (kansainväliselle ympäristölle) unioni nimeää terrorismin, huumeet, köyhyyden ja massatuhoaseet (Council of the European Union 1999). Uhatk itessään sijoitetaan fyysisestä itsen ulkopuolella sijaitseviksi, ne mahdollisesti uhkaavat unionin rajojen sisäpuolista aluetta. Uhkien taustalla, itse epävakaa ympäristön luo köyhyys, taloudellinen epävakaus, konfliktit ja liberaalien arvojen puute. Näin muodoin konfliktinhallinnan kokoelma on laaja ja diskurssi kiinnittyy talouden, politiikan, kehitystyön ja kriisinhallinnan rinnakkaisiin tuokioihin (European Council 1999a, Council of the European Union 2000c, Council of the European Union 2000d). Vaikka 2000-luvun vaihde oli merkittävä unionille sen luodessa kriisinhallinnan mekanismit (erityisesti avaus sotilaallisella osa-alueella voidaan nähdä jokseenkin käänteentekeväksi), itse sotilaallinen ulottuvuus yhdistettiin harvoin suoraan ongelmiin, joita unioni kohtaisi. Sotilaallisia elementtejä ei siis liitetty suoranaisesti itse toimintaan konfliktinhallinnassa. Larsenin (2002) arvioiden mukaan puolustus ja sotilaallinen valmius onkin liitetty erityisesti unionin identiteetin ja poliittisen painoarvon kasvattamisprojektiin.

Euroopan unionin turvallisuuspoliittisen toimintakyvyn kehittyttä ajatukset yhteistyön kehittämisestä Venäjän kanssa olivat hyvin kunnianhimoisia²⁶. Yksi merkittävimmistä kehittämisen osa-alueista käsitti yhteistyön yhteisessä kriisinhallinnassa. EU julkaisi vuonna 1999 ensimmäisen strategian suhteistaan kolmansiin maihin. Strategiassa *Common Strategy of the EU in Russia* julistettiin Venäjän palaavan eurooppalaiseen arvoyhteisön, ystävyyden ja yhteistyön piiriin. Tässä strategiassa korostettiin Venäjän merkitystä yhteisessä globaalissa turvallisuudessa ja tuotiin esille mahdollisuus yhdessä toteutettavista Petersbergin tehtävistä. Turvallisuuspoliittinen yhteistyö käsitti muun muassa toiminnan konfliktien ehkäisyssä, kriisinhallinnassa ja konfliktien ratkaisussa (erityisesti Etyjin ja YK:n multilateraalissa eli monenkeskisessä viitekehyksessä). Lisäksi strategia toi esille yhteistoiminnan aseistariisunnassa ja joukkotuhoaseiden leviämisen estämisessä. (Official Journal of the European Communities L157/1, 1999.) Strategia sai kuitenkin osakseen kritiikkiä, jossa se nähdään muun muassa EU:n yksipuolisena saneluna osa-alueista, joissa se odottaa Venäjän yksipuolisesti kehittyvän. Lisäksi strategiaa kritisoitiin sen julistuksenomaisesta ja epämääräisestä luonteesta, jossa ei anneta konkreettisia toimintakeinoja kehitykseen. Strategian positiivisena saavutuksena voidaan kuitenkin nähdä yhteisen turvallisuuspoliittisen dialogin aktivoitumisen ja lopulta Venäjän osallistumisen EU-johtoiseen poliisioperaatioon

26 Jo aiemman mainittu EU:n erityisten ryhmien kamppailu on havaittavissa myös sen jäsenmaiden eriävissä katsannoissa suhteesta Venäjään, esimerkiksi Leonard ja Popescu (2007).

Bosniassa ja Herzegovinassa. (Lynch 2005, 121, 123.)

Lopulta koskien itse konfliktinhallinnan toimeenpanoa EU määritteli vuoden 2002 Sevillan Eurooppa-neuvoston kokouksessa ehdot Venäjän osallistumiselle EU-johtoiseen kriisinhallintaoperaation (Euroopan unionin ja Venäjän väliset neuvonpito- ja yhteistyöjärjestelyt kriisinhallinnan alalla). Järjestelyt koskivat sekä konfliktin aikaisia että sitä edeltäviä konsultaatioita, joissa Venäjällä ja EU:lla on mahdollisuus informaation vaihtoon ja tilannearvioiden esittämiseen. Käytännössä yhteinen operatiivinen toiminta määritellään EU-johtoisessa operaatiossa tapahtuvaksi. EU:n hyväksyessä operaatiokonseptin (Concept of Operations, CONOPS), sillä on mahdollisuus kutsua Venäjä mukaan operaatioon, jonka Venäjän voi puolestaan sitten hyväksyä tai kieltäytyä siitä. (European Council 2002.)

3.2 Venäjän käsitys konfliktinhallinnasta

Lähtökohtaisesti Euroopan unionin ja Venäjän konfliktinhallinnan kehitystä ei voida asettaa samalle viivalle. 1990-luvun voidaan sanoa olevan EU:n turvallisuuspoliittisten toimintaulottuvuuksien syntykautta kun taas 1990-lukua Venäjällä voidaan luonnehtia ajaksi, jolloin 70 vuotta vallinnut neuvostoideologiaan perustunut, turvallisuuspoliittinen suurstrategia murtui. Silti teoreettisesti kummankin 1990-lukua voidaan luonnehtia ajaksi, jossa aiemmin vallinnut diskurssi murtui, sen uusista osista käytiin kamppailua ja partikulaarista muodostuu universaali ratkaisu.

1990-luvulla vasta hajonneen imperiumin sisäinen kaoottisuus heijastui myös kamppailuna ulko- ja turvallisuuspoliittisessa diskurssissa. Venäjän turvallisuuspoliittinen eliitti – sen puolustus- ja ulkoministeriöt sekä turvallisuusneuvosto – kamppaili sekä vallasta että suunnasta, joka Venäjän uuden ulko- ja turvallisuuspolitiikan tulisi ottaa (De Haas 2010, 6). Vaikkakin Venäjän federaatio julkaisi vuonna 1993 ulkopoliittisen konseptin ja sotilasdoktriinin, julkaisi se ensimmäisen hegemonisen ratkaisun, strategioista hierarkisesti ylimmän suurstrategian eli kansallisen turvallisuuden konseptin vasta vuonna 1997 eli kuusi vuotta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen.

Uudessa sotilasdoktriinissaan (1993) Venäjä joutui havaitsemaan, ettei suurin uhka sille ollut enää valtioiden välinen suurvaltasota, vaan valtion sisäiset ja sen lähiulkomaiden konfliktit ja levottomuudet. Marcel De Haasin (2010, 6–7) arvioiden mukaan Venäjän lähestyminen näitä uusia pääosin sisäisiä sosio-ekonomisia uhkia vastaan oli ei-sotilaallinen ja Boris Jeltsinin 1990-luvun alun ulkopolitiikkaa hallitsi länsimyönteisyys. Kuitenkin Tšetšenian sodat (1994–1996 ja 1999–2009), Naton kasvava rooli kansainvälisessä turvallisuudessa ja Nato-operaatio entisessä Jugoslaviassa vaikuttivat venäläiseen turvallisuuspoliittiseen ajatteluun ja muovasivat prioriteetit uhkista pääosin ulkopuolella vallitseviksi ja sotilaallisella voimalla vastattaviksi. (mts. 6–7)

Kylmän sodan loppuminen vaikutti myös vuosikymmeniä vallinneisiin näkemyksiin uhkista, joilta Venäjä suojautuisi. Uudet uhkakuvat vaikuttivat Venäjän asevoimien tehtävien määrittelyyn ja avasivat sille toisaalta toimintakentän konfliktin ratkaisussa ja rauhanturvaamisessa. (Yermolaev 2000 ei s.) Uusilla sodilla ja konflikteilla oli myös kansainvälinen vaikutus, jossa konfliktinhallinta ja rauhanturvaaminen alkoivat yhä enemmän painottua osaksi alueellisten järjestöjen toimintaa. Uudessa kansainvälisessä järjestyksessä alueellisille organisaatioille, kuten Natolle tai Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestölle (ETYJ) kasvoi vastuu osallistua kansainvälisiin rauhanturvaamisoperaatioihin. Myös Venäjä kiinnitti huomionsa alueelliseen toimintaan ja alkoi painottaa rauhanturvaamisessa vuonna 1991 perustetun Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY)²⁷ roolia. Ivy oli Venäjälle poliittinen painopiste, jolle se pyrki ponnekkaasti hakemaan kansainvälisen yhteisön hyväksyntää (mt.). Vaikka käsitys uhkista ja muuttuneesta sodankäynnistä vaikutti niin läntiseen kuin itäiseen kuvaan rauhanturvaamisesta, Venäjän kehitys rauhanturvaamisessa ei kehittynyt rinnakkain lännen kanssa. Lännessä venäläisen rauhanturvaamisen katsottiin rikkovan joitakin rauhanturvaamiselle asetettuja ydinnormeja, kuten puolueettomuutta, minimisääntöä voimankäytölle tai konfliktiosapuolten suostumusta operaatioon (Sagramoso 2004, 14).

Venäjä aloittikin vuosikymmenen alussa Ivyn piirissä ensimmäiset rauhanturvaamisoperaatiot, jotka sijoituivat pääasiassa entisen Neuvostoliiton alueille. Jo vuoden sisällä Ivyn perustamisesta Venäjällä oli 950 miestä Etelä-Ossetiassa, 2750 miestä Transnitriassa ja 1000 miestä Abhasiassa (Yermoleav 2000). Venäjän uusi aktiivisuus rauhanturvaoperaatioissa

---

27 IVY – (Commonwealth of Independent States, CIS) jäsenmaat Armenia, Azerbaidzhan, Georgia, Kazakstan, Kirgisia, Moldova, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukraina, Valko-Venäjä, Venäjä

1990-luvulla ei kuitenkaan tapahtunut ilman kritiikkiä. Venäläinen rauhanturvaaminen keskittyi erityisesti sotilaalliseen toimintaan entisen Neuvostoliiton alueella ja vaikuttikin uus-imperialistiselta vaikutusvallan ja oman kansallisen turvallisuuden kasvattamiselta raja-alueillaan. (Sagramoso 2004, 14.) On kuitenkin huomattava, että tiettyjen näkökantojen (Mackinlay & Cross 2004, 4) mukaan näkemys venäläisen rauhanturvaamisen laittomista periaatteista voidaan kyseenalaistaa, sillä rauhanturvaaminen ja sen periaatteet olivat muutoksenalaisia myös lännessä. Esimerkiksi perinteisesti puolueettomuuden periaatteeseen nojautuva rauhanturvaaminen oli kykenemätön estämään 1990-luvun tragediat Ruandassa ja Jugoslaviassa. Toisaalta USA:n joukkojen epäonnistunut väliintulo Mogadishussa vuonna 1993 osoitti rauhanturvaamisen kykenemättömyyden vastata uusiin asymmetrisiin uhkiin. Mackinlay ja Cross väittääkin, että Venäjän toimia entisen Neuvostoliiton alueella ei voida näin ollen tuomita kansainvälisten normien vastaiseksi.

Vaikka Venäjän painotus rauhanturvaamisessa oli Ivy-painotteinen, aloitti se jo varhain 1990-luvulla lännen kanssa varovaisen rauhanturvaamisyhteistyön. Venäjä peri Neuvostoliiton jäsenyyden YK:n turvallisuusneuvoston pysyvänä jäsenenä vuonna 1992, jonka jälkeen se kasvatti osallistumistaan YK:n rauhanturvaoperaatioissa. Vuosikymmenen alussa Venäjä osallistui operaatioihin niin sen lähialueilla Georgiassa kuin kauempana Angolassa, Mosambikissa ja Ruandassakin. (Yermolaev 2000, ei s.) Lisäksi Venäjä aloitti vuosikymmenen alussa dialogin Naton kanssa liittymällä Pohjois-Atlantin yhteistyöneuvostoon. Kehikko kahdenvälisesti toteutettavasta rauhankumppanuusyhteistyöstä (Partnership for Peace, PfP) aloitettiin vuonna 1994, ja Venäjä osallistui pian vuonna 1996 ensimmäiseen Nato-johtoiseen operaatioon Bosniassa ja Herzegovinassa. (NATO 2011.) Venäläisten arvioiden mukaan pysyvän Nato–Venäjä-yhteistyöneuvoston perustaminen vuonna 1997 osoitti Venäjän kyvyn kansainväliset normit täyttäviin, yhteisiin rauhanturvaoperaatioihin. (Yermolaev 2000, ei s.) Valitettavasti länsimaisten arvioiden mukaan Venäjän osallistuminen länsimaisiin operaatioihin ja harjoituksiin ei vaikuttanut rauhanturvaamisen voimankäytösäännöstön yhtenäistymiseen, vaan venäläinen rauhanturvaaminen suosi yhä tulivoiman käyttöä osoittaen vähän huomioita siviiliväestölle ja kuolonuhreille (Sagramoso 2004, 15–16).

3.2.1 Konfliktinhallintaa moninapaisessa kansainvälisessä järjestyksessä

Historiallisesti Venäjän turvallisuuspoliittista, mutta toisaalta myös maailmanpoliittista identiteettiä on leimannut ajattelu omasta suurvaltuudesta ja tasavertaisuuden periaatteesta muiden valtojen joukossa (Lo & Trenin 2005, 16, Smith 2007, 63). Neuvostoliiton hajottua Venäjä kuitenkin löysi itsensä tilanteesta, jossa se oli sisäpoliittisesti sekasortoinen, taloudellisesti vararikon partaalla ja ulkopoliittisesti heikko. Putinin valtaan nousun myötä Venäjä pyrkiikin päämäärätietoisesti rakentamaan itselleen uuden yhtenäisemmän ja vakaamman ulkopoliitiikan (Putin 2000a, Putin 2000b, Putin 2000c). Ulko- ja turvallisuuspolitiikassa Putinin uusi politiikka oli länsimyrönteisempää ja se pyrki asemoimaan Venäjstä pehmeämmän kuvan turvallisuuden tuottajana kuin perinteisenä uhkana. Vaikka Putinin määrätietoisuuden ulkopoliitiikan voidaan katsoa onnistuneen, ei uusi pehmeä imago ole lyönyt lävitse. Venäjän ulkopoliittinen arvaamattomuus ja avoimuuden puute tekivät siitä länsimaaisissa katsannoissa epävakaa yhteistyökumppani. (Smith 2007, 62.)

2000-luvun vaihteen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa diskurssissa merkittäviä muotoa ja rakennettava tuovia elementtejä ovat moninapaisuus (multipolaarisuus), intressit, suvereenius, koskemattomuus ja tasa-arvoisuus. Venäjän turvallisuuspoliittisen toiminta perustuu sen kansallisten intressien huomioimiseen. Kansallisen turvallisuuden konseptissa (2000) "intressit" (интерес) määritellään yhdistelmäksi yksilön, yhteisön ja valtion taloudellista, poliittista, yhteiskunnallista, kansainvälistä, informatiivista, sotilaallista, rajoihin liittyvää ja ympäristöllistä turvallisuutta. Venäjän keino turvata nämä intressit on taata kansallinen suvereenius (суверенитет) ja koskemattomuus (целостность) tasa-arvoisuuteen (равноправие) perustuvassa kansainvälisessä yhteistyössä (Совет Безопасности Российской Федерации (Venäjän federaation turvallisuusneuvosto) 2000). Moninapaisuudesta taas on artikuloitu välineellinen elementti, jolloin sen alkuperäinen merkityssisältö tyhjenee ja merkitsijälle annetaan monia toisistaan poikkeavia merkityssisältöjä. Moninapaisuuden kautta voidaan havainnoida Venäjän käsitystä muuntuvista kansainvälisistä suhteista, omasta identifikaatiosta ja valtioiden välisestä turvallisuudesta. Kokonaisuudessaan moninapaisuus, intressit, suvereenius, koskemattomuus ja tasa-arvoisuus muodostavat ketjun, joka vaikuttavaa ratkaisevasti Venäjän poliittiseen toimintaan, Venäjän suhteisiin muihin valtioihin ja siihen yhteistyömalliin, jonka Venäjä näkee mahdolliseksi lännen kanssa.

Venäjän turvallisuuspoliittinen diskurssi huomioi kylmän sodan jälkeiset muuntuneet kansainväliset suhteet, mutta varsinaista kokonaismuotoa siitä määrittää moninapaisuus. Venäjän käsitys moninapaisesta maailmanpolitiikasta tarkoittaa ymmärrystä suurvaltasuhteista, joissa aiemmin vallinnut kaksinapainen (bipolaarinen) maailmanpolitiikka on murtunut moninapaiseksi (Совет Безопасности Российской Федерации (Venäjän federaation turvallisuusneuvosto) 2000). Näkemys omasta asemasta määritellään olemassaolona yhtenä navoista, suurvaltana suurvaltojen joukossa (Putin 2001, The Ministry of Foreign Affairs of Russia 2000).

Venäjän ulkopoliittisen konseptin mukaan maailma on läpikäymässä perustavanlaatuista muutosta, joka vaikuttaa läpikotaisin Venäjän federaation ja sen kansalaisten intresseihin. Konsepti lupaa Venäjän ottavan aktiivisesti kantaa tässä prosessissa. (The Ministry of Foreign Affairs of Russia 2000.) "Venäjä pyrkii saavuttamaan kansainvälisissä suhteissa moninapaisen järjestyksen, joka reflektoi modernia maailmaa ja sen intressien monimuotoisuutta.²⁸" Venäjän ulkopoliittisen toiminnan päämääränä on "saavuttaa maailman yhteisössä vakaa ja arvovaltainen asema, joka vastaa Venäjän intressejä suurvaltana, yhtenä vaikutusvaltaisimmista keskuksista modernissa maailmassa²⁹". Identifikaatiota ja luontaista sijaintia yhtenä maailmapolitiikan keskuksista asemoi Venäjälle tyypillinen imperialistinen ajattelu (Smith 2007, 63), jossa Venäjällä on luontainen asema yhtenä maailman suurvalloista vuosisataisella historiallaan ja rikkailla kulttuurisilla traditioillaan (Совет Безопасности Российской Федерации (Venäjän federaation turvallisuusneuvosto) 2000). Näkemykset heijastavat Venäjän näkemystä kansainvälisestä politiikasta valtakeskittymien jakamana ja sen pyrkimystä asemoida oma valtiollinen asema ja sijainti yhtenä noista valtakeskittymistä.

Moninapainen ajattelu vaikutti näin myös suhteissa Eurooppaan. Venäjän 2000-luvun vaihteen poliittisessa diskurssissa EU:n itsenäinen kansainvälinen toimijuus nähtiin positiivisena kehityksenä. Venäjä huomiokin hyväksyvästi EU:n intressit kehittää turvallisuuspoliittista ulottuvuuttaan (The Russian Federation Middle Term Strategy towards

28 "Russia shall seek to achieve a multi-polar system of international relations that really reflects the diversity of the modern world with its great variety of interests." (Совет Безопасности Российской Федерации (Venäjän federaation turvallisuusneuvosto) 2000) .

29 "...to achieve firm and prestigious positions in the world community, most fully consistent with the interests of the Russian Federation as a great power, as one of the most influential centers of the modern world, and which are necessary for the growth of its political, economic, intellectual and spiritual potential." (Совет Безопасности Российской Федерации (Venäjän federaation turvallisuusneuvosto) 2000.)

the European Union 2000). Jopa Venäjän ulkopoliittisen konseptin mukaan EU:n orastavaan sotilaallis-poliittiseen ulottuvuuteen tulee kiinnittää erikoishuomiota (The Ministry of Foreign Affairs of Russia 2000). EU:n julistettua strategian Venäjästä, Venäjän vastavuoroisesti julkaisema strategia Euroopan unionista *Mid-Term Strategy of Relations with the EU* ilmentää Venäjän myönteistä asennoitumista turvallisuuspoliittisen yhteistyön kehittämisestä EU:n kanssa. Konfliktinhallinnan saralla yhteistoiminta-alueiksi nimetään suhteellisen laaja valikoima toimintoja; rauhantekeminen (peacemaking), rauhanratkaisu (peacesettlement) ja toimet liittyen aserajoituksiin ja niiden vähentämiseen. Yhteisiksi turvallisuusuhkiksi strategia nimeää EU:n intressien kanssa yhtäläiset terrorismin, huumeiden salakuljetuksen ja kansainvälisen rikollisuuden. Strategiassa nimetään myös suurieleinen tavoite rakentaa yhteinen mantereen kattavan turvallisuussysteemi. (The Russian Federation Middle Term Strategy towards the European Union 2000.)

Vuosituhanen vaihteen diskurssissa Venäjä huomioi EU:n tärkeyden niin taloudellisena kuin poliittisena yhteistyökumppaninakin. Venäjän positiivisen asennoitumisen takana oli eritoten Putinin presidenttiys ja Putinin uusi pragmaattinen, kehitykseen ja kansainväliseen osallistumiseen tähtäävä ulkopoliitiikka. Putinin perimmäisenä poliittisena tähtäimenä oli Venäjän modernisaatio, jossa eritoten EU:lla nähtiin välineellinen rooli. Lisäksi unionin uuden turvallisuusulottuvuuden myötä Venäjä näki EU:n myös tällä sektorilla mahdollisena liittolaisena, Venäjälle olikin erityisen tärkeää taata osallisuus Euroopan uusissa turvallisuusjärjestelyissä. (Lynch 2003, 62.)

Turvallisuuspoliittinen kehitys EU:n kanssa voidaan nähdä paitsi Venäjän kääntymisenä länteen, mutta myös välineellisenä moninapaisuutta edistävänä ja ylläpitävänä keinona. Yhteistyö EU:n kanssa nähdään kansainvälisiä voimasuhteita tasapainottavana ja eritoten Naton vaikutusvaltaa Euroopassa vähentävänä tekijänä (The Russian Federation Middle Term Strategy towards the European Union 2000). Euroopan unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittyminen Natosta erillisenä nähtiin Venäjällä yhtenä suurimpana kriteerinä yhteistyön mahdollistumiselle ja Venäjä kannustikin eritoten Ranskan ajamaa linjaa ETPP:n kehityksestä Natosta erillisenä elementtinä (Lynch 2003, 50). Todellisuudessa EU-strategia ilmentää Venäjän suuria ja turhia toiveita turvallisuuspoliittisesta yhteistyön syventämisestä. ETPP:n tavoite ei ollut rakentaa Euroopan kattavaa turvallisuussysteemiä eikä perustaa toiminnalle luonut Venäjän tavoittelema tasa-arvoinen toiminta ilman jakavia

raja-aitoja. Viimeisenä Venäjän toiveikkuutta EU:n turvallisuuspoliittisesta kehityksestä laski ETPP:n liitoksisuus Natoon; ETPP:n kehitys koordinoitiin Natoon yhteensopivaksi ja EU:n sotilaallinen kyky pyrittiin täsmäyttämään yhteistoimintakykyiseksi juuri Naton kanssa (mts. 13).

On kuitenkin huomattava, että vaikka Venäjä oli toiveikas turvallisuuspoliittisen yhteistyön kehittämisestä EU:n kanssa, turvallisuuspoliittiset doktriinit, sotilasdoktriini ja kansallisen turvallisuuden konsepti, jättävät EU:n mainitsematta ja nimeävät Ivyn ensisijaisena kumppanina. Ulkopoliittisessa konseptissa (2000) alueellinen yhteistyö muodostaa yhden konseptin pääluvuista ja yhteistyö Ivyn kanssa nimetään Venäjän ensisijaisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen toiminnan ilmansuunnaksi. Vaikka yhteistyö kattaa alueita taloudesta, kaupasta ja kulttuurista, konsepti korostaa erityisesti yhteistoiminnan lisäämistä yhteisen turvallisuuden alalla. Pyrkimyksenä on taata rauha ja turvallisuus Ivy-alueella ja tasapainottaa alueellista voimatasapainoa. Konkreettisiksi toiminta-alueiksi nimetään muun muassa kamppailu uusia yhteisiä uhkia kuten kansainvälistä terrorismina ja ekstremismia³⁰ vastaan. (The Ministry of Foreign Affairs of Russia 2000.)

Moninapainen turvallisuusympäristö vaikuttaa myös venäläiseen näkemykseen konfliktinhallinnasta. Diskurssissa korostetaan YK:n, Etyjin ja Ivyn roolia. Venäläisessä turvallisuuspoliittisessa diskurssissa rauhanturvaaminen liittyy erityisesti moninapaisuuden, suvereeniuden ja kansainvälisen oikeuden yhtäläisyysketjuun, jossa elementit ovat yhteydessä toisiinsa siinä suhteessa, mikä rajataan erovaisuudessa elementtien ulkopuolelle. Näiden elementtien kautta voidaan siis havainnoida, mikä on elementtejä yhdistävä ulkopuolinen negatio, raja, ja täten valtio uhkakuva. Käytännössä venäläiset kansainväliseen oikeuteen ja valtiosuvereeniuteen liittyvät konfliktinhallinnan elementit muodostavat käsityksen, jossa ainoastaan kollektiivinen sovittelu on kykenevä lähestymään konflikteja ja takaamaan globaalin rauhan. Putinin mukaan erityisesti lähihistoria osoittaa, kuinka kansainvälisen oikeuden ohittavat toimet ovat uhka niin alueelliselle kuin globaalille turvallisuudelle (Putin 2000e). Erityisesti sotilaallisia elementtejä käsittävä toiminta Venäjän lähialueilla katsotaan oleva suoran uhka Venäjän sotilaalliselle turvallisuudelle (Venäjän federaation sotilasdoktriini 2000). Konfliktinhallinnan yhtäläisyydenketjun ulkopuoleksi määritellään eritoten Nato ja sen

30 Ekstremismillä Venäjä tarkoittaa nationalistista, uskonnollista, etnistä tai muuta vastaavankaltaista toimintaa, jonka tarkoituksena on horjuttaa Venäjän yhtenäisyyttä ja alueellista eheyttä. (Совет Безопасности Российской Федерации (Venäjän federaation turvallisuusneuvosto) 2009).

aiheuttama uhka, sillä Naton ajatellaan ylenkatsovan kansainvälisen oikeuden periaatteita ja rikkovan valtiosuvereeniuden rikkomatonta periaatetta. Eritoten sotilaallisen voiman käytön humanitaarisen intervention oikeutuksella, ilman YK:n turvallisuusneuvoston hyväksyntää, otaksutaan horjuttavan kansainvälisten suhteiden sotilaallis-poliittista tilannetta (mt. Putin 2000a).

Suurvaltaidentiteettiin ja moninapaiseen järjestykseen kiinnittyy Venäjän näkemys kansainvälisten suhteiden vakaasta järjestyksestä sekä niissä vallitsevista uhkatekijöistä: muiden valtojen, erityisesti lännen ja Yhdysvaltojen, yritykset heikentää moninapaista järjestystä. Putinin mukaan erityisesti lähihistoria osoittaa, kuinka kansainvälisen oikeuden ohittavat toimet ovat suora uhka Venäjän kansalliselle turvallisuudelle (Putin 2001a). Tilanne ilmentääkin Hanna Smithin (2007, 63) kuvailemaa Venäjän ulkopoliittiselle toiminnalle tyypillistä ressentiment-käyttäytymislinjaa, jota dominoi venäläisen poliittisen vallan epäilevä ajattelu ja syytökset ulkopuolisia voimia kohtaan pyrkimyksissä heikentää sen omaa asemaa.

Venäläinen turvallisuuspoliittinen diskurssi näyttäytyy modernille valtiolle tyypillisenä suvereeniutta, kansallista koskemattomuutta ja omaa turvallisuutta korostavana. Venäjän ulkopuolta ja kansainvälisiä suhteita leimaa suurvaltojen kamppailu ja turvallisuutta leimaa sen kova ulottuvuus. Ulkopoliittisessa konseptissa (2000) rauhantekeminen nähdään tehokkaana keinona ratkaista kansainvälisiä sotilaallisia konflikteja. Konsepti kuitenkin korostaa YK:n turvallisuusneuvoston valtuutusta sotilaallisen voiman käytöstä. Venäjällä konfliktinhallintaan liittyvät elementit liittyvät eritoten vakauttavaan toimintaan tilanteessa, jossa konfliktin voidaan nähdä kärjistyneen kriisiksi. Tällöin konfliktinratkaisussa Venäjä painottaa kovalle turvallisuudelle tyypillisiä keinoja. Varsinaisista konfliktinhallinnan osa-alueista (ks. Siren 2006) Venäjän diskurssissa huomioidaan rauhanturvaaminen. Rauhanturvaaminen liittyy Venäjän turvallisuuspoliittisessa diskurssissa erityisesti sotilaalliseen voiman käyttöön. Sotilasdoktriinissa se määritellään konfliktiosapuolien erottamiseksi, tilanteen rauhoittamiseksi ja turvallisten olosuhteiden takaamiseksi sovittelulle (Military Doctrine 2000). Vaikka Venäjän diskurssi huomioi rauhanturvaamisen merkittävänä ulkopoliittisena toimintona, on sen kyky rajoittunut. De Haasin (2010, 39) arvioiden mukaan huolimatta pyrkimyksistä armeijan modernisaatioon, ei venäläinen sotilaallinen voima, lukuun ottamatta sen 15. mekanisoitua prikaatia, ole kehittynyt eikä siis kykenevä toimimaan

laaja-alaisissa ja monitahoisissa operaatioissa ulkomailla.

3.2.2 Vahvan valtion ja turvallisuuden liitto

Luvussa Euroopan unionin konfliktinhallinnan diskurssista jaottelin analyysin sisä- ja ulkopuolelle. Näiden ulottuvuuksien kautta loin kokonaiskuvan elementeistä, jotka muovaavat EU:n ulkopoliittisen toiminnan konfliktinhallinnassa. Analyysimallinnus on mahdollista tehdä myös Venäjän diskurssista, jolloin toimijoiden konfliktinhallinnan kokonaisvaltaisia ymmärryksiä on helpompi tarkastella rinnakkain. Ensimmäisenä selvimpänä erona EU:n ja Venäjän diskursseissa on ymmärrys sisä- ja ulkopuolen ajallisista ja tilallisista suhteista. EU:n diskurssissa sisäpuolta rakentaa oma ajallinen toiseus ja ulkopuoli rajataan tilallisessa vastakkainasettelussa. Itselle ulossuljetut epävakauden ominaisuudet sijaitsevat itsen maantieteellisellä ulkopuolella. Venäjän diskurssissa rakennelmat ovat erilaisia. Ulkopuolinen tila järjestetään ajallisessa ulottuvuudessa, jonka kehityskaareen Venäjä asemoi oman subjektipositionsa kansainvälisissä suhteissa. Kun taas kysymyksissä uhkista, jotka perinteisesti ja esimerkiksi EU:n diskurssissa määritellään ulkopuolella sijaitseviksi, ovat osa Venäjän sisäpuolta. Euroopan unionin sisäpuoli identifioidaan vakauden ja vaurauden ympäristönä ja ulkopuolen ominaisuudeksi liitetään piirteitä konfliktisuudesta ja epävakaudesta. Venäjällä vastaavankaltaiset epävakauden ympäristön piirteet, kuten rikollisuus ja salakuljetus sijaitsevat sen maantieteellisten rajojen sisäpuolella.

Venäjän konstruktio uhkista ja turvallisuudesta on kahtiajakoinen. Se rikkoo perinteisiä katsantoja rajojen merkityksestä, mutta joita sen diskursiiviset prosessit toisaalta ylläpitävät. Campbellin (1992, 239) mukaan "valtioidentiteetti on ulossulkemisen kautta tapahtuva prosessi, jossa sisäpuolen turvallinen identiteetti on linkittynyt vaaran diskurssiin, siis erityisesti ulkopuolella sijaitseviin uhkiin ja vaaroihin³¹". Teorian mukaan kansallinen turvallisuus tarkoittaa suojautumista uhkilta, jotka tulevat erityisesti ulkoapäin. Kuitenkin näkemykset uusista, valtioiden rajat ylittävistä uhkista ovat hämärtäneet rajoja sisä- ja ulkopuolella vallitsevien uhkien välillä (The Ministry of Foreign Affairs of Russia 2000). Venäjän turvallisuuspoliittiset strategiat ovat kääntäneet katseensa rajojen ulkopuolisesta

31 For the state, identity can be understood as the outcome of exclusionary practices in which resistant elements to a secure identity on the "inside" are linked through a discourse of danger with threats identified and located on the "outside." (Campbell 1992, 238).

vihollisesta sisäpuolella vaaniviin uhkiin, kuten terrorismiin, järjestäytyneeseen rikollisuuteen, ekstremismiin ja aseiden ja huumeiden salakuljettamiseen (Venäjän federaation sotilasdoktriini 2000). Erityisesti verrattaessa EU:n diskurssiin, EU on määritellyt vastaavankaltaisia uhkia, mutta ne sijaitsevat sen alueellisella ulkopuolella uhaten sisäpuolta. Venäjällä uhkissa onkin useita samankaltaisuuksia EU:n kanssa, mutta Venäjällä nämä uhkat sijaitsevat sen maantieteellisten rajojen sisäpuolella.

Uhkakuvien siirto osaksi sisäpuolta mahdollistaa sisäpuolen poliittisten rajojen laajentamisen. Venäläinen turvallisuuspoliittinen katsanto on prosessi, joka hajottaa perinteisiä kuvia rajoista ja laajentaa näkemystä sisäpuolesta samalla oikeuttaen sisäpuolella tapahtuvan poliittisen toiminnan. Uhkakuvilla piirretyt rajat Venäjän ja sen lähialueiden välillä ovat matalat. Esimerkiksi elementit uusista uhkista, kuten terrorismista, rikollisuudesta ja raja-alueiden konflikteista, yhdistyvät doktriineissa Venäjän, Venäjän liittolaisten ja lähialueiden elementteihin. Diskurssissa rajat fyysisen sisäpuolen ja lähialueiden välillä ovat sumuiset, jolloin maan rajojen ulkopuolella sijaitsevat lähialueet luetaan osaksi poliittista sisäpuolta. Mielenkiintoista kyllä, tämänkaltainen diskursiivinen siirto on tyypillinen myös EU:lle; fyysisesti rajojen läheisyydessä, mutta ulkopuolella sijaitsevat alueet, luetaan osaksi poliittista sisäpuolta. Tällöin sekä EU:n että Venäjän diskursseissa, poliittisen rajan laajentaminen mahdollistaa tietyn kaltaisen politiikan mahdollistumisen: integraation ja laajentumisen tai maan rajojen ulkopuolelle ulottuvan poliittisen kontrollin.

Sisäpuolen epävakaus ja poliittisten rajojen laajentaminen ilmenee myös uhkaaviksi nimetyissä ilmansuunnissa. Sisäpuolta uhkaa erityisesti maan rajojen sisällä sijaitseva Pohjois-Kaukasus ja Tšetšenia. Rajojen läheisyydessä diskurssin huomio kiinnittyy erityisesti entisiin eteläisiin Neuvostoliiton maihin, kuten Tajikistaniin, Kirgistaniaan ja Uzbekistaniin. (Putin 2000a.) Entiset Neuvostoliiton alueet ja Ivy-liittolaiset nähdään Venäjän turvallisuuden piiriin, eli poliittisessa sisä- ja ulkopuoli jaottelussa sisäpuolelle kuuluviksi. Erityisesti sotilaalliset levottomuudet Venäjän rajan läheisyydessä määritellään yhdeksi pääuhkaksi Venäjän sotilaalliselle turvallisuudelle (Venäjän federaation sotilasdoktriini 2000). Venäjän ja Iyvyn turvallisuusintressit katsotaankin usein yhteneväisiksi (esim. Putin 2000c). Lähialueiden lukeminen osaksi Venäjän kansallista turvallisuutta toimiikin usein "riittävänä" perusteena hallitsevalle otteelle rajanaapureista. Venäjän poliittisen sisäpuolen laajentaminen on siis kyseenalainen oikeutus entisten neuvostoalueiden kontrollille ja jopa etupiirijattelulle.

Siirryttäessä Venäjän valtion ulkopuoliseen tilaan, tila ymmärretään erityisesti suurvaltasuhteina. Erotuksena EU:n diskurssiin, EU ei huomio vastaavankaltaista asetelmaa suurvaltapolitiikasta. Venäjän identifikaatio suhteissa muihin valtioihin rakentuu erityisesti ajallisessa ulottuvuudessa, EU pyrkikin erottautumaan vastaavankaltaisen rakennelman kautta sisäpuolen ja menneisyyden toiseudesta. Venäjä käyttää ajallista järjestelyä itsen ulkopuolella vallitsevasta tilasta: Venäjä menetti kylmän sodan hajottua Neuvostoliiton kiistämättömän aseman suurvaltana, mutta sen 2000-luvun vaihteen subjektipositio identifioituu osaksi ajallista kehitystä. Venäjä ei hyväksy paluuta 1990-luvun heikkouden tilaan, vaan se näkee oman asemansa kansainvälisessä politiikassa yhä vahvistuvana. Turvallisuuspoliittiset asiakirjat artikuloivat paitsi ajallisesti muuntuvat kansainväliset suhteet, mutta myös kehityskaaren, jonka Venäjän valtiollinen voima ja asema ovat läpikäymässä. Toisin sanoen Venäjän identiteetti pyrkii saavuttamaan ja lunastamaan itselleen tietyn maailmanpoliittisen pisteen. Diskurssiin identifikaatiosta sisällytetäänkin tiettyjä elementtejä ja ulosrajatut elementit muodostavat uhkan identiteettiprojektille. Tässä yhteydessä subjektipositiota ulkoapäin horjuttavat tekijät ovat suora uhka Venäjän kansalliselle turvallisuudelle. Uhkan Venäjän ulkopuolella luo Venäjän poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen aseman horjuttaminen kansainvälisissä suhteissa. Uhkakuvassa onkin siis ennemminkin kyse ulkopuolen pyrkimyksistä estää Venäjän pääsy maailmanpoliittisesti suurvalta-asemaan. (Совет Безопасности Российской Федерации (Venäjän federaation turvallisuusneuvosto) 2000.)

Venäjä nimeää kansallisen turvallisuuden konseptissaan kansainvälisissä suhteissa vallitsevan kehityssuunnan, joka luo uhkan paitsi edellä esitetylle identifikaatiolle, mutta myös vakaalle kansainväliselle järjestykselle. "Länsimaiset valtiot, Yhdysvaltojen johdolla, pyrkivät muovaamaan kansainvälisten suhteiden rakennetta omaan dominaatioon perustuvaksi ja suunnittelevat unilateraaleja ratkaisuja (sisältäen sotilaallisen voiman käyttöä) maailmanpoliittisiin ongelmiin kiertäen kansainvälisen oikeuden perusperiaatteita."³²(Совет Безопасности Российской Федерации (Venäjän federaation turvallisuusneuvosto) 2000.) Suoranaisen uhkan kansalliselle turvallisuudelle luovat "pyrkimykset jättää Venäjän intressit

32 "The second trend shows itself in attempts to create an international relations structure based on domination by developed Western countries in the international community, under US leadership and designed for unilateral solutions (including the use of military force) to key issues in world politics in circumvention of the fundamental rules of international law."(Совет Безопасности Российской Федерации (Venäjän federaation turvallisuusneuvosto) 2000.)

huomioimatta selvitetäessä ongelmia kansainvälisessä turvallisuudessa ja pyrkimykset heikentää Venäjän vahvistuvaa asemaa moninapaisessa maailmanjärjestyksessä³³ (Venäjän federaation sotilasdoktriini 2000). Asetelmalla onkin mielenkiintoinen yhtymäkohta Venäjän ymmärrykseen kansainvälisestä konfliktinhallinnasta. Venäjän diskurssissa kansainvälistä turvallisuutta ja vakautta uhkaa moninapaisuuden ja kansainvälisen oikeuden horjuttaminen. Venäjä näkee itseoikeutetun aseman osana kansainvälisissä turvallisuusjärjestelyissä ja sen huomiotta jättäminen uhkaa vakaata kansainvälistä järjestystä. Tämä näkyy eritoten Venäjän vastustuksena kansainvälisiä sotilaallisia operaatioita kohtaan, jotka eivät perustu YK-mandaattiin. 1990-luvun lopussa Venäjä ei esimerkiksi hyväksynyt Naton väliintuloa Jugoslavian sodassa ja protestoi voimakkaasti Naton pommituksia Serbiaan. Myöhemmin, vuonna 2003 sama näkemys ilmeni kielteisyytenä Yhdysvaltoja kohtaan, joka pyrki saavuttamaan kansainvälisen tuen ja hyväksynnän sodalleen Irakia vastaan.

Asemoin edellisessä luvussa Venäjän näkemystä kansainvälisissä suhteista moninapaisuuden kiinnekohtaan, mutta kysymyksissä Venäjän identifikaatiosta kansainväliseen turvallisuuteen on tuo näkemys yhä enemmän linkittynyt koskemattomuuteen. Venäjän diskurssi korostaa toistuvasti alueellisen turvallisuuden merkitystä ja korostaakin, että vahvalla valtiolla on erityinen rooli kansallisen turvallisuuden takaajana. Oikeastaan Venäjän ehys ja koskemattomuus³⁴ (целостность) ovat kannattavia periaatteita niin sisä- kuin ulkopuoleltakin tarkasteltuna. Putinin (2000d, 2001a) vastaus uusiin uhkiin onkin valtion vahvistaminen. Ilman vahvaa ja tehokasta valtioita on mahdotonta ratkaista mitään kansallista ongelmaa. Esimerkiksi presidentin vuotuisessa puheessaan liittokokoukselle, Putin näkee valtion hajaantumisen suurimpana uhkana kansalliselle turvallisuudelle. Vain vakiintunut ja tehokas valtiollinen valta on kyvykäs nujertamaan sosioekonomiset ongelmat, joiden kautta pystytään hallitsemaan kansallista turvallisuutta (Putin 2001a). Kansallista turvallisuutta uhkaavat kuvat kiinnittyvät sisäpuolelta kansallisen yhtenäisyyden ja ulkopuolelta koskemattomuuden ympärille, toisin sanoen saman voiman kääntöpuolille. Sisäpuolen uhkakuvat kietoutuvat toimintoihin, jotka hajottavat yhtenäisyyden järjestystä sisältä päin (esimerkiksi ekstremismi, terrorismi, rikollisuus) ja ulkoapäin muodostuvat uhkat, jotka horjuttavat suurvaltuuden koskemattomuuteen kietoutuvaa toimijuutta. Vain vahva valtio on kykenevä vastustamaan

33 "attempts to ignore (infringe) the Russian Federation's interests in resolving international security problems, and to oppose its strengthening as one influential center in a multipolar world" (Venäjän federaation sotilasdoktriini 2000).

34 Diskurssissa artikuloidaan целостность, josta voidaan käyttää suomennosta eheys (yhtenäisyys) tai koskemattomuus.

voimia, jotka pyrkivät horjuttamaan sen sisäistä yhtenäisyyttä ja kansainvälispoliittista asemaa.

Mielenkiintoisen Venäjän turvallisuuspoliittisesta diskurssista tekee sen mainittu kaksijakoisuus. Sisäpuolta rakennetaan rajoja rikkomalla ja turvallisuuden piiriä laajentamalla, kun taas ulkopuolen rakentaa kiinnekohdat kansallisista intresseistä, suvereeniudesta, koskemattomuudesta, moninapaisuudesta ja tasa-arvoisuudesta. Toisin sanoen tekijöistä, jotka vahvistavat erottelua sisä- ja ulkopuolen välillä ja rakentavat niiden välille rajan. On kuitenkin huomattava, että diskursiivisuuden kentässä suvereenin rajalla erottuvat sisä- ja ulkopuolen elementit yhdistyvät ja vahvistavat toisiaan. Sekä sisä- että ulkopuolen elementit yhdistyvät yhteisiin kiinnekohtiin: vakauteen ja valtion valtaan. Vakaa ja vahva valtio pystyy turvaamaan kansallisen turvallisuuden sen sisäpuolen uhkakuvia vastaan, mutta myös valtion ulkopuolisissa suhteissa turvallisuuden muita valtoja vastaan. Vahva valtio takaa Venäjän kansallisen turvallisuuden.

3.3 Hegemoninen diskurssi

3.3.1 Leikkaavat arvot ja intressit pohjana suhteiden institutionaaliselle kehikolle

Vaikka tietyt tutkimukset (esim. Hill 2003) lähtevät perusolettamuksesta, jossa suvereenius nähdään tehokkaan ulkopoliittisen toiminnan perustaksi, tutkielmani asettaa pohjavireeltään kahden erilaisen toimijan ulkopoliittiset toiminnat yhteiseen diskurssiin. EU:ta ei voida tarkastella perinteisenä suvereenina, vaan kansainvälisenä toimijana, jolla on laaja konfliktinhallinnan keinovalikoima. Venäjä taas on perinteinen suurvalta, jolle suvereenius on yksi ulkopoliitiikan kulmakivistä ja joka ei konfliktinhallinnassaan kaihda sotilaallisen voiman käyttöä. Edellä analysoin EU:n ja Venäjän erillisiä merkityksenantoja konfliktinhallinnasta, mutta tutkielmani teoreettis-metodologisessa kehikossa katson merkityksenantojen kilpailevan yhteistyödiskurssin hegemonisesta asemasta.

EU:n ja Venäjän sopimukselliset suhteet alkoivat 1989 Neuvostoliiton ja Euroopan yhteisön välillä kauppaa- ja taloussuhteita koskevalla sopimuksella (Agreement on Trade and Commercial and Economic Cooperation). 1990-luvulla Euroopan unionin ja Venäjän suhteista

sovittiin kymmenvuotisella kumppanuus- ja yhteistyösopimuksella PCA³⁵ (Partnership and Cooperation Agreement). Sopimus sisälsi tavoitteita ja toimintakehyksen vuorovaikutuksen kehittymiselle politiikan, talouden, kaupan ja kulttuurin alalla. (European Commission 2007.) PCA:n pääpaino oli kuitenkin taloudellinen ja sen tavoitteet vaatimattomat. Sopimuksen voimassaoloaika päättyi 2007, mutta voimassaoloaika jatkuu vuosittain, ellei sitä irtisanota. Vuonna 2008 aloitettiin yhä jatkuvat neuvottelut uudesta, laillisesti sitovasta perussopimuksesta. Vaikka uuteen sopimukseen ei olla päästy, katson PCA:n toisaalta vanhentuneeksi niin, ettei siitä voida analysoida suhteiden nykyluonnetta. Koska sopimus on kuitenkin osapuolten välillä ainut laillisesti sitova sopimus, on sen mainitsemisen ohittaminen mahdotonta.

Analyysi hegemonisesta diskurssista alkaa vuodesta 2000, jolloin Venäjä–EU-huippukokouksessa Moskovassa tehtiin ensimmäisiä avauksia yhteisistä turvallisuuspoliittisista teemoista. 2000-luvun tienoo olikin toiveikas EU:n ja Venäjän yhteistyön kehittämiseksi. Vuosikymmenen alkua voisi luonnehtia liennytykseksi Venäjän ja EU:n suhteissa. Vuosikymmenen lopulla EU:n sisäiset tavoitteet oman ulkopoliittikan kehittämisestä ja Venäjän myönteinen vastareaktio loivat toiveikkaan ilmapiirin suhteiden syvenemiselle. Erityisesti Venäjän näkökulmasta ajanjaksoa vuosien 1999–2001 välillä voi luonnehtia eurooppalaiseksi vaihtoehdoksi. Venäjä osoitti innostuksensa ETPP:aa kohtaan ja se pyrki kehittämään yhteistyötä "mahdollisimman pitkälle mahdollisimman nopeasti". Venäjän näkemystä heijastaakin Venäjän ja Naton vastakkainasettelu Kosovon kriisissä ja pyrkimys tasapainottaa Naton vaikutusvaltaa Euroopassa. (Lynch 2003, 74.) EU:n yhteistyöhön tähtäävää politiikkaa taas ajoi ajatus Venäjä sitomisesta mukaan Euroopan mantereen turvallisuuteen. Taustalla vaikutti eritoten huoli venäläislähtöisistä turvallisuusuhkista, kuten rikollisuudesta ja salakuljetuksesta. (Common Strategy of the EU in Russia 1999.) Keinona olikin pyrkimys kannustaa ja sitoa Venäjä eurooppalaiseen normi- ja arvoperustaan, jolloin demokraattinen ja vauras Venäjä pystyisi myötävaikuttamaan eurooppalaisen turvallisuuden kehitykseen (Haukkala 2003, 12, Council of the European Union 2000d). Lisäksi kriisinhallintakykyänsä juuri kehittävältä EU:lta puuttui olennaisesti sen operatiiviseen toimintakykyyn vaikuttava strateginen ilmakuljetuskyky, joka taas Venäjällä oli (Forsberg 2004, 251). Suhteet syvenivät taloudesta yhteiseen turvallisuuteen.

---

35 Käytetään yleisesti nimitystä PCA-sopimus

Naton Jugoslavian sodan jälkeen ja Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ensi askelilla, Venäjä oli eritoten tarkkaillut sitä, mihin suuntaan EU:n halukkuus ja kyky sotilaallisen toimintaan kehittyisi (Forsberg 2004, 254). Tultaessa Moskovan huippukokoukseen keväällä 2000 Putin ilmaisi myönteisyytensä Euroopan unionin kehittyvää turvallisuus- ja puolustuspoliittista ulottuvuutta kohtaan. Putin kuitenkin tarkensi, että EU:n ja Venäjän välillä on mahdollisuuksia kehittää yhteistyötä kansainvälisen rauhasta, turvallisuudesta ja vakaudesta YK:n peruskirjan periaatteiden mukaisesti. (Putin 2000b.) Venäjälle kynnyskysymys ja ennakkoehto yhteistyölle oli sotilaallinen toiminta ainoastaan YK:n ja Etyjin valtuutuksella (Forsberg 2004, 254). Hegemoninen diskurssi julistaakin poliittisen tuen Etyjille ja YK:lle, jolloin osallistumista kriisinhallintaoperaatioon ohjaa YK:n peruskirjan mukainen sääntely. Mahdollisiksi yhteistyöalueiksi konfliktinhallinnassa määritellään Etyjille tyypilliset toiminnot varhaisesta varoituksesta, konfliktinestosta, kriisinhallinnasta ja konfliktin jälkeisestä jälleenrakennuksesta. Varsinaisesta kahdenvälisestä yhteistyöstä vuoden 2000 Moskovan huippukokouksessa on maininta, jossa EU vakuutti mahdollisuutta kutsua Venäjä kriisinhallintaoperaation. (Russia–European Union Summit 2000.)

Kansainvälinen oikeus ja monikeskinen yhteistyö Etyjin ja YK:n piirissä muodostavat EU:n ja Venäjän yhteistyön lähtökohtaisen perustan (mm. EU–Russia Summit 1999, EU–Russia Summit 2000). Monenkeskisyydestä on muodostunut hegemonisen diskurssin kelluva merkittävä eli elementti, johon toimijoiden eriävistä poliittisista tavoitteista johtuen on ladattu erilaisia merkityssisältöjä. Käytännössä sekä EU että Venäjä käyttävät monenkeskisyyttä omien tarkoitusperiensä mukaisesti siten, että merkittävä saa merkityksensä kilpailevien intressien mukaisesti. Venäjän oma diskurssi korostaa monenkeskisen maailmanpolitiikan rakentamista, minkä tarkoitus on rakentaa maailmanjärjestys, jossa suurvallat toimivat ja neuvottelevat omien intressiensä mukaisesti (The Ministry of Foreign Affairs of Russia 2000). Käsityksen mukaan monenkeskisen kansainvälisen poliittisen toiminnan tulee perustua yhteisiin päätöksiin, joissa Venäjällä on itseoikeutettu ja tasavertainen asema (Zagorski 2009, 78). Venäläisessä poliittisessa retoriikassa monenkeskisyyttä käytetäänkin usein lähes synonyymina moninapaisuuden kanssa (Smith 2007, 63). EU:n diskurssissa taas, monenkeskisyyys nimetään vuonna 2003 julkaistussa turvallisuusstrategiassa tärkeänä osana kansainvälistä turvallisuutta ja hyvinvointia, joissa "kansainvälinen järjestys perustuu

tehokkaaseen monenvälisyyteen"³⁶. EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan monenkeskinen kiinnekehta muodostuu ymmärrettäväksi demokratian, hyvän hallintotavan, ihmisoikeuksien ja ympäristön tukemisen ketjussa. Kiinnekehtaa käytetään osana turvallisuus-, kaupp- ja kehityspoliittisia diskursseja. (European Council 2003.) Selvistä poikkeavista näkemyksistä huolimatta EU:n ja Venäjän hegemonisessa diskurssissa monenkeskisyyttä ei määritellä sen syvemmin, lukuun ottamatta viittauskohtaa YK:sta tai Etyjistä.

Yleisesti varsinaisena läpimurtona EU:n ja Venäjän väliselle turvallisuuspoliittiselle yhteistyölle katsotaan Pariisin huippukokousta syksyllä 2000, jolloin ensimmäisen kerran tuli esille aloite yhteisen turvallisuuden ja kriisinhallinnan kehittämistä (EU–Russia Summit 2000). Pariisissa annettiin yhteinen julkilausuma vuoropuhelun ja yhteistyön vahvistamisesta Euroopan poliittisissa ja turvallisuusasioissa. Julkilausumassa päätettiin perustaa neuvonpitotilaisuuksia turvallisuuden ja puolustuksen alalta, kehittää strategista vuoropuhelua, järjestää asiantuntijatason neuvonpitoa aseriisunta-, asevalvonta- ja asesulkuasioissa sekä edistää yhteistyötä operatiivisen kriisinhallinnan alalla. Lisäksi Pariisin yhteisessä julkilausumassa luvataan perehtyä mekanismeihin, jotka mahdollistaisivat Venäjän osallistumisen EU-operaatioon. Myös Moskovan huippukokouksen yhteislausuma toukokuussa 2001 julisti myönteistä ilmapiiriä yhteisen konfliktinhallintaulottuvuuden kehittämistä. Kriisinhallintayhteistyö nimetään siinä tärkeäksi yhteistyöulottuvuudeksi niin Euroopassa kuin myös monenkeskisessä viitekehyksessä osana YK:n ja Etyjin toimintaa. Poliittista dialogia luvataan edelleen kehittää ja sekä EU että Venäjä lupautuivat vastavuoroiseen informaatiovaihtoon oman turvallisuuspolitiikan kehityksestä. (Russia–European Union Summit 2001.)

Hegemonisessa diskurssissa lähtökodaksi ja periaatteeksi yhteistyölle nimetään yhteiset arvot. Pohjan yhteistyölle muodostaa yhtäläisyysketju demokratiasta, ihmisoikeuksista, oikeusvaltioperiaatteesta ja markkinataloudesta. (EU–Russia Summit 1999, EU–Russia Parliamentary Cooperation Committee 2000, Russia–European Union Summit 2000, Russia–European Summit 2001.) Yhteisen julkilausuman mukaan yhteistyökumppanuuden tarkoitus on edistää taloudellista kasvua ja vaurautta, yhteiskunnallista kehitystä, puhdasta ympäristöä

---

36 Yhtäläisesti kuten Venäjän käsitys monenkeskisyydestä on ollut tieteellisen tutkimuksen kohteena, akateeminen tutkimus on pyrkinyt hahmottamaan sitä, miten ja mitä EU tehokkaalla monenkeskisellä politiikalla tarkoittaa. Muun muassa Krausen (2004) mukaan EU:ssa on useita sisäisiä monenkeskisyydiskursseja

ja vahvistaa Euroopan turvallisuutta ja vakautta (Russia–European Summit 2001). Vaikka Euroopan turvallisuus ja vakaus voidaan nimetä toimijoiden yhteiseksi intressiksi, on sekä nimetty arvoperusta että sen päämäärät osia EU:n ulkopoliittisesta diskurssista. EU:lle yhteistyön lähtökohdan muodostaa "yhteinen" arvoperusta, joka on tosiasiallisesti vieras Venäjän diskurssille. Lähtökohtaisesti ymmärrys Venäjän halukkuudelle kehittää turvallisuuspoliittista yhteistyötä voidaan muodostaa vain sen kansallisten intressien kautta. Forsbergin (2004, 261) analyysin mukaan juuri intressit ja arvot eli käsitykset perustasta, jolle suhteiden tulisi muodostua, ovat olleet esteenä yhteistyön täysipainoiselle kehitykselle.

Eroavia käsityksiä suhteiden lähtökohdista ja niiden päämääristä voidaan ongelmallistaa suvereenien ja jälkisuvereenien toimintalogiikoiden kautta. EU:n jälkisuvereeni ja jälkimoderni politiikka tähtäsi vakauteen ja turvallisuuteen integraation logiikkaan perustuvalla toiminnalla, jolloin Venäjään liittyvä ulko- ja turvallisuuspoliittinen toiminta kietoutui ajatukseen Venäjän sitomisesta "yhtenäiseen, vakaaseen, demokraattiseen ja vauraaseen Eurooppaan ilman jakavia linjoja" (mm. Haukkala 2003, 2010). Venäjän turvallisuuspoliittista yhteistyötä EU:n kanssa taas ajoi sen moderni, valtiosuvereeniuteen perustava ajattelu, jossa yhteistyö nähtiin erityisesti keinona saavuttaa tunnustettu asema suurvaltana. Vaikka jo logiikat yhteistyöstä olivat eroavat, olivat ne myös sitä itse aikeissa. Venäjän odotukset yhteistyöstä olivat kunnianhimoisemmat ja poikkeavammat kuin EU:n todelliset aiheet. Venäjä oli kiinnostunut kehittämään eritoten laajaa, tasa-arvoisuuteen perustuvaa eurooppalaista turvallisuusarkkitehtuuria, joka ei missään vaiheessa ollut EU:n tosiasiallisena tavoitteena.

Lopulta poikkeavat tavoitteet ja päämäärät kävivät ilmi operatiivisen toiminnan merkittävimmissä kulmakivissä; mitkä olisivat ehdot ja mikä olisi kehikko, jonka piirissä EU ja Venäjä osallistuisivat yhteiseen operaatioon. EU ratkaisi ongelman sisäisesti. EU määritteli vuoden 2002 Sevillan Eurooppa-neuvoston kokouksessa ehdot Venäjän osallistumiselle EU-johtoiseen kriisinhallintaoperaatioon (Euroopan unionin ja Venäjän väliset neuvonpito- ja yhteistyöjärjestelyt kriisinhallinnan alalla) (European Council 2002). EU:n järjestelyt kriisinhallintayhteistyöstä EU-johtoisena operaationa ilman yhteistä kriisinhallinnan konseptia tai jaettua suunnittelu- ja johtovaihetta törmääkin yhteen Venäjän turvallisuuspoliittisessa diskurssissa artikuloitujen kansallisen vallan ja tasa-arvoisuuden elementtien kanssa. Tilannetta voidaan kuvastaa myös Forsbergin (2004, 263–264) esittämänä tilanteena Venäjän

ja EU:n toisistaan poikkeavina katsantoina suhteissa vallitsevista poliittisista asemista ja vallasta. Venäjä katsoo olevansa ehdoton osa eurooppalaista turvallisuutta ja katsoo, että se tulisi huomioida tasavertaisena, Naton asemaan verrattavissa olevana kumppanina EU:n turvallisuus ja puolustuspolitiikan kehityksessä. EU ei taas näe Venäjää oleellisena viitekehystenä sen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehityksessä ja ei pidä sitä välttämättömänä yhteistyökumppanina kriisinhallinnassa. EU ei siis ole halukas myöntämään Venäjälle sen havittelemaa erikoisasemaa muiden kumppaneiden joukossa. Näin ollen konfliktinhallinnan diskursiivisuuden kentällä lopullinen operatiivinen toiminta jäikin vähäiseksi lukuun ottamatta Venäjän osallistumista EU:n poliisioperaatioon Bosnia-Herzegovinassa (5 poliisia) ja EU–Nato-kriisinhallintaharjoitukseen.

3.3.2 Elementtejä yhteisestä konfliktinhallinnasta

Sekä EU:lle että Venäjälle terrorismi, järjestäytynyt rikollisuus ja huumeiden salakuljetus ovat uhkakuvia, joita vastaan turvallisuuspoliittinen toiminta kohdistuu. Vaikka EU:n ja Venäjän diskursseissa on yhtäläisiä osia, rakennelmat poikkeavat toisistaan. Kummankin toimijan näkemykset uusista uhkista ovat rajat ylittäviä ja niillä ei usein ole maantieteellistä sijaintia, mutta kuitenkin niiden diskursiivisissa sijainneissa on eroavaisuuksia. EU:n näkemys kansainvälisestä turvallisuusympäristöstä on globaali ja uhkat siellä ovat monimuotoisia, näkymättömiä ja arvaamattomia (European Council 2003). EU:n diskurssissa uhkakuvat jakautuvat; sisäinen, menneisyyden epävakauden uhka taltutetaan integraatiolla ja laajentumisella ja selkeästi konfliktiset elementit, kuten terrorismi ja rikollisuus sijoitetaan itsen ulkopuolisille alueille. Näille uhkille ei haluta antaa pääsyä sisäpuolelle. Venäjän diskurssissa vastaavat uhkat uhkaavat kansallista turvallisuutta, mutta ne ovat liittyneet Venäjän sisäisen turvallisuuden diskurssiin sijaiten maan rajojen sisäpuolella. Venäjän ulkoisen turvallisuusympäristön muodostavat suurvaltasuhteet ja suurvaltojen välinen kamppailu, toisin sanoen ulottuvuus, jota EU:n diskurssissa ei ole. Käytännössä eroavat uhkakuvakonstruktiot vaikeuttavat yhteisessä konfliktinhallintadiskurssissa määritelmiä siitä, mihin ja miten yhteisellä konfliktinhallinnalla halutaan vastata.

Vuoropuhelu yhteisistä uhkista aloitettiin Venäjä–EU-huippukokouksessa keväällä 2000, jolloin keskustelu yhteisistä uhkakuvista oli vilkasta. Käsitykset yhteisistä uhkista kietoutuvat

pääosin uusien ja erityisesti pehmeiden, ei-sotilaallista alkuperää olevien uhkakuvien ympärille. Uhkakuviksi määriteltiin valtioiden rajat ylittävät uhkat, kuten ekstremismi ja terrorismi, järjestäytynyt rikollisuus, huumeiden, ihmisten ja aseiden salakuljetus ja rahanpesu³⁷. Hegemonisessa diskurssissa voidaan havainnoida aineksia sekä EU:n että Venäjän uhkakuvista. (Russia–European Union Summit 2000.) Pääosin diskurssi kuitenkin noudattaa EU:n Venäjä-strategiassa artikuloituja "yhteisiä ongelmia", toisin sanoen venäläisiä uhkia, joiden EU pelkasi läikkyvän sen sisäpuolelle (Official Journal of the European Communities L157/1, 1999.) Yhteiseen uhkakuvapolitiikkaan on kuitenkin myös liitetty tyypilliset Venäjän uhkakuvadiskurssiin kuuluvat ilmiöt, ekstremismi ja terrorismi. Varsinaista hegemonista voittoa EU:n ja Venäjän välillä ei siis ole nähtävissä. Diskurssin elementit ovatkin yhteydessä toisiinsa sen kautta, miten ne linkittyvät tyhjään uhkakuvaan. Varsinaista uhkan merkityssisältöä tyhjennetään lataamalla siihen yhä uusia elementtejä ja monimutkaistamalla yhtäläisyydenketjua. Tyhjä merkitsijä onnistuukin luomaan uhkakuvadiskurssiin tunteen yhtenäisyydestä ja mielikuvan täyteydestä. Tyhjän merkitsijän siivittämänä Pariisin huippukokouksessa EU ja Venäjä saavuttivat yhteisen julkilausuman poliittisista ja turvallisuusasioista. Yhtenäisyys oli kuitenkin vain hetkellinen, sillä Yhdysvaltoihin kohdistuneiden terroristi-iskujen jälkeen vuoden 2001 lopun diskurssin kiinnekehdaksi muodostuu terrorismi. (EU–Russia Parliamentary Cooperation Committee 2001, EU–Russia Summit 2001.)

Vuosituhanneen vaihteen vuoropuhelussa, määrittelyssä konfliktinhallinnan toimintakentästä, mielenkiinto kohdistuu usealle alueelle. Turvallisuuspoliittinen huomio on Lähi-idän, Jugoslavian liittotasavallan, Länsi-Balkanin (eritoten Kosovon) ja Etelä-Kaukasuksen alueilla. Vaikka epävakaaiksi seuduiksi nimetään alueita sekä EU:n että Venäjän yksilöllisistä diskursseista, pääpaino on eritoten EU:n alueellisissa intresseissä. Esimerkiksi juuri EU on perinteisesti ollut kiinnostunut Lähi-idästä ja sen arabi–israelilaisen konfliktin ratkaisusta ja Länsi-Balkanin Kosovolla ja Jugoslaviassa on luontainen painotus ja asema EU:n diskurssissa eurooppalaisena ongelmana. (esim. Council of the European Union 1999). Eli vaikka Venäjän

37 Vaikka Venäjä ja länsi näennäisesti määrittelevät samoja ns. uusia uhkia, ne eroavat tarkemassa sisällöllisessä määrittelyssä toisistaan. Esimerkiksi terrorismi nähdään olevan yksi nykymaailman suurimmista uusista uhkaajista, kuitenkin se määrittely, minkä esimerkiksi Venäjä ja USA tälle merkitsijälle tekevät, eroavat radikaalisti toisistaan. Venäjä katsoo terroristeiksi islamistiset tsetseeni militantit Pohjois-Kaukasiassa ja Keski-Aasiassa, joita tukee maat kuten Saudi-Arabia, Turkki ja Pakistan – maat joilla on katsottu olevan strategisesti läheiset suhteet USA:an. USA:n näkemys terrorismista sijaitsee muualla: sitä uhkaa terroristiryhmittymät kuten al Qaida, Hamas tai Hizbollah, jonka takana vaanii 'roistovaltio' Iran. (Arbatova 2010, 100.)

voidaan katsoa ottaneen 1990-luvulla vahvasti kantaa Jugoslavian hajoamissotiin, ei Jugoslavian aluetta mainita enää sen 2000-luvun vaihteen turvallisuuspoliittisten asiakirjojen alueellisten prioriteettien joukossa (esim. Ulkopoliittisessa konseptissa The Ministry of Foreign Affairs of Russia 2000). EU:n hegemoninen artikulaatio konfliktinhallinnan toimintakentästä voidaankin nähdä diplomaattisena voittona, sillä Venäjän läsnäolon sisällyttäminen sen kansainväliseen konfliktinratkaisuun on ollut eurooppalaiselle diplomatialle lisäarvo (Lynch 2003, 116). On kuitenkin huomattava, että konfliktinhallinnan määrittelyssä käsitys EU:n ja Venäjän välisestä yhteistoiminnasta rajoittuu rajatulle alueella ja ensisijaisena päämääränä ei ole tehdä yhteisestä toiminnasta globaalin konfliktinhallinnan ainesosaa.

Kuitenkin keskusteluissa maailman konfliktialueista, kiinnitetään toistuvasti huomio alueeseen, jota ei varsinaisesti yhdistetä konfliktinhallintaan. Venäjä ja EU huomioivat Tšetšenian, mutta alueelle ei ole tarkoitus kohdistaa yhteisiä konfliktinratkaisuun tähtääviä toimia (EU–Russia Summit 2000). Tšetšenian elementti liitetään eritoten arvoperustaiseen arviointiin, sillä EU on sekä vuoropuhelussaan Venäjälle että omissa poliittisissa asiakirjoissaan toistuvasti osoittanut huolensa alueen ihmisoikeuksista ja tuominnut Venäjän toimet alueella. (esim. Council of the European Union 2000c, European Council 1999b). Tšetšenian kysymyksestä muodostuikin EU:n ja Venäjän välisissä suhteissa piste, jossa erilaiset arvoperustat tulivat räikeimmin esille (Forsberg 2004, 262). Huomioitaessa Venäjä kiinnostavat suvereeniuudesta ja alueellisesta koskemattomuudesta voidaan ymmärtää Venäjän haluttomuus hyväksyä EU:n puuttuminen ilmiöön, joka on sidottu osaksi sen kansallista turvallisuutta. Hegemoninen diskurssi noudattaakin Venäjän näkemystä ja ulossulkee EU:n mahdollisuuden vaikuttaa alueella. Tämä näkyy julkilausumassa vuoropuhelun ja yhteistyön vahvistamisesta Euroopan poliittisissa ja turvallisuusasioissa: "Tšetšeniaan pyritään mitä kiireellisimmän hakemaan poliittinen ratkaisu, mutta kunnioittaen Venäjän suvereeniutta ja alueellista koskemattomuutta³⁸" (EU–Russia Summit 2000). Lopulta EU:n arvoperustaiset pyrkimykset sanktioida Venäjää murtuivat, ja politiikka siirtyi arvoperustaisesta politiikasta intressivetoiseen yhteistyöhön (Haukkala 2009, 60).

---

38 "With regard to Chechnya, we agreed upon the need to seek a political solution as a matter of urgency, with due regard for the sovereignty and territorial integrity of the Russian Federation.." (EU–Russia Summit 2000).

Yhteiset alueet ja tiekartat

Teen tutkielmassani ajallisen katsauksen, jossa alkupään muodostaa 2000-luvun alku ja loppupään 2000-luvun loppu. Olisi kuitenkin virhe jättää huomioimatta kehikkoa, jonka kautta suhteet nykyään määrittyvät. EU:n ja Venäjän suhteet määritellään strategisen kumppanuuden kautta. Vuonna 2003 luotiin kehys "neljästä yhteisestä alueesta". Viitekehys, jossa suhteita kehitetään jakaantuu 1) yhteisen talouden alueeseen, 2) vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueeseen, 3) ulkoisen turvallisuuden alueeseen ja 4) tutkimuksen, koulutuksen ja kulttuurin alueeseen. Ulkoisen turvallisuuden alueessa yhteistyö konfliktinhallinnan saralla pyritään saattamaan toiminnan tasolle ja kehittämään siihen yhteinen lähestymistapa. Asiakirjassa nostetaan esille Venäjän osallistuminen EU-johtoiseen poliisioperaatioon Bosniassa ja Herzegovinassa sekä mahdollisuus käyttää Venäjän pitkän matkan ilmakuljetuskapasiteettia kriisinhallintaoperaatioissa. Lisäksi toimijat päättivät vahvistaa yhteistyötä aseriisunta-, asevalvonta- ja asesulkuasioissa. (Eu–Russia Summit 2003.)

Vuonna 2005 yhteisiä alueita tarkennettiin ns. tiekartoilla, jotka määrittelevät neljän alueen sisällön, sen tavoitteet ja itse keinot päästä tavoitteisiin. Tiekartat julistavat Venäjän ja EU:n yhteistä jaettua vastuuta kansainvälisessä järjestyksessä. Toimijat sitoutuvat vahvistamaan monenkeskisyyttä ja korostavat sekä YK:n, Etyjin että Euroopan Neuvoston roolia. Dialogi turvallisuudesta, toiminta kriisinhallinnassa ja pelastustoimessa määriteltiin kohdistumaan nykymaailman globaaleihin ja alueellisiin uhkakuviin, kuten terrorismiin, joukkotuhoojien leviämiseen sekä alueellisten ja paikallisten konfliktien olemassaoloon. Erityishuomio kiinnittyy toimintaan EU:n ja Venäjän rajojen läheisyydessä. Jo vuosia sitten julistetulle halukkuudelle toimintaan yhteisessä kriisinhallintaoperaatiossa annettiin todellisia tavoitteita ja toimintakeinoja. Päämääränä oli aloittaa toimet ja keskustelu kriisinhallintaoperaation aloittamiseksi. Yhteisissä asiantuntijatapaamisissa oli tarkoitus vaihtaa näkemyksiä ja parantaa vastavuoroista ymmärrystä konfliktinhallintaan liittyvistä toimintatavoista. Dialogin perimmäinen tarkoitus oli tutkia mahdollisuuksia yhteiseen operaatioon ja yhteisten kriisinhallintaperiaatteiden ja muotojen kehittämiseen. Käytännössä yhteistyötä oli tarkoitus kehittää jaetuissa koulutuksissa ja harjoituksissa. (European Union External Action 2007.)

Vuosituhanne alussa EU ja Venäjä olivat jopa innokkaita kehittämään yhteistyöalueita ulko-

ja turvallisuuspolitiikassa sekä konfliktinhallinnassa. Toimijat pystyivät muotoilemaan useita yhteisiä julkilausumia kansainvälisestä turvallisuudesta. Hegemonisessa diskurssissa ja yhteisiksi nimetyissä intresseissä vaikutti olevan lukuisia leikkaavia pisteitä ja vaikutti, että pohja yhteistyölle olisi mahdollinen. Silti edelleen, konfliktinhallinnan operatiivinen toimeenpano loisti poissaolollaan. Yhtäläisyyksien voidaankin katsoa olevan pinnallisia, jolloin esteen yhteistoiminnalle muodostavat esimerkiksi syvemmät toimintalogiikat, jotka juontuvat Venäjän ja EU:n maailmankuvallisista eroavaisuuksista (Haukkala 2003, 16). Katsannossa yhteisestä konfliktinhallinnasta nämä maailmankatsomukselliset eroavaisuudet aiheuttavat toisistaan eroavat konfliktinhallinnan tulkinnat, vaikka intressit leikkaisivat pinnallisesti. Tarkasteltaessa siis diskursiivisia rakennelmia omasta identifikaatiosta, uhkista, turvallisuuden perustoista ja konfliktinhallinnan osa-alueista, analyysi on osittanut toimijoiden merkityksellistymien konfliktinhallinnasta olevan toisistaan varsin kaukana.

4 TODELLISUUS JA REALITEETIT 2000-LUVUN LOPULLA

Vaikka Euroopan unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikka alettiin kehittää dynaamisesti 2000-luvun vaihteessa, se sai paljon kritiikkiä varovaisuudestaan ja kyvyttömyydestään tehokkaaseen ulkopoliittiseen toimintaan. 2000-luvun kuluessa EU onkin pyrkinyt vahvistamaan uskottavaa ulkopoliittista toimijuuttaan ja kansainvälistä rooliaan. Vuonna 2009 voimaan tulleen Lissabonin sopimuksen myötä se selkeytti ulkosuhdehallintoaan, jonka myötä EU uskoi pystyvänsä esiintymään ja toimimaan yhä yhtenäisemmin maailmanpolitiikassa (Raik 2011, 24). Myös Venäjän 2000-lukua leimaa sen yhä itsevarmempi ulko- ja turvallisuuspoliittinen asenne. 2000-luvun vaihteen sekasortoisesta ja heikosta asetelmasta siirryttiin Putinin hallintoon, jota ensin leimasi länsimyönteisyys ja yhteistyöhakuinen politiikka. Putinin toisella presidenttikaudella politiikka vaihtui aggressiivisemmaksi ja itsevarmemmaksi. Venäjän 2000-luvun poliittista itsetuntoa siivittikin kaasu- ja energiatulojen valtava kasvu. (Fedorov 2010, 2.) Venäjän ja Euroopan unionin suhteita on leimannut kaksi vallitsevaa kehityssuuntaa: käsitys toisistaan riippuvuudesta, mutta toisaalta käsitys lisääntyvistä erimielisyyksistä ja ongelmista. Esimerkiksi kauppasuhteet ovat tiivistyneet – EU on Venäjän suurin kauppakumppani ja Venäjä on puolestaan EU:n kolmanneksi suurin kauppakumppani (European Commission 2012) – mutta tärkeistä yhteistyökysymyksistä, kuten energiasuhteista ei olla päästy yhteisymmärrykseen. Poliittinen yhteistyö on ollut ongelmallista, sillä esimerkiksi neljä yhteistä tiekarttaa ja yhteisen alueet eivät muodostaneet Brysselissä ja Moskovassa tiivistä yhteistä päämäärää. 2000-luvun kuluessa EU ja Venäjä ovatkin yhä enenevässä määrin tuoneet esille tyytymättömyytensä suhteiden laatuun, molemmat osapuolet ovat olleet tyytymättömiä käytännön yhteistyön puutteeseen (Barroso 2008, Medvedev 2008).

Vaikka 2000-luvun alku osoitti Venäjän ja EU:n molemminpuolisen kiinnostuksen yhteisen konfliktinhallintaulottuvuuden kehittämiseksi vuosikymmen on osoittanut, että yhteistyön kehitys turvallisuuden sektorilla on ollut vaikeaa. Silti kehityksen hitaudesta ja ongelmista huolimatta dialogi jatkuu ja konfliktinhallinnan toimeenpanossa on koettu onnistumisia. Venäjä ja EU ovat olleet menestyksekkäissä kriisinhallintayhteistyössä Tšadissa ja Somalian rannikolla. Analyysin viimeisessä pisteessä tarkastelen, onko esimerkiksi yllä kuvatuilla EU:n

ja Venäjän vahvistuneilla kansainvälis- ja turvallisuuspoliittisilla identifikaatioilla ollut vaikutuksia konfliktinhallinnan merkityksenantoon. Luvun tarkoitus on ensimmäiseksi havainnoida ja verrata konfliktinhallinnan erityisten merkitysten muutosta, miten EU:n ja Venäjän merkityksenannot ovat vuosikymmenen takaisesta muuttuneet. Toiseksi perehdyn siihen, miten EU:n ja Venäjän yhteinen konfliktinhallinnan merkityksenanto on vuosituhannen alusta muuttunut.

4.1 EU 2000-luvun lopulla

Usean poststrukturalistisen tutkijan mukaan valtion identiteetti ilmenee ja sitä uudelleen tuotetaan ulkopoliittisissa toiminnoissa. EU on kautta 2000-luvun pyrkinyt vahvistamaan ulkopoliittista toimintakykyään ja siihen liittyvää subjektipositiota. Se on osallistunut yhä aktiivisemmin muun muassa aseidenriisuntatoimiin, rauhanvälitykseen, rauhanturvatehtäviin ja erilaisiin poliittisiin tarkkailuoperaatioihin. Osallistumalla kansainväliseen kriisinhallintaan EU on luonut ja vahvistanut itselleen tiettyä ulkopoliittista identiteettiä. EU:n diskurssissa ilmeneekin, että projekti, jonka EU vuosituhannen vaihteessa asetti itselleen globaalin toimijuuden muodossa, nähdään nykyään menestyksekkäänä. Euroopan turvallisuusstrategian toteutusta koskevassa päivityksessä *Report on the of the European Security Strategy– Providing Security in a Changing World* EU nähdään "vakauden ankkurina", joka pystyy vaikuttamaan turvallisuuteen koko maailmassa (Secretary General/High Representative 2008, Solana 2009a). Paitsi EU:n päämääränä on kautta 2000-luvun ollut kansainvälisen toimijuuden vahvistaminen (Raik 2011, 24), siihen liittyy taustalla vahvasti sisäisen integraation syventyminen. 2000-luvun edetessä EU on syventänyt turvallisuuspoliittista integraatiotaan ulkopoliittisen toimintakyvyn lisäämiseksi. Esimerkiksi Lissabonin sopimukseen on kirjattu jäsenvaltioiden keskeinen avunantovelvoite ja yhteisvastuulauseke. Lisäksi EU:n ulkopoliittisen toimijuuden selkeyttä ja painoarvoa on pyritty lisäämään luomalla ns. presidentin ja ulkoministerin virat. (Lissabonin sopimus 2007).

4.1.1 Globaalia konfliktinhallintaa

2000-luvun alussa EU:lla oli tarve luoda ulkopoliittinen toimintakyky. Vaikka kehitys lähti

käyntiin ripeästi, ei EU:lla tai sen jäsenmailla ollut tarkkaa käsitystä siitä, mihin suuntaan puolustusulottuvuus kehitettäisi. Ulkopoliittinen toiminta oli tarkoitettu globaaliksi, vaikka tosiasiallisesti kyse oli Euroopan turvallisuudesta (Solana 2000b, Solana 2000c). Epäyhtenäisistä lähtökohdista on siirrytty aikaan, jossa EU on pyrkinyt tarkentamaan sen määritelmää ulkopoliittisesta toimijuudestaan. Kehitys on ollut varsin ripeää ja toiminta kriisinhallintaoperaatioissa varsin aktiivista. Teija Tiilikaisen (2007, 23) arvioiden mukaan EU:n turvallisuus ja puolustuspolitiikan myönteistä kehitystä selittää se, että sen jäsenmaiden hallitusten tai kansalaisten vastaanotto EU:n puolustusulottuvuudesta on ollut myönteinen. Puolustusyhteistyö ei ole saanut yhtä kriittistä vastaanottoa kuin moni muu politiikan osa-alue unionin vallan liiallisesta vahvistumisesta sen jäsenmaiden kustannuksella. Itse näen, että erityisesti Natosta poikkeava identifikaatio on mahdollistanut tämän myönteisen suhtautumisen unionin turvallisuuspoliittiseen kehitykseen. Vaikka EU toimii läheisessä operatiivisessa yhteistyössä Naton kanssa ja osa sen jäsenvaltioista kuuluu Natoon, on juuri poikkeavuus Natosta mahdollistanut integraation syventämisen. EU ei ole puolustusliitto ja se ei pyri Naton kanssa päällekkäisiin toimintoihin. Näin sekä Nato myönteiset että Nato kriittiset jäsenmaat ovat olleet myöntäväisiä yhteisen puolustusulottuvuuden kehittymiseen.

EU pyrki ulko- ja turvallisuuspoliittisen kehityksen ensiaskelilla identifioitumaan globaaliksi toimijaksi, vaikka tosiasiallisesti huomio keskittyi Euroopan turvallisuuteen. 2000-luvun lopussa uuden aktiivisemmaksi ja johdonmukaisemmaksi luonnehditun kansainvälisen toimijuuden myötä, EU näkee roolinsa globaalina. Globaaliuden elementti on merkittävä kiinnekohta, joka antaa muotoa EU:n konfliktinhallinnan ajatussysteemille. Globaaliuden kiinnekohdan kautta diskurssissa yhdistyy uhkia, perusteluja ja poliittisia toimintamuotoja, joiden kautta voidaan hahmottaa EU:n ymmärrystä konfliktinhallinnasta. Uudessa diskurssissa EU havainnoi aktiivisemmin maailmapolitiikan olemusta ja omaa toimijuuttaan siinä; verrattuna vuosikymmenen takaiseen konfliktinhallinta liittyy yhä enemmän globaaliin toimintaympäristöön ja globaaliin toimijuuteen. EU:n kuuluttama globaali turvallisuus viittaa universaaliin, yleismaailmalliseen turvallisuuteen, jossa ongelmat uhkaavat laajoja ihmismassoja tai koko ihmiskuntaa. Maailma nähdään olevan globalisaatiosta johtuen alituisen vaihtelun alaisena: uudet haasteet, kuten liikehdinnät poliittisessa vallassa, kasvattavat moninapaista kansainvälisiä järjestystä ja luovat uusia turvallisuusuhkia (Solana 2009b, Solana 2009c, Solana 2009d, Ashton 2010a). Eritoten uusien uhkien käsitetään monimutkaistuneen ja niiden olevan yhä enemmän toisiinsa linkittyneitä. Köyhyys,

energiavarantojen hupeneminen, ilmastonmuutos ja ympäristöongelmat ovat globaalien toimijoiden yhteisiä ongelmia ja niiden ratkaiseminen vaatii laajapohjaisia ponnisteluja. EU pyrkiikin rakentamaan inhimillistä turvallisuutta³⁹. (Solana 2008, 2009b, 2009c, 2009f, Council of the European Union 2010a, Ashton 2010a, Ashton 2010b.)

EU:lla on ollut vahva tapa artikuloida konfliktinhallinnan globaali toimijuus eettisyyden diskurssissa. Yhä vuosikymmenen lopussakin EU:n tehokkaammaksi ja näkyvämmäksi pyrkivä toiminta ympäri maailmaa nähdään yhä suurempana kasvavana vastuuna. Solanan (2009b) mukaan EU:sta on tullut radikaalisti muuttuneessa ja yhä enemmän toisistaan riippuvaisessa maailmassa yksi merkittävistä toimijoista, joilla yhdessä on vastuu kansainvälisistä turvallisuuspoliittisista haasteista. "Eurooppa ei ole ja ei tule olemaan vakauden ja vaurauden saareke turbulentsissa maailmassa"⁴⁰ vaan se "kantaa suurempaa vastuuta kuin koskaan ennen historiassaan"⁴¹. (Secretary General/High Representative 2008).

Teoreettisessa osiossani Walker (1990, 12–13) esitti mahdollisuuden humaaniuteen ja globaaliin tilaan perustuvaan turvallisuuteen, jossa käsitys poliittisuudesta ei olisi kiinnittynyt rajanvetoon ja suvereeniuteen⁴². Joten törmääkö EU:n kiinnekohta globaaliudesta yhteen tutkielmani vallitsevaan peruskäsitykseen identiteetin suhteellisesta rakentumisesta ja haastaako EU:n globaali turvallisuus käsityksemme suvereeniudesta politiikan ja turvallisuuden ytimessä⁴³? Väitänkin, että näin ei ole vaan EU:n rakennelma muodostuu yhä

39 Inhimillinen turvallisuus pyritään erottamaan perinteisestä valtiokeskeisestä turvallisuudesta. Käsite alkoi kehittyä YK:n vuonna 1994 julkaistussa Inhimillisen kehityksen raportissa, jossa se määriteltiin yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuutena, joka merkitsee vapautta puutteesta, köyhyydestä ja sorrosta ja vapautta väkivallan pelosta. (United Nations Development Programme 1994.)

40 "The EU has since become a major actor in a world that has radically changed and become more interdependent. Unless all of the world's major actors work together we cannot tackle the global economic crisis, the environmental emergency, or international security challenges. [...] The EU is at the heart of this collective effort. Europe is not, and cannot be, an island of peace and prosperity in a turbulent world." (Solana 2009b)

41 "Five years on from adoption of the European Security Strategy, the European Union carries greater responsibilities than at any time in its history." (Secretary General/High Representative 2008)

42 Toisaalta Walker viittasi, ettei tämä ole olemassa olevaa

43 Kysymys, jossa EU on haastanut käsityksemme kansallisesta turvallisuudesta ja jossa jälkisuvereeni EU korvaa ymmärryksemme politiikasta ja turvallisuudesta ei ole kuitenkaan yksioikoinen. Ole Wæver (1995, 417–418) kieltää EU:n mahdollisuuden integraatioon, jonka perustana olisi käsitys yhdestä kansakunnasta ja yhteisestä identiteetistä, toisin sanoen käsityksestä, jossa EU kiinnittäisi käsityksemme poliittisesta toiminnasta. Wæver painottaakin, että EU:n toimijuus muovaa rakennetta jälkisuvereeniksi, mutta ei itsessään pysty haastamaan valtion suvereeniutta. (mts. 429–430.) Wæver (mt. 430, 431) näkee EU:sta muodostuneen itsenäisen omalla toimintalogiikallaan toimiva yksikkö, joka toimii ikään kuin valtiolle rinnakkaisena poliittisena yksikkönä. Wæverin mukaan perinteiset valtiosuvereeniuteen perustuvat turvallisuuskysymykset ovatkin alkaneet korvautua identiteettiin ja kulttuuriin sidotuilla yhteiskunnalliseen turvallisuuteen (societal security) perustuvilla uhkakuvilla.

enemmässä määrin rajanvedossa sisä- ja ulkopuolen kanssa. Vaikka diskurssissa pyritään muotoilemaan rajaton globaali poliittinen subjekti, universaali diskurssi muotoutuu usein suhteessa erityisiin identiteetteihin. Inhimillisen turvallisuuden ja universaalien ihmisoikeuksien puolustamiseen perustuvat poliittiset toimintalinjat muodostuvat reaktiona näiden oikeuksien loukkauksille. Toisin sanoen poliittiset toimet kohdistuvat toiseuteen ja erityisiin subjekteihin, jotka eivät ole mukautuneet näihin "universaaleihin oikeuksiin". Universaali diskurssi siis edelleen ylläpitää eroa sisä- ja ulkopuolen välillä, meidän ja toisten – toisten, jotka eivät ole vielä omaksuneet universaaleja periaatteita ja täten globaali identiteetti muotoutuu sekä ajallisessa kuin tilallisessakin ulottuvuudessa. (Hansen 2006, 48.)

Tätä erontekojen kautta muotoutunutta linjaa EU on pystynyt rakentamaan, ja verrattuna 2000-luvun alun diskurssiin, edelleen vahvistamaan itselleen tietynkaltaista ulkopoliittista identiteettiä. Katsonkin, että EU:n diskurssissa on verrattuna kymmenen vuoden takaiseen sekä sisäpuolen yhtenäisyys että ulkopuolinen toimijuus vahvistunut, mikä on havaittavissa yhä jyrkemmissä ja selväpiirtoisemmissä eronteon prosesseissa. Mielenkiintoista kyllä, ulkopoliittinen diskurssi, jossa identiteetti rakentuu tilan ulottuvuudessa ja eronteossa, on perinteisesti liitetty valtiotoimijuuteen ja valtion "erityisoikeuteen" määritellä kansallinen turvallisuus (Hansen 2006, 47). Esimerkiksi verrattuna katsantoihin, jossa EU:n nähdään muodostaneen jonkin kaltaisen uusi kansainvälinen toimijuus ja identiteetti, näenkin, että EU ei ole tähän pystynyt, vaan kansainväliseen toimijuuteen liittyvä diskurssi muotoutuu ennemminkin valtionkaltaisten prosessien ja elementtien siirrosta korkeammalle ja laajemmalle tasolle. Vaikka EU:n turvallisuuskäsityksessä on uusia piirteitä sen diskursiiviset rakennelmat ovat vanhan kaltaiset.

EU:n diskursiivisuuden kentällä on havaittavissa siirtoja, jotka vahvistavat sisäpuolta, tehden siitä yhtenäisemmän toimijuuden. Verratessa Larsenin (2000) analyysiin, jossa EU:n 2000-luvun vaihteen identiteettirakennelmassa käytetyt elementit konfliktinhallinnasta nähtiin kansainvälistä identiteettiä ja toimijuutta vahvistavina, 2000-luvun lopun diskurssissa on havaittavissa siirto, jossa elementit konfliktinhallinnasta yhdistetään pyrkimyksiksi vahvistaa sisäpuolista yhtenäisyyttä. EU:n ulkopoliittinen toiminta ja konfliktinhallinta artikuloidaan uudessa diskurssissa toimintana, joka vaatii yhtenäisen olemuksen. Eli verrattuna vuosikymmenen takaiseen tilanteeseen, jossa konfliktinhallinta valjastettiin unionin kansainvälistä poliittista profiilia nostavaksi ulottuvuudeksi, nyt ulkopoliittinen toiminta

nähdään perusteena sisäisen poliittisen integraation syventämiselle. Jotta EU pystyisi ylläpitämään tehokasta ulkopoliittista toimintaa, vaatii se yhtenäisen hallinnon. Tämän kaltaisen diskursiivinen rakennelman taustalla näen kuitenkin kiivaan keskustelun EU:n uudesta perussopimuksesta ja sen hyväksymisen läpiajosta.

Verrattuna vuosituhanen alun diskurssiin, jossa myös artikuloitiin globaaliuden elementti, vuosikymmenen lopun diskurssissa EU näkee roolinsa globaalina, mitä toisaalta myös vahvistaa ja osoittaa globaali toiminta konfliktinhallinnassa eli globaalin diskursiivisuuden materiaalsen tilan haltuunotto. Vaikka venäläisten Karaganovin, Bordachevin, Ivanovin, Lukyanovin ja Entin (2010, 13) arvioiden mukaan EU voidaan nähdä maailmanpolitiikassa heikkona ja kysymyksissä turvallisuudesta ja puolustuksesta jopa ei-mielenkiintoisena yhteistyökumppania, on EU tosiasiallisesti jo varsin merkittävä toimija kriisinhallinnassa. EU:n kriisinhallinnan ensitaipaleista on siirrytty aikaan, jossa kriisinhallintaoperaatiot ovat yhä vaativampia ja operaatiot sijaitsevat maantieteellisesti yhä kauempana (tilastot EU operaatioista ISIS Europe 2011a, 2011b). Syksyyn 2011 mennessä EU oli yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkansa piirissä suorittanut 28 operaatiota. Näistä 15 on jo päättynyt ja 13 operaatiota on yhä edelleen toiminnassa. Jo loppuneista operaatioista neljä oli sotilasoperaatioita ja 11 siviilioperaatioita. Nykyisistä 13:sta meneillään olevasta operaatioista kaksi liittyy sotilaalliseen ja 11 siviilikriisinhallintaan. (ISIS Europe 2011a.) Vaikka vuosituhanen alun diskurssi oli suuntautunut globaalisti, sen tosiasiallisia kiintopisteitä olivat Lähi-itä ja eritoten Balkan. Erityisesti Balkanin alue korostui todellisuuden (materiaalsen ulottuvuuden) diskurssissa alueena, jonne ensimmäiset konfliktinhallintaoperaatiot suuntautuivat (Euroopan unionin tarkkailuvaltuuskunta entisessä Jugoslaviassa (EUMM) ja Euroopan unionin poliisioperaatio Bosnia ja Hertsegovinassa (EUPM/bih)) (ISIS Europe 2011b). Tultaessa vuosikymmenen loppuun EU oli jo myös tosiasiallisesti globaalimpi ja ottanut haltuunsa laajemman toiminta-alueen konfliktinhallinnassa: operaatiot ulottuivat esimerkiksi Etelä-Kaukasiaan (EUMM Georgia), Keski-Aasiaan (EUPOL Afghanistan), Lähi-Itään (EUJUST LEX) ja Afrikkaan (EUSEC RD Congo ja EUPOL RD Congo, ATALANTA SOMALIA ja EUFOR Tchad/RCA) (mt.).

4.1.2 Uhkien uudet konstruktiot

Käsityksissä uusista uhkista on samoja uhkakuvia kuin kymmenen vuoden takaisessa, mutta ne linkittyvät yhä selkeämmin yhtäläisyyden ketjuissa identiteetille ja omalle alueelle ulossuljettuina ominaisuuksina. Euroopan unionin turvallisuusstrategian toimeenpanoraportti nimeää uusiksi uhkiksi kaatuneet valtiot, ilmaston muutoksen, terrorismin, rikollisuuden, merirosvouksen ja joukkotuhoaseiden ja niiden kuljetusjärjestelmien kasvun ja leviämisen. Lisäksi diskurssi kiinnittää kasvavan huomion kyber- ja energiaturvallisuuteen. Uhkat sijoitetaan Euroopan alueen ulkopuolelle, kun vuosikymmenen takaisessa diskurssissa merkittävä osa uhkista sijaitsi myös Euroopan maantieteellisellä alueella. Uudessa diskurssissa sisäpuolta ei ole tarvetta turvallistaa, kuten vuosikymmenen takaisessa, jossa sisäpuolen turvallistaminen mahdollisti integraatioon ja laajentumisen. Turvallistaminen kohdistuukin alueelliselle ulkopuolelle, jonne toiminta konfliktinhallinnasta suunnataan.

EU muotoilee ulkopuolella sijaitsevat uhkat mielenkiintoisella tavalla, se pyrkii esittämään kaukaisilla alueilla sijaitsevat uhkakuvat niin, että niillä on vaikutus EU:n turvallisuuteen. Balkanin uhkakuvista ollaan siirretty Afrikkaan ja Afganistaniin. Toisin sanoen muotoilu toimii osaoikeutuksena kriisinhallintaoperaatiolle alueelle, joka ei sijaitse sen rajojen välittömässä läheisyydessä. Näin EU:n nimeää uhkakuvat usein välillisinä. Esimerkiksi alueellisesti Euroopan ulkopuolella sijaitsevien sortuvien valtioiden uhkan nähdään vaikuttavan Euroopan turvallisuuteen muun muassa rikollisuutena, laittomana maahanmuuttona ja merirosvouksena. (Political Security Committee 2008, myös Ashton 2010b.) Merkittävin ero vuosikymmenen alun diskurssiin on tarkat määritelmät uhkaaviksi koetuista alueista. Turvallisuusuhkia synnyttäviksi alueiksi diskurssi nimeää Afganistanin, Pakistanin, Etelä-Aasian, Pohjois-Afrikan ja Afrikan sarven. (Secretary General/High Representative 2008, Solana 2009c). Euroopan turvallisuus/turvattomuus on siis yhä enemmän kiinni uhkista, jotka ovat luonteeltaan globaaleja tai jotka selvärajaisesti piirtyvät sen alueelliselle ulkopuolelle aiheuttaen uhkan sisäpuolelle.

Euroopan turvallisuus... Meillä on tapana uskoa, että Euroopan sisäinen turvallisuus on pitkälti valmis. Luonnollisesti tiedämme, että uhkia on yhä jäljellä. Mutta näemme niiden uhkaavan muista maailman osista: Lähi-idästä, Afrikasta ja Etelä-Aasiasta. Tai katsomme niiden olevan luonteeltaan globaaleja, kuten

ilmaston muutos, aseiden leviämisen tai köyhyys⁴⁴. (Solana 2009e.)

Vuosikymmenen lopun diskurssissa EU:n muotoilu uhkakuvista on tarkempi, verrattuna vuosikymmenen alkuun se analysoi ja luonnehtii uhkia syvemmin. Vaikka viittasin EU:n yhä enenevässä määrin sijoittavan uhkat tilallisesti itsen ulkopuolen, ulkopuolisten uhkien identiteetit muotoillaan ajallisessa ulottuvuudessa. Useimpien uhkakuvien piirityessä ajallisessa ulottuvuudessa EU voi perustella paitsi intressinsä uhkaavilla alueilla, mutta sen kautta voidaan myös hahmottaa toimintaperiaatteet, joilla se niihin vastaa. Esimerkiksi terrorismin ja alueellisten konfliktien, jotka nähdään osana kovia turvallisuusuhkia, perimmäiseksi syyksi muotoillaan pehmeät köyhyys ja kehitys. Eli verrattuna Venäjän diskurssiin, EU:n diskurssissa artikuloidaan enemmän ei-valtiollisista ja ei sotilaallisista lähtökohdista olevia uhkakuvia. Toisin sanoen uhkien syyt muotoillaan ulottuvuudessa, joka mahdollistaa muutokseen tähtäävän toiminnan.

4.1.3 Laaja-alainen kriisinhallinta

Vuosikymmenen lopun diskurssissa EU:n muotoilut uhkakuvista on kehittynyt. EU:n näkemys ulkoapäin vallitsevien turvallisuusuhkien identiteeteistä muotoutuu ajallisessa ulottuvuudessa, joka edelleen mahdollistaa EU:n käsityksen konfliktinhallinnasta. EU:n konfliktinhallinnan ymmärryksen kulmakiviä ovat kokonaisvaltainen kriisinhallinta sekä kehityspolitiikka (Council of the European Union 2010a, Council of the European Union 2010b, Solana 2009b) eli toimet, joissa EU:n diskurssissa nähdään toiseuden mahdollisuus kehitykseen ja turvalliseen ympäristöön. EU näkee usein köyhyyden ja epätasa-arvoisuuden olevan pohja konfliktialttiille ympäristölle ja ruokkivan uhkia, kuten rikollisuutta, merirosvousta ja laitonta maahanmuuttoa. Eli joko ennaltaehkäisevän kehityspolitiikan kautta voidaan ehkäistä kriisejä, tai toisaalta jo kriisiytyneissä tilanteissa kriisinhallinta kohdistuu kehittävään toimintaan, esimerkiksi poliisikoulutukseen, jonka kautta luodaan turvallinen ympäristö.

Solan (2009b) mukaan "kehitystä ei voi olla ilman turvallisuutta ja turvallisuutta ei ilman

---

44 "Let me first focus on the last element – European security as such. We tend to believe that security inside Europe is largely "completed". Of course we know many threats remain. But we see them as coming from other parts of the world: the Middle East, Africa, South Asia. Or we think that they are really global in nature: climate change, non-proliferation and poverty." Solana (2009e.)

kehitystä." EU:n diskurssissa turvallisuus saa merkityksensä liittymällä kehityksen elementtiin niin kehityspoliittisena tukena kuin ajallisessa kehityksessä turvattomuudesta turvallisuuteen. Kuten vuosituhanen vaihteen diskurssissa, rauha ja turvallisuus yhdistyvät liberaalin politiikan päämääriin eli tuo turvallisuus on EU:n diskurssin mukaan saavutettavissa edistämällä kehitystä ihmisoikeuksissa, demokratiassa ja oikeusvaltioperiaatteessa (Solana2009c, Solana 2009b, Ashton 2010b).

Ajalliseen muutokseen ja kehitykseen perustuvaan turvallisuuspoliittiseen ajatteluun yhdistyy EU:n ajatus kokonaisavaltaisesta kriisihallinnasta, jossa pyritään estämään uhkien muutos konfliktiksi. Laaja-alaista ymmärrystä konfliktinhallinnasta määrittää elementit rauhanrakentamisesta ja köyhyyden vähentämisestä. (Secretary General/High Representative 2008, 14, Ashton 2010a). EU:lle käsitys konfliktinhallinnasta käsittää siis kriisiä ja konfliktia ennaltaehkäisevät (crisis prevention), sen aikaiset (crisis management) ja sen jälkeiset jälleenrakentavat toimet (post-conflict stabilisation) (Political Security Committee 2008; Council of the European Union 2010a). Kriisinhallinnan pääpaino on erityisesti pehmeissä lähestymistavoissa ja sotilaallinen toiminta on vain yksi osa laajasta keinovalikoimasta. Myös käsitykset uusien uhkien luonteista on vaikuttanut siihen, että konfliktinhallinnassa yhdistyvät sekä siviili- että sotilasvalmiudet. Solanan (2009c) mukaan "sotilaallinen toiminta yksinään ei pysty ratkaisemaan nykymaailman konflikteja. Toisaalta siviilitoiminta ei ole mahdollista ilman turvallista ympäristöä. Tämä on tasapaino, joka toiminnassa on löydettävä⁴⁵". Toisaalta pehmeän voiman painotuksen taustalta voidaan esittää myös muita arvioita. EU:n sotilaalliset puolustusmekanismit ovat riippuvaisia Natosta ja EU:n kehittämispyrkimys on ollut vähentää tätä riippuvuutta (Tiilikainen 2007, 25). Joten toisenlaisen, pehmeämmän tehtäväkentän muotoilu on mahdollistanut Natosta poikkeavan ja itsenäisemmän kriisinhallintajärjestelmän.

Koskien kansainvälistä yhteistyötä diskurssiin on kiinnittynyt elementti monenkeskisen maailmanpolitiikan edistämisestä (Ashton 2010a). Monenkeskiseen ajatteluun liittyy käsitys YK:n ja kansainvälisen oikeuden ensisijaisesta asemasta kansainvälisessä konfliktinhallinnassa. Samalla EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseen toimintaan liittyy suvereenin valtion kunnioitus ja näkemys suvereenien valtioiden velvollisuudesta taata kansalaistensa turvallisuus (Secretary General/High Representative 2008, Solana 2009f).

45 "I have to say, and I hope you will agree with me, that military action alone cannot solve the conflicts of today. Civilian action is not possible without a secure environment. This is the balance we have to find" (Solana 2008)

Käytännössä valtion tukeminen näkyy konfliktinhallinnassa ymmärryksenä paikallisten toimijoiden omasta vastuusta (local ownership) turvallisen ympäristön luomisessa. (mt. Solana 2009d.)

4.2 Venäjä 2000-luvun lopulla

2000-luvun kuluessa Venäjä on pyrkinyt vahvistamaan asemaansa kansainvälisenä turvallisuuspoliittisena toimijana. Kuitenkin tuona aikana Venäjän poliittinen retoriikka on vaihdellut vihamielisyydestä yhteistyöhalukkuuteen. 2000-luvun alussa länessä uskottiin Venäjän valmiuteen yhteiseen taisteluun uusia uhkia vastaan – myös Venäjä vaikutti halukkaalta yhteistyöhön lännen kanssa. Venäjän auliutta yhteistyöhön ei kuitenkaan selitä sen strategisen ajattelun muutos, vaan sen tosiasiallinen heikkous ja läntisen tuen tarve (Fedorov 2010, 2).

Putinin noustessa valtaan vuonna 2000 Venäjä oli niin sisäisesti kuin ulkoisesti heikko. 2000-luvulla ollaan kuitenkin siirrytty politiikkaan, johon liittyy vahvasti Venäjän kansainvälisen itseluottamuksen kasvu. 2000-luvun puolessa välissä Venäjän politiikassa voidaan nähdä muutos, jonka taustalla vaikuttaa eritoten Venäjän räjähdysmäisen nopeasti kasvaneet öljy- ja kaasutulot. Putinin ensimmäisellä kaudella Venäjä pystyi maksamaan pois valtion velkansa, ja toisella kaudella bruttokansantuote kasvoi noin seitsemän prosentin vuosivauhdilla, minkä avulla Venäjä pystyi keräämään valtavan vakausrahaston (Ollus 2007, 3). Putinin toinen presidenttikausi (2004–2007) olikin kovempi ja itsevarmempi kuin ensimmäinen kausi. (Fedorov 2010, 2.)

4.2.1 Lunastettu globaali toimijuus

2000-luvun alun diskurssi muodostui vahvasti ajallisessa ulottuvuudessa. Kansainväliset suhteet nähtiin muutostilassa ja Venäjän identiteetti ja rooli rakentuivat tietyn tavoitteen saavuttamiseen. Venäjälle pyrittiin rakentamaan tietty asema ja identiteetti kansainvälisessä turvallisuudessa, mikä edelleen vaikutti näkemykseen venäläisestä konfliktinhallinnasta. Tultaessa 2000-luvun lopun diskurssiin asetelma on jokseenkin muuttunut ja Venäjä näkee

roolinsa täysin kehittyneenä kansanvälisenä pelaajana vakiintuneen (Ministry of Foreign Affairs of Russia 2008, Medvedev 2009a). Vahvistuva kansainvälinen toimijuus ei kuitenkaan tähdännyt läntiseen yhteistyöhön, vaan Venäjän kehittynyt ja itsevarma kansainvälinen toiminta oli länttä haastava ja 2000-luvun lopussa suhteet lännen kanssa kriisiytyivät. Venäjä muun muassa jäädetti vuonna 2007 osallistumisensa tavanomaisia aseita Euroopassa säätelevään TAE-sopimuksen uudistamiseen ja esti Yhdysvaltojen Puolaan ja Tšekin tasavaltaan kaavaileman ohjuspuolustusjärjestelmän uhkaamalla sijoittaa ohjusjärjestelmän Kaliningradin seudulle. (Fedorov 2010, 2, 4.)

Venäjän turvallisuuspoliittiset asiakirjat artikuloivat paitsi ajallisesti muuntuvat kansainväliset suhteet, mutta myös kehityskaaren, jonka Venäjän valtiollinen voima ja asema ovat läpikäynyt. Toisin sanoen Venäjän uusi identiteetti on saavuttanut pisteen, jossa se voi nimetä itsensä maailmanvallaksi. Putin piti vuonna 2007 Münchenin turvallisuuskonferenssissa yhden presidenttikausiensa kuuluisimmista puheistaan, josta ilmenee Venäjän uusi identifikaatio kansainväliseen turvallisuuspolitiikkaan. Putin syytti Yhdysvaltoja yksinapaisuuteen tähtäävästä politiikasta ja julisti puheessaan Venäjän halusta tulla tunnustetuksi tasavertaisena kumppanina. Putinin mukaan Venäjä oli noussut sen heikkouden tilastaan ja sillä olisi oikeus ajaa ulkopoliittisia intressejään. Tässä merkittävänä ulottuvuutena olisi niin sanotut lähiulkomaat, joihin Venäjällä olisi niin taloudellisia, humanitaarisia kuin sotilaallisia intressejä. (Putin 2007.) Erityisesti Georgian sota oli osoitus lännelle uudesta vakavasti otettavasta ulkopoliitiikasta. Venäjä osoitti lännelle, että se tulisi ottaa toisissaan ja että se ei kaihtaisi sotilaallisen voiman käyttöä. (Fedorov 2010, 3.)

Diskurssissa on mielenkiintoinen käänne, jossa Venäjän identifikaatio suurvallaksi rakentuu eettisyyden ulottuvuudessa, eli uusi ulkopoliittinen ajattelu johtuu maan kasvaneesta roolista kansainvälisissä suhteissa ja kasvaneena velvollisuutena globaalissa kehityksessä (Ministry of Foreign Affairs of Russia 2008). Tätä ajatusta mukaillen uudessa ulkopoliittisessa konseptissa Venäjä ottaa aktiivisemman roolin kansainvälisestä turvallisuudesta. Erityisesti muutokset kansainvälisissä suhteissa ja Venäjän vahvistunut asema vaativat ulkopoliitiikan uudelleenarviointia. Venäjän uusi, itsevarmempi rooli nähdään sille muotoutuneena velvollisuutena, jolloin vahvistuneen Venäjän on kannettava vastuunsa niin globaaleissa suhteissa kuin niiden kehityksessäkin. (mt.)

Sen lisäksi, että Venäjä näkee roolinsa kansainvälisessä turvallisuudessa globaalina, on lunastettu täysivaltainen globaali toimijuus myös sen kansallisten intressien ytimessä (Medvedev 2009a, Ministry of Foreign Affairs of Russia 2008). Uudesta rakennelmasta huolimatta diskurssissa on havaittavissa samoja kiinnekohtia kuin vuosikymmenen takaisessa diskurssissa. Venäjän ulko- ja turvallisuuspoliittiselle subjektipositiolle antaa muotoa edelleen kiinnepohdat suvereeniudesta ja alueellisesta eheydestä. Venäjän näkemys toimijuudestaan ja roolistaan heijastelee varsin reaaliolittista näkemystä "yksinäisestä taistelijasta globalisoituneessa maailmassa, yhä ankarammassa taistelussa kansallisten intressiensä puolesta muiden suurvaltojen keskellä" (Zagorski 2009, 69).

Vuosituhanneen alun strategioissa ulko- ja turvallisuuspoliittinen diskurssi muotoutui moninapaisuuden, suvereeniuden, intressien ja koskemattomuuden ympärille. Uusissa strategioissa asiakirjoissa yhtäläisyyksien ketjuun on lisäksi kiinnittynyt tasa-arvoisuuden (равноправие) ja pragmaattisuuden (прагматизм) elementit (mm. Medvedev 2009a, Министерство обороны Российской Федерации. (Ministry of Defence of the Russian Federation) (2010)). Kansainvälisten suhteiden tasa-arvoisuuden elementti on Venäjälle takuu kansainvälisten suhteiden vakaasta järjestyksestä. Tasa-arvoisuus on keino taata uskottava turvallisuus kansainvälisen yhteisön kaikille jäsenille. Keinoja tasa-arvoisessa poliittisessä yhteistyössä ovat monenkeskisen politiikan korostaminen ja kansainvälisen oikeuden sekä YK:n aseman tukeminen. Pragmaattisuudella Venäjä viittaa ulkopoliittiseen toimintaansa, joka on "avointa, ennustettavaa ja joka perustuu sen kansallisiin intresseihin⁴⁶" (Ministry of Foreign Affairs of Russia 2008).

Venäjän kymmenen vuotta ajama politiikka moninapaisuudesta on edelleen vahvistunut. Venäjä kannattaa pontevasti alueellisia järjestöjä kansainvälisessä turvallisuuspoliittisessa yhteistyössä. Tärkeimmät näistä ovat Ivy ja Keski-Aasian poliittisia ja turvallisuuskysymyksiä käsittelevä Shanghain yhteistyöjärjestö⁴⁷ (Shanghai Cooperation Organisation, SCO). Nykyään vahvin painotus on järjestössä, jolla on erityinen turvallisuuspoliittinen painotus. Kollektiivinen turvallisuusjärjestö (Collective Security Treaty Organisation, CSTO)

46 "Russia pursues an open, predictable and pragmatic foreign policy determined by its national interests. Russia develops international cooperation on the basis of equality, mutual respect for interests and mutual benefit." (Ministry of Foreign Affairs of Russia 2008.)

47 Jäsenmaat: Kiina, Venäjä, Kazakstan, Kirgisia, Tadžikistan ja Uzbekistan

perustettiin vuonna 2002, mutta järjestön juuret ovat jo vuonna 1992 Ivyssä allekirjoitetussa kollektiivisessa turvallisuussopimuksessa (Collective Security Treaty)⁴⁸. Järjestöä pidetään pääinstrumenttina toiminnassa sen jäsenvaltioiden alueellisia uhkia vastaan ja sen tehtävä on auttaa sen jäsenvaltioita varmistamaan niiden kansallinen turvallisuus (Совет Безопасности Российской Федерации (Venäjän federaation turvallisuusneuvosto), Medvedev 2008b). Operatiivisesti järjestöllä on Moskovassa yhteinen päämaja ja sen käytössä on 4 000–5 000 miehen nopean toiminnan joukot. Kollektiiviselle turvallisuussopimusjärjestölle onkin muodostunut Venäjän diskurssissa erityinen etusija ja turvallisuuspoliittinen painotus. Venäjä on ponnekkaasti pyrkinyt kasvattamaan CSTO:n roolia maailmanpoliittisena toimijana ja näkee liiton tasa-arvoisena toimijana Euroopan moninaisissa turvallisuusjärjestelyissä (Medvedev 2008c). Verrattuna 2000-luvun alun diskurssiin, jolloin Venäjä osoitti hetkellistä kiinnostusta yhteistyöjärjestelyihin EU:n kanssa, Venäjän turvallisuuspoliittisen yhteistyön etusijat ovat kääntyneet. Turvallisuuspoliittiset yhteistyöjärjestelyt EU:n kanssa eivät ole enää lähellä Venäjän kansallisia intressejä.

Vuoden 2000 turvallisuuspoliittisissa dokumenteissa oli ehdoton painotus voiman käyttöön ainoastaan YK:n valtuutuksella. Vuoden 2010 sotilasdoktriinissa YK on edelleen merkittävässä asemassa, mutta valtuutuksissa rauhanturvaoperaatioihin se mainitaan rinnakkaisena Iyyn valtuutukselle. Vaikka Venäjän diskurssi on perinteisesti toistanut monenkeskisen politiikan ja kansainvälisen oikeuden merkitystä kansainvälisessä turvallisuudessa, on siihen uudessa turvallisuuspoliittisessa diskurssissa artikuloitu uusi mielenkiintoinen käsite: *alueellinen monenkeskisyys (alueellinen multilateralismi)*. Teoreettisesti diskurssissa luodaan toisaalta uusi ilmiö, mutta myös siirretään entisen merkitystä. Uusi diskurssi ilmentääkin monenkeskisyyden tyhjyyttä Venäjän omassa diskurssissa elementin pystyessä yhä vähemmän ilmentämään sen alkuperäistä merkitystä. Käytännössä uusi merkitsijä ilmentää CSTO:n vahvistunutta roolia. Sotilasdoktriinissa Venäjä osoittaa joukko-osastoja CSTO:n rauhanturvajoukkoihin, jotka osallistuvat rauhanturvaoperaatioihin CSTO:n päätöksellä (Министерство обороны Российской Федерации. (Ministry of Defence of the Russian Federation) 2010).

---

48 Jäsenet muodostuvat seitsemästä Ivy jäsenmaasta :Armenistaa, Kazakstanista, Kirgistanista, Tadžikistanista, Uzbekistanista, Valko-Venäjästä ja Venäjästä. Koska järjestölle ei ole vakiintunutta suomenkielistä lyhennettä käytän järjestöstä myös suomenkielisissä teksteissä usein käytettyä lyhennettä CSTO

4.2.2 Sotilaallinen konfliktinhallinta

Vaikka Venäjän näkemykset uhkista heijastelivat aikaisemmin jokseenkin yleistä näkemystä rajat läpäisevistä uusista uhkista, on näkemys jokseenkin kirkastunut vuosikymmenen lopun diskurssissa. Kansallisen turvallisuuden strategian (2009) mukaan erot sisä- ja ulkopuolen välillä, niin kansallisten intressien takaamisessa kuin taistelussa uusia uhkia vastaan, ovat katoamassa. Verrattuna aiempaan analyysipisteeseen diskurssissa on useita samoja uhkia, lukuun ottamatta muutamaa lisäystä. Kansallisiksi uhkakuviksi määritellään kansainvälinen terrorismi, huumeiden salakuljetus, järjestäytynyt rikollisuus, joukkotuhoaseiden leviäminen, alueelliset konfliktit, väestötieteelliset ongelmat⁴⁹, globaali köyhyys (sisältäen vähäiset energiavarat), laitton maahanmuutto ja ilmastonmuutos. Lähialueita ja rajoja uhkaavat alueelliset konfliktit, terrorismi, ekstremismi ja rikollisuus. Globaalissa turvallisuudessa erityisesti epätasaisen kehityksen nähdään aiheuttavan konflikteja. Merkittävin eroavaisuus uudessa diskurssissa onkin uhkat, kuten väestötieteelliset ongelmat, köyhyys ja ilmastonmuutos, jotka luokitellaan liittyviksi ns. pehmeään turvallisuuteen.

Myös Venäjän katsanto toimista uusia uhkia vastaan on laajentunut. Kansainvälinen toiminta globaaleja uhkia vastaan sisältää "poliittisia, diplomaattisia, laillisia, sotilaallisia, taloudellisia ja muita instrumentteja sen mukaisesti kuin niiden katsotaan palvelevan Venäjän ulkopoliittisia intressejä⁵⁰" (Ministry of Foreign Affairs of Russia 2008). Diskurssissa huomioidaan, että nykyiset kansainväliset sotilaallis-poliittiset keinot eivät ole enää kyvykkäitä taistelemaan uusia uhkia vastaan. Medvedev (2008c) toi puheessaan Venäjä–EU-huippukokouksessa esille ehdotuksen uusista turvallisuusjärjestelyistä Euroopassa, sillä Medvedev katsoo, että toimijat, kuten Nato, Etyj, EU ja CSTO, eivät pysty enää itsenäisesti ratkaisemaan uusia turvallisuusuhkia. Vaikka Venäjä esittää avauksia uudesta turvallisuuspoliittisesta ymmärryksestä, ei sen konfliktinhallintaan liittyvässä diskurssissa ole juuri havaittavissa valmiuksia, jotka liittyisivät niin sanottuun laajaan turvallisuuteen ja kokonaisvaltaiseen kriisinhallintaan. Mielenkiintoisin muutos lienee huomiot globaalista

49 Yksi Venäjän suuri ongelma on ollut sen väestön merkittävä väheneminen. Esimerkiksi Putin on kehottanut toistuvasti venäläisiä lapsentekoon.

50 "Diversity and complexity of international problems and crisis situations call for a timely assessment of each of them when implementing the Russian Federation's foreign policy. The use of political and diplomatic, legal, military, economic, financial and other instruments in handling foreign policy tasks should be commensurate with their real value in terms of safeguarding Russia's foreign policy interests." (Ministry of Foreign Affairs of Russia 2008).

köyhyydestä ja kehityksen merkityksestä konfliktin ehkäisyssä. Silti Venäjän keskeisistä turvallisuuspoliittisista asiakirjoista puuttuu täysin konkreettiset konfliktinhallinnan ei-sotilaalliset osa-alueet. Joukkojen toiminnoiksi rauhanturvaoperaatioissa määritellään kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpito (rauhanpalauttaminen), rauhaa uhkaavien elementtien eliminointi ja rauhaa rikkovien aggressioiden rauhoittaminen (Military Doctrine 2010) eli toiminnot, jotka liitetään vahvasti rauhanturvaamiseen ja sen sotilaallisen voiman käyttöön.

Vaikka EU:n ja Venäjän turvallisuuspoliittiset suhteet ilmenivät vuosikymmenen alussa jokseenkin toiveikkaana, vuosikymmenen lopulla suhteita leimasi toisaalta kriittisyys, mutta myös realistisempi katsanto. Venäjä osoitti pettymyksensä EU:n turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen kehitykseen eritoten kovan turvallisuuden alalla. Venäjä väheksyi erityisesti EU:n kykyä kehittää yhteisiä operatiivisia mekanismeja (Marsh 2008, 192–193). Ulkopoliittisten kiinnekohtien suvereeniuden, intressien, tasa-arvoisuuden, koskemattomuuden ja moninapaisuuden – ja konfliktinhallinnan suhteissa on edelleen epätodennäköistä, että konfliktinhallintayhteistyö EU:n kanssa syvenisi ilman tasa-arvoisuuteen perustuvaa korkea-arvoista neuvostoa ja jaettua johtoa. Venäjä toikin esille kasvavan painotuksen kahdenvälisiin suhteisiin suurten eurooppalaisten valtioiden kanssa (Ministry of Foreign Affairs of Russia 2008).

Erotukseksi vuosikymmenen takaiseen diskurssiin turvallisuuspoliittinen kiinnostus operatiivisessa yhteistoiminnassa vaihtuikin EU-joukoista Natoon. Painopisteet yhteistyöaloista vaihtuivat niin, että Venäjän näkee yhteistyön EU:n kanssa potentiaalisena rajaturvallisuuden ja kaupan aloilla, kun taas Yhdysvaltojen kanssa painotus on globaalissa turvallisuudessa (Marsh 2008, 192–193). Uudessa ulkopoliittisessa konseptissa ei enää viitata EU:hun turvallisuuspoliittisessa yhteydessä kuten aiemmin, vaan EU liitetään poliittisena yhteistyökumppanina erityisesti kaupan ja talouden diskursseihin (Ministry of Foreign Affairs of Russia 2008). Vaikka Venäjä katsoisikin EU:n olevan merkittävä tekijä maailmantaloudessa ja jopa rauhaa rakentava voima, se ei Moskovan mielestä ole pystynyt muuttamaan näitä vahvuuksia poliittiseksi vahvuudekseen. Venäjä yhä enenevässä määrin näkee EU:n heikkona poliittisena pelaajana ja näin ollen vähemmän mielenkiintoisena kumppanina. (Karaganov ja muut 2010, 13.)

4.3 Hegemoninen diskurssi

Vuosikymmenen loppua voidaan katsoa aikana, jolloin sekä EU että Venäjä osoittivat pettymyksensä suhteiden laatuun ja tosiasiallisen yhteistyön puutteeseen. Erityisesti Venäjän ja Baltian maiden kuten Viron, Puolan ja Liettuan avoimet erimielisyydet jumiuttivat suhteiden kehitystä. Yltyvät kaupp- ja energiakiistat loivat suhteisiin epäluottamuksen tilan. Lisäksi Venäjän ja yleisesti lännen suhteisiin vaikutti kielteisesti Yhdysvaltojen Puolaan ja Tsekkiiin kaavailemat ohjusten torjuntajärjestelmät. Merkittävimmän särön suhteeseen toi kuitenkin Georgian konflikti. Tullessa vuosikymmenen loppuun EU–Venäjä-suhteissa vallitsi epätietoisuus, keskinäisen luottamuksen ja selkeiden päämäärien puute. (Arbatova 2010, 89.)

4.3.1 EU–Venäjä-suhteiden kehitys tullessa nykypäivään

Diskurssi osoittaa Venäjän ja EU:n poliittisen dialogin tyhjäkäyntiä. Analyysin tarkastelujakson päätepiiste on yllättävän samankaltainen verrattuna vuosikymmenen alun diskurssiin. Toisin sanoen merkittävää muutosta ei ole havaittavissa. EU:n ja Venäjän parlamentaarisen komitean kymmenennen vuosipäivän julkilausuma vuonna 2007 kietoutuu samojen kiinnekohtien ympärille kuin analyysin ensimmäinen piste: "yhteistyö perustuu yhteisille arvoille demokratiasta, ihmisoikeuksista ja oikeusvaltioperiaatteesta, yhteistyön tarkoituksena on lisätä vakautta, turvallisuutta ja vaurautta koko Euroopan alueella⁵¹" (EU–Russia Parliamentary Cooperation Committee 2008). Toisin sanoen EU:n toivomalle määritelmälle suhteiden luonteesta.

Kesäkuussa 2008 Hanti-Mansijskissa pidetyssä Venäjä–EU-huippukokouksessa nähtiin suhteissa varovaisia valonpilkahduksia, kun Venäjä ja EU päättivät aloittaa uudet neuvottelut PCA:n korvaavasta laillisesta sopimuksesta. Silti tosiasiallisesti yhteisessä diskurssissa oli havaittavissa merkittäviä ristiriitaisuuksia, jotka kumpusivat sekä EU:n että Venäjän erityisistä diskursseista. Presidentti Medvedevin (2008) mukaan uusi perussopimus tulisi perustua tasa-arvoisuuteen, pragmatismiin, toimijoiden intressien vastavuoroiselle kunnioitukselle ja yhteisille kansainvälisen turvallisuuden lähestymistavoille. EU:n painotus korosti edelleen

51 "Cooperation based on common values of democracy, rule of law and respect for human right, with the goal to increase the stability, security and prosperity of the whole of Europe" (EU-Russia parliamentary cooperation committee 2008).

yhteistä liberaalia arvoperustaa (Barroso 2008). Hegemoninen diskurssi korostaa EU:lle tyypillistä arvojen ajamista ja Venäjän poliittista ehdollistamista osaksi eurooppalaista järjestystä. EU:n pyrkimys normatiiviseen hegemoniaan ja vastavuoroisesti Venäjän oman autonomian ja suvereeniuden suojele, ilmentääkin suhteiden kyvyttömyyttä edistykseen. (Vastaavankaltainen tulkinta Haukkala 2010.) Itse diskurssissa ei voida havainnoida varsinaista hegemonista voittoa, vaan se kuvastaa siitä käytävää kamppailua. EU ja Venäjä eivät ole edelleenkään päässeet sopimukseen uudesta perussopimuksesta.

Merkittävin särö EU:n ja Venäjän 2000-luvun suhteissa oli sota Georgiassa elokuussa 2008. Länsi ja EU tuomitsivat välittömästi Venäjän sotilaallisen toiminnan ja Abhasian ja Etelä-Ossetian itsenäisyyden tunnustamisen (Extraordinary European Council 2008). Georgian sota toi keskusteluihin jälleen perinteisen valtioiden välisen voimapolitiikan, alueellisen koskemattomuuden ja alueellisten järjestöjen voimattomuuden. EU:lle suurin järkytys oli sotilaallisen voiman käyttö rajojensa läheisyydessä ja tämä herätti epäilyjä Moskovan luotettavuudesta yhteistyökumppanina. (mt. Secretary General/High Representative 2008, 16, Solana 2009f).

EU:n diskurssissa Georgian sota ilmenee hetkittäisenä paikaltaan siirtymisen aiheuttavana voimana, jossa Venäjä irrotetaan ketjusta, joka määrittelee toimijuudet ja yhteistyökumppanit kansainvälisen turvallisuuden takajana (mm. Solana 2007a, Solana 2007b, Solana 2008). Käytännössä EU:n protesti näkyi tulevien PCA-neuvotteluiden väliaikaisena jäädytyksenä. Fedorovin (2010, 6) arvioiden mukaan lännelle oli kuitenkin tärkeämpää pyrkiä jatkamaan yhteistyötä Venäjän kanssa ja normalisoida suhteet Venäjään kuin ottaa jyrkemällä asennoitumisella riski, jossa välikohtaus Venäjän kanssa saisi yhä suuremmat mittasuhteet. Länsi joutui lopulta hiljenemään kritiikistään, sillä se ei halunnut vaarantaa omaa suhdettaan Venäjään. Eli vaikkakin Georgian sota loi merkittävän repeämän ja paikaltaan siirtymän Venäjän ja EU:n suhteisiin, ei se peruuttanut saman vuoden marraskuun EU–Venäjä-huippukokousta. Lisäksi on mielenkiintoista huomioda, että jo konfliktin sytyttyä syyskuussa Medvedev allekirjoitti asetuksen, jossa hän päätti lähettää sotilaallisen joukko-osaston EU:n operaatioon Tšadiin ja Keski-Afrikan tasavaltaan (Ministry of Foreign Affairs of Russia 2008). Tämä antaisikin aihetta epäillä, että Venäjän tarkoitus ei ollut tuhota suhteita lännen kanssa vaan antaa sille muistutus sen poliittisesta painoarvosta.

Tultaessa tarkastelujakson viimeiseen vuoteen on havaittavissa, että diskurssia ylläpitää jähmeä hegemoninen järjestys. Vuonna 2010 von Rompuy näki, että sekä EU että Venäjä ovat tienristeyksessä paitsi itsen määrittelyssä, mutta myös suunnassa, joka määritteli EU–Venäjä-suhteiden tulevaisuuden. Rompuy (2010) näki, että Lissabonin sopimuksen ajan ensimmäisessä huippukokouksessa Donin Rostovissa EU:n ja Venäjän yhteinen julkilausuma modernisaatiokumppanuudesta (Joint Statement on the Partnership for Modernisation) uudistaisi ja mahdollistaisi yhteistyökumppanuudelle uuden suunnan (EU–Russia Summit 2010). Moshesin (2010) arvioiden mukaan julistus ei edelleenkään pystynyt uudistamaan suhteita, vaan suhteissa vallitsee seisahtuneisuuden tila. Vaikka suhteita ei ollakaan Moshesin sanoin pystytty uudelleen määrittelemään "reset"-näppäimellä, konfliktinhallinnan saralla julkilausumaa seurasivat positiiviset edistysaskeleet.

Kesällä 2010 Venäjä ja EU kirjoittivat operatiivisessa toiminnassa olennaisen turvallisuussopimuksen turvallisuusluokiteltujen tietojen vaihdosta (EUCI EU Classified Information). (The Council of the European Union 2010c). Lisäksi Euroopan unionin sotilaskomitean puheenjohtaja ja Venäjän asevoimien yleisesikuntapäällikkö keskustelivat syksyllä 2010 useaan otteeseen laajemmista yhteistyömahdollisuuksista kriisinhallinnassa. Samalla kriisinhallinnasta käydään jatkuvia asiantuntijakeskusteluja puitesopimuksesta, joka kattaisi yhteisen operaation rahoituksellisia ja oikeudellisia näkökulmia. (Euroopan unionin neuvosto 2010.) Vuoden 2010 kunnianhimoisin avaus kuitenkin lienee Angela Merkelin ja Dmitri Medvedevin Saksan Mesebergissa allekirjoittama muistio EU:n ja Venäjän ministeritasoisen komitean luomisesta ulkopolitiikan ja kansainvälisen turvallisuuden asioille (Joint EU–Russia Committee on Security and Foreign Policy ERPSC). Tämän komitean tarkoituksena oli muun muassa sopia periaatteista EU:n ja Venäjän yhteisille siviili- ja sotilaskriisinhallintaoperaatioille. (Federal Government 2010.) Erityisesti Venäjä näki aloitteen komitean luomisesta askeleena tasa-arvoisempaan ja toimivampaan suhteeseen (Lavrov 2010). Kuitenkin saman vuoden huippukokouksessa asiaa ei enää tuotu esille ja toiminta edelleen perustui edelleen Sevillan järjestelyihin, joissa EU oli yksipuolisesti määritellyt yhteisen kriisinhallintakonseptin ja joihin Venäjä oli toistuvasti osoittanut tyytymättömyytensä. Toiminta kuvastaakin EU:lle tyypillistä toimintamallia, jossa se pyrkii muuttamaan Venäjää kohti eurooppalaisia arvoja, toimintamuotoja ja normeja ilman omaa

valmiutta lähentyä Venäjää (Haukkala 2010). Venäjä onkin nähnyt Venäjä–Nato-ministeritasoisen neuvoston suotuisampana yhteistyömuotona lännen kanssa (Lavrov 2010).

Jo noin kymmenen vuotta sitten artikuloidut elementit ja diskurssi ylläpitävät kaavaa, jossa konfliktinhallinnan operatiivinen toimeenpano loistaa vähäisyydellään, eivätkä EU ja Venäjä ole pystyneet muotoilemaan yhteistä julkilausumaa näkemyksissään kansainvälisestä turvallisuudesta tai konfliktinhallinnasta. Diskurssin kaavamaisuutta kuvastaa Haukkalan (2010) analyttinen konsepti EU:n ja Venäjän syvällä vallitsevista maailmankuvallisista eroavaisuuksista. Eroavat maailmankuvat ovat toimijoille itselleen selviä ja luonnollisia, jolloin niiden perustavanlaatuinen olemus kuvastaa myös niiden ajallista pysyvyyttä. Tässä suhteessa ei ole yllättävää, että 2000-luvun alussa muotoiltu, yhä samoja periaatteita ja toimijoiden välillä keskenään ristiriitaisia käsityksiä artikuloiva, hegemoninen diskurssi ei edelleenkään pysty muotoilemaan yhteistä konseptia konfliktinhallinnasta tai käytännön tasolla osallistumaan (juurikaan) yhteiseen operatiiviseen toimintaan.

4.3.2 Hegemoninen umpikuja?

Vuosikymmenen lopun hegemonin diskurssi ei pystynyt kutomaan tyhjiyyttä alleen ja sitomaan poliittista yhtenäisyyttä. Jos tilannetta tarkastellaan Karganovin ja muiden (2010, 13) arvioiden mukaisesti, joissa Venäjän ja EU:n eroavat käsitykset niistä sitovista arvoista ja intresseistä luovat toimijoiden välille epäluottamuksen tilan ja ajavat suhteet toistuvaan umpikujaan, sekä analysoitaessa erityisiä ja hegemonisia diskursseja voidaankin havainnoida, että EU:n ja Venäjän konfliktinhallinnassa vaikuttavat painotukset todellakin ovat eriäviä. EU:lle käsitys konfliktinhallinnasta ja turvallisuudesta kietoutuu liberaalien arvojen ympärille, kun taas Venäjän turvallisuus ja osallistuminen kansainväliseen konfliktinhallintaan voidaan nähdä sen kansallisten intressien kautta, jotka usein kietoutuvat sen kansainvälisen vallan ja roolin vahvistamiseen. Onkin huomattavaa, että vuosikymmenen kuluessa yllä olevat EU:n ja Venäjän erityiset katsannot ovat yhä vahvistuneet. Poliittiset vastakkain asettelut ovat korostuneemmat, eli kun erityiset elementit pyritään sijoittamaan yhteiseen diskurssiin ne sijoittautuvat vastakkaiseen suhteeseen.

Uhkakuvadiskurssi koostuu elementeistä, jotka ovat sekoitus sekä EU:n diskurssia, että

heijastuksia vallitsevista poliittista ongelmista, jotka on turvallistettu osaksi turvallisuuspoliittista diskurssia. Globaalit, jopa koko ihmiskuntaa uhkaavat uhkakuvat, ovat tyypillisiä EU:n katsantoja. Myös kysymykset energiasuhteista on turvallistettu vuosikymmenen lopun diskurssiin, sillä energiaan liittyvät kysymykset kärjistyivät Venäjän ja Ukrainan välisissä kaasukiistoissa tammikuussa 2009. Kaasukiistat muistuttivat erityisesti EU:ta sen energiariippuvuudesta, mikä puolestaan aiheutti, että kysymykset energiasta saivat yhä enemmän jalansijaa yhteisessä turvallisuuspoliittisessa dialogissa (mm. EU–Russia Summit 2009).

Turvallisuuspoliittiseen diskurssiin ja uhkakuvien ketjuun on turvallistettu uudet pehmeät ja globaalit uhkakuvat (EU–Russia parliamentary cooperation committee 2009, Medvedev 2009b, Medvedev 2009c, Barroso 2009). Krastev (2007) väittää riitaisten suhteiden perustuvan eroavaisuuksiin poliittisissa toimijuuksissa, jossa EU:n jälkimoderni ja Venäjän moderniutta korostava valtiotoimijuus ovat yhteensopimattomia. Turvallisuuspoliittisessa toiminnassa jälkimodernit ja modernit toimijuudet heijastuvat painoituksina erityisesti kovien ja pehmeiden turvallisuusuhtien välillä (Marsh 2008, 195–196). Vaikka hegemonisessa diskurssissa artikuloidaan uusia pehmeitä uhkakuvia, Zagorski (2009, 83) tuo esille epätodennäköisyyden, että Venäjä olisi kiinnostunut EU:n ajamasta jälkimodernista turvallisuudesta. Zagorski esittää lähtökohdakseen ajatuksen, jonka mukaan Venäjän turvallisuuspoliittisia suhteita ja intressejä eritoten länttä kohtaan hallitsee sotilaallinen ajattelu, vaikka Venäjä olisikin omaksunut turvallisuuspoliittiseen ajatteluunsa uusia uhkia. Hegemonisen diskurssin uhkakuvan epämääräisyys ja keskenään erilaisten elementtien artikulaatio on aiheuttanut uhkan erityisen merkityksen tyhjentymisen ja nimittäjän voimattomuuden edustaa sekä EU:n että Venäjän vaateita. Tyhjä merkitsijä ei pysty ylläpitämään kudottua täytettä, jolloin käytännössä tilanne kuvastaa poliittista hajaannusta, johon EU:n ja Venäjän turvallisuuspoliittinen dialogi on päätynyt. Toimijat eivät pysty selkeästi määrittelemään niitä uhkia, joihin yhteistyön konfliktinhallinnassa tulisi kohdistua.

Venäjän turvallisuuspoliittinen ja konfliktinhallinnan diskurssi artikuloi edelleen pääosin kovaan turvallisuuteen liittyviä elementtejä, kun taas EU:lle painotus on pehmeässä turvallisuudessa. Käytännössä eriäväisyydet ilmenevät niin uhkakuvissa kuin käytännön poliittisessa toiminnassa ja voimavarakyvykkyydessä. Vaikka Venäjä 2000-luvun lopulla huomio myös pehmeitä uhkakuvia on sen painotus sotilaallisissa uhkissa ja sen keinot vastata

uhkiin ovat sotilaallisia. Konfliktinhallinnassa Venäjän painotus onkin perinteisessä rauhanturvaamisessa. EU:n erityisesti pehmeitä turvallisuuden elementtejä artikuloiva diskurssi heijastuu sen laajaan konfliktinhallinnan valikoimaan, joka sisältää niin kriisinhallinnan siviili- kuin sotilasvalmiuksia. Samalla ajassa rakennettu uhkakuvapolitiikka korostaa toiminnan painopistettä erityisesti ennakoivasti kun venäläinen rauhanturvaaminen käsittää usein toiminnan vasta silloin, kun kriisi on laajentunut yhteenotoksi. Tältä katsannolta näkökannat ovat kymmenenvuoden takaiseen yhtäläisiä.

Yhteisiksi intresseikseen EU ja Venäjä nimeävät vakauden ja turvallisuuden sekä EU:n diskurssista tutun, toistensa merkitystä vahvistavan linkin, vaurauden että vakauden. Kuitenkin ilmansuunta, johon vakaus, vauraus ja turvallisuus usein suunnataan, kohdistuvat alueelle, jossa kummankin toimijan omat intressit leikkaavat. Keskeisimpiä kysymyksiä pohdittaessa yhteisiä konfliktinhallintaoperaatioita onkin ollut kohdemaan tai -alueen määrittely: minne yhteinen operaatio suunnataan ja missä toimijoiden alueelliset intressit leikkaavat. Yhteisten alueiden tiekartoissa, ulkoisen turvallisuuden alalla kiinnitetään erikoishuomio turvallisuuteen ja vakauten alueilla "jotka sijaitsevat EU:n ja Venäjän rajojen läheisyydessä" (Road Map For The Common Space Of External Security 2005, 35). Eli vaikka EU:n ja Venäjän kumpikin identifioituvat globaaleiksi toimijoiksi ja näkevät maailman poliittisena toimintakenttänään, mielenkiintoista kyllä, EU:n ja Venäjän yhteisen konfliktinhallinnan toimintakenttä ei ole juurikaan laajentunut. Yhteinen poliittinen mielenkiinto osoitetaankin rajatulle ja konfliktialttiille maaperälle.

Sekä EU että Venäjä ovat ilmaisseet strategiset intressinsä yhteisten rajojen läheisille alueille, kuten Armeniaan, Azerbaidžaniin, Georgiaan, Moldovaan, Ukraina ja Valko-Venäjään. EU:n viitekehyksessä maat liittyvät naapuruuspolitiikkaan (vuodesta 2004)⁵² ja itäiseen kumppanuuteen (vuodesta 2009)⁵³. Euroopan naapuruuspolitiikan myötä EU julkaisi toimintasuunnitelman sekä Moldovasta että Georgiasta, Azerbaidžanista ja Armeniasta ja ilmoitti pyrkimyksensä myötävaikuttaa alueellisten konfliktien ratkaisuun vuoristo-Karabahissa, Transnitriassa ja Etelä-Ossetiassa. Venäjälle alueet taas ovat sen lähiulkomaita, jotka se katsoo kuuluvaksi sen kansallisten intressien piiriin. Maista osa on sekä Ivyn että kollektiivisen turvallisuusjärjestön jäseniä ja alueita, joissa Venäjä on osallistunut vuosikausia

52 EU:n naapuruuspolitiikan kohdemaat: Algeria, Armenia, Azerbaidžan, Egypti, Georgia, Israel, Jordania, Libanon, Libya, Marokko, Moldova, palestiinalaishallinto, Syyria, Tunisia, Ukraina ja Valko-Venäjä.

53 Kohdemaat: Armenia, Azerbaidžan, Valko-Venäjä, Georgia, Moldova ja Ukraina

jatkuneisiin rauhanturvaoperaatioihin. Siltikin hegemonisessa diskurssissa alueet nimetään yhteisiksi turvallisuuspoliittisiksi huoliksi. Vaikka Venäjä ja EU hegemonisessa diskurssissa julistavat konfliktinratkaisun tärkeyttä näillä alueilla, voidaan sekä Venäjälle että EU:lla katsoa olevan alueille erityiset, toisilleen vastakkaiset intressit. Esimerkiksi Venäjän tosiasiallinen kiinnostus alueiden konfliktinratkaisuun voidaan kyseenalaistaa. Andersonin ja muiden (2007, 51–52, 56) mukaan Venäjän intressit alueella ovat vallitsevan tilan ja oman vaikutusvallan ylläpitäminen, joita todellinen konfliktinratkaisu ja muiden toimijoiden läsnäolo saattaisivat horjuttaa. Toisaalta tuskin myöskään lännen kiinnostus alueelle on vilpittön, sillä alue nousi geostrategisten öljyvarantojen ansioista sen kiinnostuksen kohteeksi 2000-luvulla (ks. de Haas 2010, 139–155).

Ei olekaan yllättävää, että konfliktinhallinnan operatiivinen toiminta juuri epäpoliittisella kentällä, eli edellä mainittujen alueiden ulkopuolella, osoitti myönteisiä ensiaskeleita yhteisestä operatiivisesta toimeenpanosta. Venäjä osallistui vuonna 2008 ensimmäistä kertaa EU-johtoiseen sotilasoperaatioon. Vuoden 2008 tammikuusta vuoden 2009 kevääseen kestänyt operaatio EUFOR Tchad/RCA Tšadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa on EU:n kolmas sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio, johon osallistui yhteensä 3700 henkeä. Venäjä lähetti operaatioon viisi kuljetushelikopteria ja 120 sotilashenkilöä. (High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy 2009, 36.) Lisäksi Venäjä osallistui EU NAVFOR ATALANTA:n (EU:n ensimmäisen merellä toteutettu kriisinhallintaoperaatio) kanssa koordinaatioyhteistyöhön Somalian rannikolla merirosvouden torjumiseksi ja humanitaaristen kuljetusten suojaamiseksi. Onkin huomattavaa, että sekä EU että Venäjä katsovat operaatioyhteistyöt menestyksellisinä. (mt. Permanent Mission of the Russian Federation to the European Union 2011).

Konfliktinhallinnan yhteistyömuotoa ja merkitystä on pyritty muotoilemaan diskurssissa, johon on jatkuvasti artikuloitu toimijoiden suhteellisen järkkymättömiä maailmankuvia. Mikä siis selittää onnistuneet poikkeukset yhteistyössä Tšadissa ja Somalian rannikolla? Haukkalan (2009, 61) mukaan yhteistyö on mahdollista tilanteessa, jossa pyrkimys poliittisesta integraatiosta on siirtynyt tapauskohtaiseen yhteistyöhön, joka "perustuu aidosti jaettuun yhteiseen ymmärrykseen keskeisistä tavoitteista ja säännöistä ja haluun noudattaa niitä". Turvallisuuspoliittisen yhteistyön konfliktinhallinnassa tulisi siis perustua toimintaan

tilanteessa, joka ei sisältäisi toimijoiden konfliktinhallintadiskurssien etuoikeutettuja elementtejä, jotka asetettaessa samaan diskursiivisuuden kenttään muodostaisivat poliittisen konfliktin. Jopa Euroopan unioni neuvosto (2010) itse muotoilee, että "kriisinhallinnan alalla saadaan parhaiten aikaan edistymistä tietyissä tilanteissa tehtävän käytännön yhteistyön kautta." Esimerkiksi pyrkimykset määritellä konfliktinhallinnan kohdealue kuvastaa tilannetta, jossa yhteiseksi intressiksi määritelty alue on todellisuudessa osa poliittista konfliktia, jolloin todellisuudessa konfliktinhallinta mahdollistuu juuri ei-etuoikeutettujen elementtien alueella.

5 YHTEENVETO

Olen pro gradussa tutkinut konfliktinhallinnan käsitteellistymistä EU:n ja Venäjän diskursseissa. Vaikka tarkastelun pääpaino on eritoten konfliktinhallinnassa, on tutkielma lisäksi avannut merkittäviä näkökulmia osapuolten turvallisuuskäsityksiin.

Olen tullut johtopäätökseen, että EU:n ja Venäjän toimintaa konfliktinhallinnasta ohjaavat toisistaan poikkeavat ajatussysteemit. Tämä ulottuvuus on kuitenkin vasta ensiaskel konfliktinhallinnan kokonaisymmärryksessä ja tarkastelun syventäminen olisi jatkotutkimuksen arvoinen. Tässä tutkielmassa konfliktinhallinnan merkityksellistyminen perustuu strategisiin asiakirjoihin ja poliittisten toimijoiden dialogiin. Tutkimusongelmaa syventämällä, konfliktinhallinnan operatiiviseen toimintaan osallistuneita henkilöitä haastatteleamalla, pystyttäisiin todentamaan, kuinka erilaiset konfliktinhallinnan ymmärrykset vaikuttavat osapuolten toimintaan samassa operatiivisessa tilanteessa. Näenkin, että operatiiviseen toimintaan osallistuneita ihmisiä haastatteleamalla olisi mahdollista luoda syvempi kokonaisymmärrys EU:n ja Venäjän konfliktinhallintayhteistyöstä. Tämä selvittäisi ensimmäiseksi sen, mikä on toiminnallisen tason ymmärrys turvallisuudesta ja konfliktinhallinnasta ja toiseksi sen, vaikuttaako mahdollisesti eriävät käsityksen operatiiviseen yhteistyöhön.

Olen muodostanut ymmärryksen konfliktinhallinnan ulottuvuuksista jälkistrukturalistisen turvallisuuden tutkimuksen innoittama (Walker 1990, Walker 1993, Hansen 2006, Campbell 1992, Wæver 1995, Wæver 2002, Larsen 2000, Larsen 2002). Analyyttinen tarkastelu on kohdentunut neljään osa-alueeseen; 1) miten Venäjä ja EU identifioituvat kansainvälisinä turvallisuuspoliittisina toimijoina, 2) mikä turvataan ja mikä nähdään turvallisuuden perustuksena, 3) mikä nähdään uhkana vakaalle turvalliselle ympäristölle ja 4) mitkä ovat keinot, jolla turvattava kohde turvataan? Tutkielmani valossa EU:n ja Venäjän erityiset konfliktinhallinnan ulottuvuudet käyvät yhteisessä diskurssissa hegemonista kamppailua. Erityisissä turvallisuuspoliittisissa diskursseissa yllä olevat ulottuvuudet ovat diskurssin kiinnekohtaisia elementtejä, etuoikeutettuja osia, jotka antavat EU:n ja Venäjän konfliktinhallintadiskurssille niiden omaleimaisen muodon. Toisaalta yhteisessä diskurssissa

ulottuvuudet ovat elementtejä, jotka ovat avoimia toimijoiden eriäville tulkinnoille. Ulottuvuuksista on siis muodostunut diskurssin otollisia kelluvia merkitsijöitä. Itse analyysi kohdentui paitsi EU:n ja Venäjän erityisiin diskursseihin, mutta myös siihen lopputulokseen, jonka EU ja Venäjä ovat konfliktinhallintayhteistyöhön tähtäävässä yhteisessä diskurssissa päätyneet. Lisäksi tutkimusasetelma sijoittui kahden ajallisen analyysipisteen välille, joka mahdollisti diskurssien vertailevan asetelman. Tällöin pystyin havainnoimaan sitä, onko konfliktinhallinnan merkityssisältö muuttunut.

Sekä EU että Venäjä identifioituvat kansainvälisiksi turvallisuuspoliittisiksi toimijoiksi – ajallisessa asetelmassa kummankin toimijan näkemys omasta globaalista roolistaan on edelleen vahvistunut. Kumminkin näkemykset globaalista roolista ovat eriävät. Eritoten EU:n jälkimodernin toimijuuden ja globaalin turvallisuuden voidaan katsoa asettavan haasteen perinteiselle, kansainvälisten suhteiden suvereenille toimijuudelle. Silti tutkielman valossa se ei haasta valtiota turvallisuuden kiinnittäjänä ja luo uutta käsitystä turvallisuudesta (mm. Walker 1990, Walker 1993). Päinvastoin, EU:n diskursiivisissa artikulaatioissa on yhä enemmän piirteitä modernista turvallisuudesta, jossa sen sekä sisäpuolen yhtenäisyys että ulkopuolinen toimijuus on vahvistunut yhä jyrkemmissä ja selväpiirtoisemmissä eronteon prosesseissa. Vaikeaksi yhteistyökumppaniksi konfliktinhallinnassa suvereenille valtiolle, eritoten Venäjälle, EU:sta tekee sen normeihin ja arvoihin perustuva jälkisuvereeni toiminta (tämä esim. Haukkala 2010). Vaikka EU:n toimijuus tai sen toiminnan perusteet voidaan asettaa kyseenalaiseksi kysymyksissä tehokkaasta kansainvälisestä toimijuudesta, EU on osoittanut kyvykkyytensä konfliktinhallinnassa useissa kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa.

Myös Venäjä identifioituu yhä enemmän kansainvälisessä turvallisuudessa globaaliin toimijuuteen. Vaikka sen turvallisuuspoliittinen diskurssi korostaa suvereeniutta, suurvaltuutta, koskemattomuutta ja valtioiden tasa-arvoista asemaa, on sen diskurssin kymmenvuotisessa kehityksessä tapahtunut muutos. Eritoten uusi artikulaatio eettisyyden diskurssissa ilmentää Venäjän intressejä kansainvälisenä turvallisuuden tuottajana ja vaikuttajana. On kuitenkin huomattavaa, että Venäjän käsitys edelleen noudattaa jäykkää käsitystä valtiosuvereeniuden koskemattomuudesta, jossa ainoastaan kollektiivisella päätöksentekuelimellä eli YK:lla ja sen turvallisuusneuvostolla on mahdollisuus päättää tämän koskemattomuuden rikkomisesta. Tässä ristivedossa olisikin mielenkiintoista syventyä

Venäjän käsitykseen kansainvälisestä suojeluvelvollisuudesta (responsibility to protect)⁵⁴, jonka perusteella Venäjä toteutti aseellisen intervention Georgiaan elokuussa 2008. Yleisesti vaikeimman pisteen Venäjälle turvallisuuspoliittisessa yhteistyössä EU:n ja yleisesti lännen kanssa muodostaa se, ettei sillä ole tasa-arvoista sopijaosapuolen asemaa länsimaaisissa turvallisuusjärjestelyissä. Vaikka Venäjän poliittisen yhteistyön painopiste on yhä enemmän idässä Kollektiivisen turvallisuuden sopimusjärjestön (Collective Security Treaty Organization, CSTO), Shanghain yhteistoimintajärjestön (Shanghai Cooperation Organization, SCO) Euraasian talousyhteisön (EurAsian Economic Community, EurAsEC) kehyksessä, en näkisi, etteikö tasa-arvoisissa järjestelyissä Venäjä olisi kiinnostunut konfliktinhallinta kyvyn kehittämisestä lännen kanssa.

Venäjän ja EU:n erityisissä diskursseissa konfliktinhallinnan merkitykseen liitetään yhä useampia osia, jolloin tuo käsitys yhdistää yhä laajempaa merkityskokonaisuutta. Esimerkiksi jo uhkan ulottuvuudet itsessään ovat muuntuvia ja ne sisältävät monimutkaisia yhtäläisyyden ketjuja. Eritoten uhkan diskursseissa on rajanvedon kautta muodostettu kuvaa sekä sisä- että ulkopuolesta, itsen ja uhkan välillä. Jatkuvan artikuloinnin ja sisällön uudelleen tuottamisen myötä uhkan merkitsijällä ei ole yhtä tiettyä sisältöä ja se saattaa sisältää useita, jopa toisistaan poikkeavia sisältöjä. Tällöin "kansallisissa" diskursseissa yhä useammat erityisvaatteet tuntevat itsensä edustetuiksi valtion omassa uhkakuvapolitiikassa. Esimerkiksi EU:n vuosikymmenen lopun diskurssissa artikuloitua ilmastonmuutosta ja energiaa ei voida nähdä kovinkaan helposti rinnasteisena terrorismille, huumeille, köyhyydelle ja massatuhoaseille, muissa kuin juuri siinä yhteydessä, jossa ne on artikuloitu yhtäläisyyden ketjussa EU:n uhkakuvadiskurssiin. Venäjän diskurssissa taas Nato ja Yhdysvallat linkitetään terrorismiin, järjestäytyneeseen rikollisuuteen, ekstremismiin sekä aseiden ja huumeiden salakuljettamiseen. Elementit eivät siis ole rinnasteisia toisiinsa siinä suhteessa, että ne olisivat samanlaisia, vaan niitä yhdistää tekijä, joka jää ketjun ulkopuolelle.

Analyysi on Laclaun teorian mukaisesti osoittanut uhkan tyhjän merkitsijän keinotekoisien täyten: suljetun merkityksen mahdottomuuden kautta merkitsijä on jatkuvasti altis hegemoniselle kamppailulle ja sisällön uudelleen artikulaatiolle. Se, mitä EU ja Venäjä vuosituhannen vaihteen alussa määrittelevät uhkaksi, on tultaessa vuosikymmenen loppuun

---

⁵⁴ Kansainvälisellä suojeluvelvollisuudella (responsibility to protect) tarkoitetaan valtion ensisijaista velvollisuutta suojella kansalaisiaan. Mutta jos valtio epäonnistuu tässä tehtävässä, suojeluvelvollisuus siirtyy kansainväliselle yhteisölle.

muuntunut. Erityisdiskursseissa uhkan merkitykset eivät kuitenkaan ole täysin tyhjentyneet, sillä kiinnekohdat ovat kestäneet yhtäläisyyden ketjun aiheuttamat edustamisen paineet: niiden nimissä sekä EU että Venäjä pystyvät nimittäin todentamaan omaa erityislaatuista konfliktinhallintaansa. Tuotaessa erillisyyden ketjut yhteiseen diskurssiin kummankaan toimijan vaateet eivät ole saavuttaneet hegemonista voittoa ja onnistuneet määrittelemään uhkan merkitsijälle sisältöä. Uhkan merkitsijä on yhteisessä diskurssissa kykenemätön yhdistämään toimijoiden eriäviä vaatimuksia – yhteinen diskurssi ei ole kyvykäs ompelemaan kiinni tyhjyyttä nimeämällä universaalia yhtenäisyyttä tuovaa tyhjää merkitsijää, jonka piirissä toimijat pystyisivät osallistumaan yhteisiin konfliktinhallintaoperaatioihin.

Vaikka esimerkiksi Venäjän ja EU:n uhkien yhtäläisyydenketjuissa on näennäisesti samoja elementtejä, syy, miksi yhteistä konfliktinhallinnan merkitystä ei pystytä määrittelemään, on moniulotteisempi. Diskurssin osat muodostuvat suhteessa toisiinsa, jolloin osat itsessään vaikuttavat muiden osien merkityksiin (Torfing 2005, 14). Esimerkiksi itsessään jo se, mitä Venäjä ja EU tarkoittavat terrorismilla, rikollisuudella tai energiaturvallisuudella vaatisi syvempää perehtymistä. Tämän tutkielman valossa voin vain todeta, että ne rakennelmat, jotka erottavat uhkien luonteet toisistaan eri toimijoiden diskursseissa, tapahtuvat ajan ja tilan eri ulottuvuuksissa. Mutta koska diskurssin osat vaikuttavat toisiinsa, uhkakuvat vaikuttavat Venäjän ja EU:n käytännöissä näkyvimpään erovaisuuteen eli siihen, miten toimijat näkevät pystyvänsä vastaamaan uhkiin (toiminnan ulottuvuus). EU näkee uhkien ja konfliktin laajan kaaren erityisesti ajallisessa ulottuvuudessa ja itse toiminnan laaja-alaisena; käsitys, joka painottaa toimintaa eritoten ennen ja jälkeen konfliktia. Näin ollen toiminta konfliktinhallinnassa käsittää laajalti kriisinhallinnan muita kuin sotilaallista valmiutta. Venäjä taas ei rakenna uhkaa ja konfliktia ajallisessa ulottuvuudessa, vaan näkemys kietoutuu usein kovien turvallisuusuuhkien ympärille. Lisäksi sen oman ulkopuolen yhä muodostaa moderni asetelma kilpailevista suurvaltasuhteista. Venäjän katsanto konfliktinhallinnasta onkin rajoittuneempi: se käsittää rauhanturvaamisen erityisesti itse konfliktissa. Lisäksi Venäjän konfliktinhallinnan diskurssi ei juurikaan määrittele ei-sotilaallisia konfliktinhallinnan valmiuksia.

Kuitenkin puhuttaessa konfliktinhallinnan merkityksellistymisestä siinä viitekehyksessä, jossa EU ja Venäjä muotoilevat yhteistyötä, on kuvaavampaa puhua kelluvasta merkitsijästä. Alun

perin 2000-luvun vaihteen yhteisessä diskurssissa konfliktinhallinta voidaan nähdä yhtenäisyyttä tuovana tyhjänä merkitsijänä: EU ja Venäjä pystyivät toistuvasti tuottamaan yhteisiä julkilausumia ja julistuksia turvallisuudesta, jossa yhteiselle konfliktinhallinnalle luotiin merkittävä rooli ja joka oli eritoten se alue, jossa yhteistyö turvallisuuden viitekehyksessä nähtiin mahdollisena. Toisin sanoen konfliktinhallinnan merkitsijä oli avoin sekä EU:n että Venäjän tulkinnoille ja merkitsijä kesti edustamisen paineet. 2000-luvun toiveikkaassa poliittisessa kontekstissa konfliktinhallinnan "täyteyttä" ja ylläpitoa selittää juuri tunnepitoinen lataus, joka tilapäisesti ylläpiti konfliktinhallinnan merkitsijän symbolista yhtenäisyyttä (Laclau 2005, 110–118; 120).

Verrattaessa tätä vuosikymmen lopun poliittiseen tilanteeseen, jossa EU:n ja Venäjän erimielisyydet ovat yhä selkeämmin esillä ja toimijat eivät ole pystyneet muodostamaan yhteistä julkilausumaa turvallisuudesta, on selittävämpää käyttää Laclauin esittelemää analyttistä käsitettä kelluvasta merkitsijästä (mts. 130–134). Vuosikymmenen alun poliittinen yhtenäisyys on kadonnut ja konfliktinhallinnan merkitsijän sisällöstä käydään kamppailua. Sekä EU että Venäjä artikuloivat yhteisessä diskurssissa konfliktinhallinnan erityisiä vaateita (ulottuvuuksia), joissa yhteiselle konfliktinhallinnan kelluvalle merkitsijälle pyritään kiinnittämään merkitys suhteessa muihin EU:n tai Venäjän ketjun osiin. Toisin sanoen hegemoniaan pyrkivät projektit kilpailevat samasta merkitsijästä mahdollistaen sille erilaisia kilpailevia merkitysvaihtoehtoja. Merkitsijän kelluttamisessa merkitystä siis pyritään muuttamaan artikuloimalla vaateet osana vaihtoehtoista yhtäläisyyden ketjua ja esittämälle konfliktinhallinnalle vaihtoehtoisia merkityssisältöjä. Ei EU:n eikä myöskään Venäjän vaateet ole vielä saavuttaneet diskurssin hegemonista voittoa.

Tutkielmani teoreettisessa katsannossa turvallisuuden olemus on muuntuva, jolloin se rakentuu erityisten muuntuvien tulkintojen kautta. Turvallisuutta ei olekaan olemassa *itsessään* (Laitinen 1999, 98). Yksi tapa määritellä turvallisuus on nähdä se vapautena uhkista tai vaaran poissaoloksi, jolloin turvattomuuden aiheuttaa juuri kielellisesti rakennettu uhka. Perustana tälle ajatukselle on, että EU:lla ja Venäjällä on paitsi erityiset käsitykset uhkista, mutta myös niistä elementeistä, jotka rakentavat pohjan turvalliselle ympäristölle ja muovaavat käsityksen turvallisuudesta. Tällä käsityksellä on merkittävä rooli ymmärrykseen konfliktinhallinnasta eli sillä, mikä nähdään toiminnan lopullisena päämääränä, jotta voidaan

luoda turvallinen ympäristö. EU:lla käsitys rauhasta ja turvallisuudesta on linkittynyt vaurauteen ja liberaaleihin käsityksiin ihmisoikeuksista, demokratiasta ja oikeusvaltiosta. Erityisesti vaurauden ja turvallisuuden vahva linkki vaikuttaa EU:n näkemykseen kehitysavun merkityksestä osana laaja-alaista konfliktinhallintaa. Venäjälle konfliktinhallinta taas ei merkitse tiettyjen arvo- ja normiperustaisten katsantojen vientiä konfliktisille alueille, vaan turvallisuus linkittyy vahvaan kansalliseen valtaan ja valtiosuvereeniuteen; toisin sanoen tekijöihin, jotka liittyvät perinteiseen katsantoon valtion turvallisuudesta ja rauhanturvaamisesta. Katsonkin, että yhteisessä muotoilussa konfliktinhallinnasta EU:lla ja Venäjällä ei ole lähtökohtaisesti edellytyksiä muotoilla yhteistä laaja-alaista konfliktinhallinnan konseptia. Eritoten EU:n pehmeiden uhkakuvien turvallistaminen osaksi sen siviilikriisinhallintaa (mm. konfliktinhallintaan liittyvät toimet poliisilaitoksen, oikeusviranomaisen, syyttäjälaitoksen, rajavallvonnan, tullilaitoksen ja vankeinhoitolaitoksen kehityksessä) ei kohtaa Venäjän konfliktinhallintaan liittyvien toimien kanssa. Yhteistyö kriisinhallinnassa vaikuttaakin kaikkein mahdollisimmalta sen sotilaallisessa ulottuvuudessa. Toisaalta yhteistoimintaa siviilikriisin alalla on mahdollista kehittää edelleen osana muuta poliittista toimintaa, josta EU:lla ja Venäjällä onkin jo vuosien kokemus (esimerkiksi kokemukset tulli- ja rajavartiostolaitosten yhteistyöhankkeissa, lähialueyhteistyössä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa tai huumausainerikollisuuden ja siihen liittyvän oheisrikollisuuden torjumisessa). Verrattuna aikaan kymmenen vuotta sitten, EU:n ja Venäjän välisten suhteiden illuusiot ja idealismit ovat kaikonneet, mutta ehkä juuri todenmukaisille odotuksille pohjautuvassa yhteistyössä on mahdollisuuksia saavuttaa jotakin (Smith 207, 66). Yhteistyölle onkin mahdollisuuksia rajatuimmissa ja kohdennetuissa konfliktinhallintaoperaatioissa, joita ei pyritä kohdentamaan alueille, joissa toimijoiden intressit ovat vastakkaisia.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

TUTKIMUSAINEISTO

Ashton, Catherine (2010a). Europe and the World. Catherine Ashton EU High Representative for Foreign Affairs and Security Policy and Vice President of the European Commission Europe and the world Megaron "The Athens Concert Hall" Athens, 8 July 2010. Saatavilla: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/10/378&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>. Katsottu 1.9.2011.

Ashton, Catherine (2010b). Remarks by HR Catherine Ashton, at the Munich Security Conference. Munich, 6 February 2010. Saatavilla http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/112774.pdf. Katsottu 1.9.2011.

Barroso, Jose Manuel (2008). Joint Press Conference following Russia–European Union Summit Khanty-Mansiysk, June 27 2008. Saatavilla: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/06/27/2114_type82914type82915_203194.shtml. Katsottu 1.9.2011.

Barroso, Jose Manuel (2009). News conference following EU–Russia summit Stockholm, November 18 2009. Saatavilla: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2009/11/18/1422_type82914type82915_222883.shtml. Katsottu 1.9.2011.

Council of the European Union (1999). 2232nd Council meeting – General Affairs 6/12/1999 Press: 390 Nr: 13687/99. Saatavilla: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/gena/ACF141.html. Katsottu 1.9.2011.

Council of the European Union (2000a). 2282nd Council meeting – General Affairs 10/7/2000 Press: 249 Nr: 10085/00. Saatavilla: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/gena/10085.en0.html. Katsottu 1.9.2011.

Council of the European Union (2000b). 2294nd Council meeting – General Affairs 9/10/2000 Press: 364 Nr: 12012/00. Saatavilla: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/gena/13430.en0.html Official L157/1, 24..6.1999. Katsottu 1.9.2011.

Council of the European Union (2000c). 2304th Council Meeting Development 10/11/2000. Press: 421 Nr: 12929/00. Saatavilla: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/gena/12929.en0.html. Katsottu 1.9.2011.

Council of the European Union (2000d). 2239th Council meeting – General Affairs 24/01/2000 Press: 10 Nr: 5046/00. Saatavilla <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/00/10&format=HTML&aged=0&lg=mt&guiLanguage=en>. Katsottu 1.9.2011.

Council of the European Union (2002). Presidency Report on European Security and defence policy; Arrangements for consultation and cooperation between the European Union and Russia on crisis management. Saatavilla: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede180405russia_/sede180405russia_en.pdf. Katsottu 1.9.2011.

Council of the European Union (2010a). Council conclusions on CSDP 3009th Foreign Affairs Council meeting 26/4/ 2010. Saatavilla http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/114737.pdf. Katsottu 30.9.2011.

Council of the European Union (2010b). 3055th and 3056th Council Meetings Foreign Affairs Defence and Development 9/12/ 2010 PRESSE 342 Nr: 17745/10. Saatavilla: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/118388.pdf. Katsottu 30.9.2011.

Council of the European Union (2010c). Agreement between the Government of the Russian Federation and the European Union on the protection of classified information signed 1 June 2010 in Rostov-on-Don, Russia. Saatavilla: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/114745.pdf. Katsottu 30.9.2011.

Euroopan unionin neuvosto (2010). Parlamentin jäsenten esittämät kysymykset 14. joulukuuta 2010 kirjallisesti vastattava kysymys neuvostolle työjärjestyksen 117 artikla Diogo Feio (PPE) E-010342/2010. Neuvoston vastaus. Saatavilla <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2010-010342+0+DOC+XML+V0//FI>. Katsottu 15.1.2011.

EU–Russia Parliamentary Cooperation Committee (2000). EU–Russia Parliamentary Cooperation Committee Third Meeting 27 – 28 November 2000 Brussels Statement and Recommendations. Saatavilla: http://www.Europarl.Europa.Eu/Intcoop/Euro/Pcc/Russ/Pcc_Meeting/Statement_Recommendations/2000_11_28_En.Pdf. Katsottu 30.9.2011.

EU–Russia Parliamentary Cooperation Committee (2001). Eu–Russia Parliamentary Cooperation Committee Fourth Meeting 26 – 27 November 2001 Brussels Statement and Recommendations. Saatavilla: http://www.europarl.europa.eu/intcoop/euro/pcc/russ/pcc_meeting/statement_recommendations/2001_11_27_en.pdf. Katsottu 30.9.2011.

EU–Russia Parliamentary Cooperation Committee (2008). Joint Statement on the Occasion of the 10th Anniversary of the Eu-Russia Parliamentary Cooperation Committee. Saatavilla: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/d-ru20080313_/d-ru20080313_07.pdf. Katsottu 30.9.2011.

EU–Russia Parliamentary Cooperation Committee (2009). Final Statement and Recommendations Eleventh Meeting 16–17 February 2009 Brussels. Saatavilla: http://ruseu.com/docs/details_158.html. Katsottu 30.9.2011.

EU–Russia Summit (1999). Joint Statement Helsinki, 22 October 1999. Saatavilla: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/12119.en.html. Katsottu 30.9.2011.

EU–Russia Summit (2000). Joint declaration Paris, 30 October 2000. Saatavilla: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/00/1239&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=e>. Katsottu 30.9.2011.

EU–Russia Summit (2001). Joint Statement Brussels, 3 October 2001. Saatavilla: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/12423.en1.doc.html. Katsottu 30.9.2011.

EU–Russia Summit (2003). Joint Statement St. Petersburg, 31 May 2003. Saatavilla: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/75969.pdf. Katsottu 30.9.2011.

EU–Russia Summit (2009). News conference following EU–Russia summit Khabarovsk, May 22 2009. Saatavilla: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2009/05/22/1419_type82915_216713.shtml. Katsottu 30.9.2011.

EU–Russia Summit (2010). Joint Statement on the Partnership for Modernisation Rostov on Don, May 31-June 1, 2010 . Saatavilla http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/er/114747.pdf. Katsottu 13.1.2011.

Eur-lex (2003). Euroopan unionin ja Venäjän federaation välinen sopimus Venäjän federaation osallistumisesta Euroopan unionin poliisioperaatioon (EUPM) Bosnia ja Hertsegovinassa. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en,fi&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=276749:cs&page=>. Katsottu 11.1.2012.

Euroopan unionin portaali (2011). Komissio. Saatavilla http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0006_fi.htm. Katsottu 1.9.2011.

European Commission (2007). The European Union and Russia: Close Neighbours, Global Players and Strategic Partners. Saatavilla http://eeas.europa.eu/russia/docs/russia_brochure07_en.pdf. Katsottu 1.9.2011.

European Commission (2012). Trade: Russia. Saatavilla: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/russia/>. Katsottu 11.1.2012.

European Council (1999a). Presidency Conclusions Cologne European Council, 3 and 4 June

1999. Saatavilla:

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/kolnen.htm4.

Katsottu 1.9.2011.

European Council (1999b). Helsinki European Council Presidency Conclusions, 10 and 11 December. Saatavilla:

1999.http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/ACFA4C.htm.

Katsottu 1.9.2011.

European Council (2000). Presidency Conclusions Santa Maria Da Feira European Council, 19 and 20 June. Saatavilla:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en0.html.

Katsottu 1.9.2011.

European Council (2000b). Lisbon European Council 23 and 24 March 2000 Presidency Conclusions. Saatavilla: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm. Katsottu

1.9.2011.

European Council (2002). Presidency Conclusions Seville European Council 21 And 22 June 2002. Saatavilla:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/72638.pdf. Katsottu

1.9.2011.

European Council (2003). A Secure Europe in a Better World: A European Security Strategy.

Saatavilla: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>. Katsottu 1.9.2011.

European Council (2008). Extraordinary European Council Presidency Conclusions, 1 September 2008. Saatavilla:

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/102545.pdf.

Katsottu 1.9.2011.

European Union External Action (2005). Common Spaces Roadmap. Saatavilla:

http://eeas.europa.eu/russia/docs/roadmap_economic_en.pdf. Katsottu 1.9.2011.

Extraordinary European Council (2008). Presidency Conclusions Brussels, 1 September 2008. Saatavilla:

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/102545.pdf.

Katsottu 1.9.2011.

Federal Government (2010). Meseberg memorandum. The Press and Information Office of the Federal Government of Germany: Meeting of Chancellor Angela Merkel and President Dmitri Medvedev on 4-5 June 2010 in Meseberg. Saatavilla:

http://www.bundesregierung.de/nsc_true/Content/DE/___Anlagen/2010/2010-06-05-meseberg-memorandum,property=publicationFile.pdf/2010-06-05-meseberg-memorandum. Katsottu 11.1. 2011.

High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy (2009). Annual report from the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy to the European Parliament on the main aspects and basic choices of the CFSP. Saatavilla:

http://www.eeas.europa.eu/cfsp/docs/2009_annualreport_en.pdf. Katsottu 1.9.2011.

ISIS Europe (2011a). ISIS Europe – chart and table of CSDP and EU missions, September 2011. Saatavilla: http://isis-europe.org/pdf/2011_artrel_650_esrbriefing-chart-september2011%5B1%5D.pdf. Katsottu 1.9.2011.

ISIS Europe (2011b). CSDP Map – Mission Chart. Saatavilla: <http://www.csdpmap.eu/mission-chart>. Katsottu 1.9.2011.

Lissabonin sopimus (2007). Euroopan unionin virallinen lehti. C 306 50, joulukuuta 2007. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:FI:HTML>. Katsottu 1.9.2011.

Maastricht Treaty (1992). Official Journal C 191, 29 July 1992. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/fi/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>. Katsottu 1.9.2011.

Medvedev, Dmitry (2008a). Press Conference following the Collective Security Treaty Organisation Summit, September 5 2008. Saatavilla: http://archive.kremlin.ru/eng/text/speeches/2008/09/05/2125_type82912type82914type82915_206180.shtml. Katsottu 15.9.2011

Medvedev, Dmitry (2008b). Address to the Federal Assembly of the Russian Federation, November 5 2008. http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/11/05/2144_type70029type82917type127286_208836.shtml. Katsottu 15.9.2011.

Medvedev, Dmitry (2008c). Joint Press Conference following Russia–European Union Summit Khanty–Mansiysk, June 27 2008. Saatavilla: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/06/27/2114_type82914type82915_203.194.shtml. Katsottu 15.9.2011.

Medvedev, Dmitry (2008d). Dmitry Medvedev signed a decree sending a Russian Armed Forces unit to take part in a European Union mission to support the UN presence in the Republic of Chad and the Central African Republic, September 1 2008. Saatavilla: <http://archive.kremlin.ru/eng/text/news/2008/09/206045.shtml>. Katsottu 15.9.2011.

Medvedev, Dmitry (2009a). Presidential Address to the Federal Assembly of the Russian Federation, November 12 2009. Saatavilla: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2009/11/12/1321_type70029type82912_222702.shtml. Katsottu 15.9.2011.

Medvedev, Dmitry (2009b). News conference following EU–Russia summit Khabarovsk, May 22 2009. Saatavilla: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2009/05/22/1419_type82915_216713.shtml. Katsottu 15.9.2011.

Medvedev, Dmitry (2009c). News conference following EU–Russia summit Stockholm, November 18 2008. Saatavilla: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2009/11/18/1422_type82914type82915_222883.shtml. Katsottu 15.9.2011.

Министерство обороны Российской Федерации. (Ministry of Defence of the Russian Federation) (2010). Военная доктрина Российской Федерации http://stat.doc.mil.ru/documents/quick_search/more.htm?id=10363898@egNPA#txt. Katsottu 12.1.2012. Englanniksi Military Doctrine of the Russian Federation (2010). Saatavilla: http://carnegieendowment.org/files/2010russia_military_doctrine.pdf. Katsottu 12.1.2012.

Ministry of Foreign Affairs of Russia (2000). Foreign Policy Concept Of The Russian Federation. Saatavilla: Permanent Representation of the Russian Federation to the Council of Europe. Saatavilla: <http://www.russiaeurope.mid.ru/concept.html>. Katsottu 12.1.2012.

Ministry of Foreign Affairs of Russia (2008). Foreign Policy Concept Of The Russian Federation. Approved by Dmitry A. Medvedev, President of the Russian Federation, on 12 July 2008. Official Web Portal, July 12 2008. Saatavilla: <http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/1e5f0de28fe77fdcc32575d900298676/869c9d2b87ad8014c32575d9002b1c38!OpenDocument>. Katsottu 12.1.2012.

NATO (2011). NATO's relations with Russia: Evolution of Relations. Saatavilla: http://www.NATO.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm. Katsottu 15.9.2011.

Official Journal of the European Communities Official L157/1 (1999). Common Strategy of the EU in Russia. 24.6.1999. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:157:0001:0009:EN:PDF>. Katsottu 11.12.2012.

Permanent Mission of the Russian Federation to the European Union (2011). Russia–EU Relations – Areas of Cooperation – Crisis Management. Saatavilla: <http://www.russianmission.eu/en/crisis-management>. Katsottu 11.12.2012.

Political and Security Committee (2008). Statement on tighter international security, 16751/08. Saatavilla: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st16/st16751.en08.pdf>. Katsottu 11.12.2012.

Putin, Vladimir (2000a). Opening Address to a Security Council Meeting, February 4 2000. Saatavilla: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2000/02/04/0000_type82912type82913_124028.shtml. Katsottu 15.9.2011.

Putin, Vladimir (2000b). Statement for the Press and Answer to a Question on the Results of the Russia–EU Summit, May 29 2000. Saatavilla: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2000/05/29/0000_type82914type82915_126674.shtml. Katsottu 15.9.2011.

Putin, Vladimir (2000c). Speech at an Extraordinary Meeting of CIS Interior Ministers' Council, March 10 2000. Saatavilla: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2000/03/10/1432_type82913type82914_134551.shtml. Katsottu 15.9.2011.

Putin, Vladimir (2000d). Annual Address to the Federal Assembly of the Russian Federation, July 8 2000. Saatavilla: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2000/07/08/0000_type70029type82912_70658.shtml. Katsottu 15.9.2011.

Putin, Vladimir (2000e). Address to the United Nations Security Council September 7, 2000 New York. Saatavilla:
http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2000/09/07/0000_type82912type82914_132930.shtml.
 Katsottu 15.9.2011.

Putin, Vladimir (2001). Annual Address to the Federal Assembly of the Russian Federation April 3, 2001. Saatavilla:
http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2001/04/03/0000_type70029type82912_70660.shtml.
 Katsottu 15.9.2011.

Putin, Vladimir (2007). Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy February 10, 2007 Munich. Saatavilla:
http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2007/02/10/0138_type82912type82914type82917type84779_118123.shtml. Katsottu 15.9.2011.

Rompuy, Herman Van (2010). Remarks at the press conference following the EU–Russia Summit, Brussels 7/12/2010. Saatavilla
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/118284.pdf. Katsottu 15.1.2011.

Russia–European Union Summit (2000). Joint Statement Moscow, 29 May 2000. Saatavilla:
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/08976.EN0-COMMUNIQUE.htm. Katsottu 15.9.2011.

Russia–European Union-Summit (2001). Joint Statement Moscow, 17 May 2001. Saatavilla:
http://www.consiliumeuropa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/08853.en1-communicu%C3%A9.doc.html. Katsottu 15.9.2011.

Russian Federation Middle Term Strategy towards the European Union (2000). Moscow State Academy of Law: The Chair of the European Union Law, The Centre of the European Union Law. <http://eulaw.edu.ru/english/legislation/docum/rustr.htm>. Katsottu 15.9.2011.

Secretary General/High Representative (2008). Report on the Implementation of the European Security Strategy – Providing Security in a Changing World. Saatavilla:
<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st17/st17104.en08.pdf>. 1.9.2011.

Secretary General/High Representative and the Commission (2000). Report Presented to the Nice European Council by the Secretary General/High Representative and the Commission: Improving the Coherence and Effectiveness of the European Union Action in the Field of Conflict Prevention Nice, 7 - 8 and 9 December 2000. Saatavilla:
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/reports/98328.pdf.
 Katsottu 11.9.2011.

Sergei, Lavrov (2010). Permanent Mission of the Russian Federation to the European Union: Interview of Russian Foreign Minister Sergey Lavrov, "We can't say that NATO presents a threat to us". Saatavilla: <http://www.russianmission.eu/en/news/interview-russian-foreign-minister-sergey-lavrov-we-can%E2%80%99t-say-NATO-presents-threat-us-kommersan>.
 Katsottu 15.9.2011.

Совет Безопасности Российской Федерации (Venäjän federaation turvallisuusneuvosto) (2000). концепция национальной безопасности российской федерации. (Kansallisen turvallisuuden konsepti). Saatavilla: <http://www.scrf.gov.ru/documents/1.html>. Katsottu 11.1.2012. Englanniksi Ministry of Foreign affairs of the Russian Federation (2000). National Security Concept Of The Russian Federation. Approved by Presidential Decree No. 24 of 10 January 2000. Saatavilla [http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/1e5f0de28fe77fdcc32575d900298676/36aba64ac09f737fc32575d9002bbf31!](http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/1e5f0de28fe77fdcc32575d900298676/36aba64ac09f737fc32575d9002bbf31!OpenDocument) OpenDocument. Katsottu 12.1.2012.

Совет Безопасности Российской Федерации (Venäjän federaation turvallisuusneuvosto) (2009). стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года (Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia vuoteen 2020). Saatavilla: <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>. Katsottu 11.1.2012. Englanniksi Russia's National Security Strategy to 2020 (2009). Saatavilla: <http://rustrans.wikidot.com/russia-s-national-security-strategy-to-2020>. Katsottu 12.1.2012.

Solana, Javier (2000a). Foreign Policy of the EU – Liberal International, The Hague 8/11/2000. Saatavilla: http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/001107%20the. Katsottu 1.9.2011.

Solana, Javier (2000b). Where does the EU stand on Common Foreign and Security Policy' – Forschungsinstitut der Deutschen Gesellschaft fuer Auswaertinge Politik, Berlin 14/11/2000. Saatavilla: http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/ACF5E85.htm. Katsottu 1.9.2011.

Solana, Javier (2000c). Keynote Speech 'The Development Of A Common Foreign And Security Policy", Diplomatia Rome 26/6/2000. Saatavilla:http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/000626.Rome-%20Diplomatia.rtf.html. Katsottu 1.9.2011.

Solana, Javier (2000d). Speech at Foreign Policy Association, New York 25/1/2000. Saatavilla: http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/for.policy.assoc.def.htm. Katsottu 1.9.2011.

Solana, Javier (2007a). Speech at Arthur Burns Dinner, New York 14/2/2007. Saatavilla: http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/92801.pdf. Katsottu 1.9.2011.

Solana, Javier (2007b).Speech at the Annual Conference of the Institute for Security Studies of the European Union, Paris 22/11/2007. Saatavilla: http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/97350.pdf. Katsottu 1.9.2011.

Solana, Javier (2008). Where is Russia going? A new attempt for an all-European Security Order" – Summary of the address by the EU HR Javier SOLANA at the 44th Munich Conference on Security Policy, 10/2/2008 S055/08. Saatavilla: http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/98707.pdf. Katsottu

1.9.2011.

Solana, Javier (2009a). Remarks by EU HR Javier SOLANA at the "ESDP@10: What lessons for the future?" conference, Brussels 28/7/2009. Saatavilla:
http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/109453.pdf. Katsottu 1.9.2011.

Solana, Javier (2009b). Speech: "Together we are stronger" University College Dublin, Dublin 22/4/2009. Saatavilla:
http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/107325.pdf. Katsottu 1.9.2011.

Solana, Javier (2009c). Europe's global role – what next steps?" – Ditchley Foundation annual lecture by Javier Solana, EU High Representative for the CFSP, 11/7/2009. Saatavilla:
http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/109193.pdf. Katsottu 1.9.2011.

Solana, Javier (2009d). Address by EU HR Javier Solana on Europe in the world at Kennedy School, Harvard University 17/9/2009. Saatavilla:
http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/110218.pdf. Katsottu 1.9.2011.

Solana, Javier (2009e). Address by Javier Solana, EU High Representative for the Common Foreign and Security Policy, to the Munich Security Conference, 7/2/2009. Saatavilla:
http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/105986.pdf. Katsottu 1.9.2011.

Solana, Javier (2009f). Statement on the EU's foreign, security and defence policy to the European Parliament, Brussels 18/2/2009. Saatavilla:
http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/106226.pdf. Katsottu 1.9.2011.

Solana, Javier (2009g). News conference following EU–Russia summit, Stockholm 18/11/2008. Saatavilla:
http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2009/11/18/1422_type82914type82915_222883.shtml

United Nations Development Programme (1994). Human Development Report. Saatavilla:
http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1994_en_contents.pdf. Katsottu 1.9.2011.

Venäjän federaation sotilasdoktriini (2000). Venäjän federaation sotilasdoktriini. Georgij Alafuzoff, Ulla-Maija Heinämäki, Risto Kuokkanen (kääntäjät), Julkaisusarja 3. No 3, 2000. Maanpuolustuskorkeakoulu: Strategian laitos.

KIRJALLISUUS

Aalto, P. (2008). *The EU–russian energy dialogue : Europe's future energy security*. Aldershot: Ashgate.

Aalto, P., Blakkisrud, H., & Smith, H. (2008). *The new northern dimension of the European neighbourhood*. Brussels: Centre for European Policy Studies.

Arbatova, N. (2010). Captives of a common continent : Russia and the European Union after the Caucasus crisis. Teoksessa B. Nygren, B. Huldt, P. Ahlgren, P. Sivonen & S. Huldt (Toim.), *Russia on our minds : Russian security policy and northern europe* (s. 89–111). Stockholm: National Defence College.

Bellamy, A. J., Williams, P., & Griffin, S. (2010). *Understanding peacekeeping*. Cambridge, UK: Polity.

Campbell, D. (2007). Poststructuralism. Teoksessa T. Dunne, M. Kurki & S. Smith (Toim.), *International relations theories : Discipline and diversity* (s. 203–229). Oxford: Oxford University Press.

Campbell, D. (1992/1998). *Writing security : United states foreign policy and the politics of identity*. Manchester: Manchester University Press.

Culler, J. D. (1994). *Ferdinand de Saussure* (R. Heiskala Kään.). Helsinki: Tutkijaliitto.

Der Derian, J. (1987). *On Diplomacy : a genealogy of western estrangement*. Oxford: Blackwell.

Der Derian, J. (1989). The boundaries of knowledge and power in international relations. Teoksessa J. Der Derian, & M. J. Shapiro (Toim.), *International/Intertextual relations: Postmodern readings of world politics* (s. 3–11). Lexington, Mass: Lexington Books.

Derrida, J. (1978/1997). Rakenne, merkki ja leikki ihmistieteiden diskurssissa. *Niin & Näin : Filosofinen Aikakauslehti*, 1, 27–44.

Dunne, T., & Kurki, M. (2007). International relations and social science Teoksessa T. Dunne, M. Kurki & S. Smith (Toim.), *International relations theories : Discipline and diversity* (s. 13–34). Oxford: Oxford University Press.

Fedorov, Y. (2010). Russia's relations with the West. Teoksessa B. Nygren, B. Huldt, P. Ahlgren, P. Sivonen & S. Huldt (Toim.), *Russia on our minds : Russian security policy and northern europe* (s. 1–29). Stockholm: National Defence College.

Forsberg, T. (2004). The EU–Russia security partnership. Why the opportunity was missed? *European Foreign Affairs Review*, 9(2), 246–267.

George, J. (1994). *Discourses of global politics : a critical (re)introduction to international relations*. Boulder, Colo: Lynne Rienner.

Haas, M. d. (2010.). *Russia's foreign security policy in the 21st century: Putin, Medvedev, and beyond*. London: Routledge,.

Hall, S. (1999). *Identiteetti* (M. Lehtonen, J. Herkman Kään.). Tampere: Vastapaino.

Hansen, L. (1997). A case for seduction?: Evaluating the poststructuralist conceptualization of

security *Cooperation and Conflict*, 31, 369–396.

Hansen, L. (2006). *Security as practice : Discourse analysis and the bosnian war*. London: Routledge.

Haukkala, H. (2008). Debating recent theories of EU–Russia interaction. *Cooperation and Conflict*, 43(1), 109–121.

Haukkala, H. (2009). Monikausaaliset sosiaaliset mekanismit kansainvälisen institutionalisaation tutkimuksessa : Tapauksena EU:n ja Venäjän strateginen kumppanuus. *Kosmopolis*, 39(1), 53–62.

Haukkala, H. (2010). *The EU–Russia strategic partnership : The limits of post-sovereignty in international relations*. London : Routledge,.

Heinonen, V. U. J. (2011). *Suomalaisen turvallisuuspolitiikan tila [elektroninen aineisto] : suomalaisen 2000-luvun alun turvallisuuspoliittisen debatin käsiteanalyttinen tarkastelu*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hill, J. E. C. (2003). *The changing politics of foreign policy*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

Hollis, M., & Smith, S. (1990). *Explaining and understanding international relations*. Oxford: Clarendon Press.

Howarth, D. (2000). *Discourse*. Buckingham: Open University Press.

Howarth, D. & Stavrakakis, Y. (2000). Introducing discourse theory and political analysis. Teoksessa: D. Howarth, A. J. Norval & Y. Stavrakakis, Y. (toim.), *Discourse theory and political analysis : Identities, hegemonies, and social change* (s. 1-24). Manchester: Manchester University Press.

Joenniemi, P. (2007). Towards a European Union of post-security? *Cooperation and Conflict*, 42(1), 127–148.

Jørgensen, M., & Phillips, L. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. London: Sage Publications.

Karaganov, S., Bordachev, T., Ivanov, I., Lukyanov, F., & Entin, M. (2010). *Towards an alliance of europe: Analytical report by the russian group of the valdai international discussion club*. St.Petersburg — Kizhi — Valaam, Moscow: Valdai Discussion Club.

Keisala, K. (2004). *The European Union as an international actor : strengths of the european civilian power*. Tampere: Tampere University Press.

Keohane, R. O. (1988). International institutions: Two approaches. *International Studies Quarterly*, 32(4), 379–396.

Koivisto, J., & Uusitupa Timo. (1989). Antonio Gramsci. Teoksessa J. Kanerva (Toim.), (s. 59–82). Helsinki: Gaudeamus.

- Krause, J. (2004). Multilateralism: Behind european views. *The Washington Quarterly*, 27(2), 43–59.
- Kurki, M., & Smith, S. (2007). International relations and social science. Teoksessa T. Dunne, M. Kurki & S. Smith (Toim.), *International relations theories : Discipline and diversity* (s. 13–33). Oxford: Oxford University Press.
- Laclau, E. (2005). *On populist reason*. London: Verso.
- Laclau, E. (1996/2007). *Emancipation(s)*. London: Verso.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (1985/2001). *Hegemony and socialist strategy : Towards a radical democratic politics* (2painos.). London: Verso.
- Laitinen, K. (1999). *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka : tulkintoja uusista turvallisuuksista kylmän sodan jälkeen*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Larsen, H. (2000). Concepts of security in the European Union after the coldwar. *Australian Journal of International Affairs*, 54(3), 337–355.
- Larsen, H. (2002). The EU: A global military actor? *Cooperation and Conflict*, 37(3), 3–302.
- Leonard, M., & Popescu, N. (2007). *A Power audit of EU–Russia relations*. London: European Council on Foreign Relations.
- Lynch, D. (2003). *Russis faces Europe*. Paris: Institute for Security Studies.
- Lynch, D. (2005). Struggling with an indispensable partner. Teoksessa D. Lynch (Toim.), *What Russia sees* (s. 115–136). Paris: Institute for Security Studies.
- Marsh, S. (2008). EU–Russia security relations and the survey of Russian Federation foreign policy: One year on. *European Security*, 17(2–3), 185–208.
- McSweeney, B. (1999). *Security, identity and interests : a sociology of international relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Monaghan, A. (2005). *Russian perspectives of Russia–EU security relations*. Svindon: Defence Academy of the United Kingdom.
- Moshes, A. (2006). Prospects for EU–Russia foreign and security policy cooperation. *EU–Russia Review*, 22–27.
- Moshes, A. (2010). Puheenvuori Ulkopoliittisen instituutin seminaarissa: Waiting for another “reset” – Where are EU–Russia relations heading after the Rostov summit? Helsinki 4.6.2010.
- Mouffe, C. (2008). *Critique as Counter-Hegemonic Intervention*. Saatavilla: <http://eipcp.net/transversal/0808/mouffe/en>. Katsottu 9.1. 2012.
- Neumann, I. B. (1999). *Uses of the other : "the east" in european identity formation*.

Manchester: Manchester University Press.

Nikander, I. (1997). Merkkien loputon leikki. fenomenologian ja strukturalismin välissä ja tuolla puolen. *Niin & Näin: Filosofinen Aikakauslehti*, 1, 45–53.

Ollus, Simon-Eril (2007). Luonnonvarat – kiros vai siunaus? Teoksessa J. Rautava (toim.), *Venäjänsä kasvun uudet ehdot* (s. 4–12). Helsinki: Bofit Online. Saatavilla: <http://www.suomenpankki.fi/bofit/tutkimus/tutkimusjulkaisut/online/Documents/bon0607.pdf>. Katsottu 9.1.2012.

Palonen, E. *Pelkkää hegemoniaa? Laclaulainen diskurssiteoria politiikantutkimuksen työkaluna*. Julkaisematon.

Palonen, E. (2008). Ernesto Laclau & Chantal Mouffe: Diskurssiteoriaa ja radikaalia demokratiaa. Teoksessa K. Lindroos, & S. Soininen (Toim.), *Politiikan nykyteoreetikkoja* (s. 209–232). Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Palonen, U. (2010). *Turvallisuusympäristön muutos diskurssina : oikeus ja -sisäasioiden strategiat, järjestäytynyt rikollisuus ja poliisitoiminta*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Prozorov, S. (2006). *Understanding conflict between Russia and the EU : the limits of integration*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Pyykönen, J. (2008). Sotilaallisen kriisinhallinnan kuvan muutos. Teoksessa J. Raitasalo, & J. Sipilä (Toim.), *Sota – teoria ja todellisuus : Näkökulmia sodan muutokseen* (s. 99–135). Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, strategian laitos.

Raik, K. (2011). Brysselissä häärii liikaa kokkeja. *Ulkopolitiikka*, 48(2), 24–25.

Raitasalo, J. (2005). *Constructing war and military power after the cold war : the role of the United States in the shared western understandings of war and military power in the post-cold war era*. Helsinki: National Defence College.

Richmond, O., P. & Franks, J. (2009). *Liberal peace transitions: between statebuilding and peacebuilding*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Rogers, J. (2009). From civilian power to global power: Explicating the European Union's grand strategy through the articulation of discourse theory. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 47(4), 831–862.

Sagramoso, D. (2003). Russian peacekeeping policies. Teoksessa J. Mackinlay, & P. Cross (Toim.), *Regional peacekeepers : The paradox of russian peacekeeping* (s.13–34). Tokyo: United Nations University Press.

Schmidt, B. C. (2002). On the history and historiography of international relations. Teoksessa W. Carlsnaes, B. A. Simmons & T. Risse-Kappen (Toim.), *Handbook of international relations* (s. 1–23). London: SAGE.

Shapiro, M. J. (1989). Textualizing global politics. Teoksessa J. Der Derian, & M. J. Shapiro (Toim.), *International/intertextual relations : Postmodern readings of world politics* (s. 11–

23). Lexington, Mass: Lexington Books.

Sirén, T. (2006). Konfliktit ja sotilaallinen voimankäyttö. *Politiikka : Valtiotieteellisen Yhdistyksen Julkaisu*, 4(47), 308–316.

Smith, H. (2007). Venäjän ulkopoliittikkaa. Teoksessa O. Kuusi, H. Smith & P. Tiihonen (Toim.), *Venäjä 2017 : Kolme skenaariota* (s. 62–69). Helsinki: Tulevaisuusvaliokunta, eduskunta.

Tiilikainen, Teija (2007). EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka: Nykytila ja tulevaisuuden mahdollisuudet. Teoksessa P. Toivanen (toim.), *Yhteisten arvojen puolesta* (s. 11–30). Helsinki: Eurooppa- tiedostus.

Torring, J. (1999). *New theories of discourse : Laclau, Mouffe and Zizek*. Oxford: Blackwell.

Torring, J. (2005). Discourse theory: Achievements, arguments, and challenges. Teoksessa D. Howarth, & J. Torring (Toim.), *Discourse theory in european politics : Identity, policy and governance* (s. 1–30). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Trenin, D. & Lo, B. (2005). *The landscape of russian foreign policy decision making*. Moscow: Moscow Centre of Carnegie Endowment for International Peace.

Wæver, O. (1995). Identity, integration and security. *Journal of International Affairs*, 48(2), 389–431.

Wæver, Ole (1996). European Security Identities. *Journal of Common Market Studies*, 34(1), 103–132.

Wæver, O. (1997). Figures of international thought: Introducing persons instead of paradigms. Teoksessa I. B. Neumann, & O. Wæver (Toim.), *The future of international relations : Masters in the making?* (s. 1–38). London: Routledge.

Wæver, O. (2000). The EU as a Security Actor: Reflections from a Pessimistic Constructivist on Post- Sovereign Security Orders. Teoksessa M. Kelstrup and M. C. Williams (toim.), *International Relations Theory and the Politics of European Integration* (s. 250–294). London: Routledge.

Wæver, O. (2002). Identity, communities and foreign policy: Discourse analysis as foreign policy theory. Teoksessa L. Hansen, & O. Wæver (Toim.), *European integration and national identity elektroninen aineisto : The challenge of the nordic states* (s. 20–50). London: Taylor&Francis.

Walker, R. B. J. (1990). Security, sovereignty, and the challenge of world politics. *Alternatives*, 15(1), 3–27.

Walker, R. B. J. (1993). *Inside/outside : international relations as political theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Walt, S. M. (1991). The renaissance of security studies. *International Studies Quarterly*, 35(2), 211–239.

Weber, C. (1992). Reconsidering statehood: Examining the sovereignty/intervention boundary. *Review of International Studies*, 18(03), 199.

Wight, C. (2002). Philosophy of social science and international relations. Teoksessa W. Carlsnaes, B. A. Simmons & T. Risse-Kappen (Toim.), *Handbook of international relations* (s. 23–51). London: Sage.

Yermolaev, M. (2000). Russia's international peacekeeping and conflict management in the post-soviet environment. Teoksessa M. Malan (Toim.), *Boundaries of peace support operations* (s. ei sivuno.). Pretoria: Institute for Security Studies.

Zagorski, A. (2009). The limits of global consensus: Case of Russia. Teoksessa L. Peral (Toim.), *Global security in a multipolar world* (s. 67–85). Paris: European Union Institute for Security Studies.